

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161008

Вынікі году

Год веры ў сябе

Галоўную падзею году стварылі мы самі. Піша Алесь Кудрыцкі. **Старонка 5.**

Аўтар значка «За Свабоду» раскрывае імя
Старонка 10.

Закон выпадковасці

Ніякія напраўкі ў Канстытуцыі не гарантуюць, што аднойчы нейкі орган не адмовіцца служыць свайму гаспадару. Піша Віталій Тарас. **Старонка 18.**

Найлепшыя кнігі 2006

Туранак, Барадулін,
Луцкевіч. **Старонка 14.**

Мода на падпольнае

Падпольныя дыскі разыходзяцца накладамі, якія папсавікам ня сіняцца. Піша Сяргей Будкін. **Старонка 16.**

Паміж шчырасцю і разылікам

Вынікі спартовага году падводзіць Зыміцер
Панкавец. **Старонка 20.**

75 плюс-мінус 30

За тры дні да Новага году Беларусь так і не заключыла контрактаў на паставку нафты й газу. Москва пайшла на прынізлыўя саступкі, але Беларусь настойвае на цэне 75 даляраў і не байдзіць адключэння газу. **Старонка 6.**

Ці варты спрадаць рублі? **Старонка 7.**

— чалавек Плошчы.
Старонка 3.

Чалавек году

ЮЛІЯ ДАРАЦІЕВІЧ

Крыху пра талерантнасьць

Каляднае пасланьне апостальскага візытатара для беларусаў-каталікоў замежжа айца Аляксандра Надсана.

З набліжэннем Калядаў вялікія і малыя гарады ў Англіі, дзе я жыву, прымайць съвяточны выгляд: ялінкі на плошчах, вулічныя асвятленыні і ўпрыгожаныні, надпісы ў вокнах, якія жадаюць усім «Merry Christmas», што значыць — радаснага съвята Народжэння Хрыста. Усё гэта, магчыма, ня мае асаблівага дачыненя да сутнасці съвята, але стварае прыемнае пачуцьцё агульнай добразычлівасці, і прыносіць усім шмат нявіннай радасці. Але вось у гэтым годзе ўладам аднаго вялікага гораду такі радасны перадсъвяточны настрой прыйшоўся недаспадобы, і яны вырашылі скасаваць усе публічныя праявы Калядаў. Яны апраўдвалі свой учынак тым, што ў шматкультурным і шматрэлігійным грамадзстве хрысьціянскае съвята можа абражаць пачуцьці шматлікіх нехрысьціянаў — мусульманаў, індусаў і іншых, што жывуць у гэтым горадзе. І тут здарылася нечаканае. Самі нехрысьціяне выказалі пратест супраць гэтай пастановы і сказали: «Калі лас-

ка, не касуйце Калядных съвятаваньняў: нам яны вельмі падабаюцца».

Вось прыклад, як пад почывам талерантнасці часта хаваюцца праявы нецярпімасці або абыякавасці.

Мы жывём у съвеце, які становіцца ўсё больш глябальнай вёскай, дзе побач жывуць людзі розных расаў, нацыянальнасцяў, моваў, культуры і рэлігій. Усё гэта, з аднаго боку, робіць наша жыцьцё больш багатым. З другога боку, нягледзячы на адрознасці, мы ўсё больш пераконваемся ў адзінстве людзкага роду. У пытаннях рэлігіі мы знаходзім таксама шмат супольнага і добрага ў іншых, а шчырая набожнасць многіх нехрысьціянаў можа быць прыкладам для шмат каго з нас. Дый інакш быць ня можа, бо ўсе рэлігіі маюць адну крыніцу — Бога, Творцу ўсяго. Тым ня менш, адрознасці існуюць, і таму, каб пазбегнуць небяспекі рэлігійнай абыякавасці, нам трэба асэнсаваць сутнасць нашай веры. Сёньняшняе съвята якраз паказвае на ейны ўнікальны характар: Бог сам стаецца ад-

PHOTO BY MEDIATE.NET

ным з нас, каб даць нам магчымасць мець удзел у Ягоным Боскім жыцьці.

Бог стаецца чалавекам і прыходзіць да нас ня ў сіле і магутнасці, але як бездапаможнае немаўля, якое мае патрэбу нашай спагады і дапамогі. Гэта і ёсьць сутнасць нашай рэлігіі. Можна сказаць, што Бог ушанаваў нас сваім зьяўленьнем сярод нас і выказаў нам давер. Гэта ён пацвердзіў усім сваім далейшым жыцьцём і дзейнасцю на зямлі, аж да Крыжовай съмерці. На жаль, сярод многіх ён не знайшоў разуменяня. «Да сваіх прыйшоў, і свае Яго не прынялі» (Ян 1:11).

Съвяты Павал сказаў: «Хай у вас будуть тыя самыя пачуцьці, што ў Хрысьце Ісусе» (Плп 2:5). Вось якраз гэтага чакаеца ад пасъля-

доўнікаў Хрыста як на Каляды, так і праз усё жыцьцё. У нашым разрозненым грамадзстве талерантнае стаўленне да іншых павінна абавірацца не на рэлігійную абыякавасць, але на глыбейшае асэнсаваныне нашай веры і нашай супольнай апошняй мэты. А гэта азначае ў першую чаргу пашану адно да аднаго і адмаўленне ад ужывання гвалту і сілы ня толькі фізычных, але і ў накіданні сваіх перакананьняў іншым. Хрысьціянін, які жыве сваёй вераю, ніколі ня будзе рабіць нічога крываўнага і абрэзлівага ў адносінах да таго, чых перакананьняў ён не падзяляе. Безумоўна, ён хоча, каб усе прыйшли да пазнання той радасці, якую дае вера ў Хрыста. Таму ён ня будзе хаваць сваёй веры, а паступаць згодна з загадам Боскага Настаўніка: «Так хай съвеціць васіс съвято сярод людзей, каб людзі бачылі вашыя добрыя учынкі і ўславілі васіша Айца, што ў небе» (Мц 5:16).

Вось гэтая думкі хай будуть нам да развагі ў гэты съветлы дзень Народжэння Господа і Збаўцы Нашага Ісуса Хрыста.

Хрыстос родзіцца: слаўце Яго!

**а. Аляксандар Надсан
Каляды 2006 г.**

Дзякую

А. У.Л., І.Л., Анатолю К., Анатолю П., М.Б., Макару Ш., Мікалаю С., В.В., Вячаславу Д., Івану Н., Ларысе С., Сяргею Ш., Марыі Г., Н.В., Івану Ш., Максіму К., Жане П., І.Ц., Андрэю Х., Валянціне Д., Л.Б., А.І., Галіне Г., Галіне С., В.С., Алене М., Алене К., Аляксандру К., Валянціне Дз., Андрэю Б., Эле С., Вользе Ш., Э.К., К.З., Галіне С., Алене К., Марыне З., В.С., Л.І., Б.Я., Аляксандру К., В.Ц., Яўгену К.,

А.З., Ірыне В., Станіславу Р., Л.Б., Андрэю Х., Валянціне Д., Алене М., Леакадзі Н., Ігару Я., Галіне Ж., С.П., Яўгену І., Уладзімеру М., Марыі А., Віктару Б., Ізмайлу А., М.П., Станіславу Ш., Адаму М., Эдварду К., Аляксандру К., Усеваладу В., Уладзімеру К., А.Б., Тацяне М., А.А., Валянціне В., Леаніду Р., В.Г., В.Дж., Паўлу Н., Анатолю В., Марыне Б., Ніне Ш., Ігару Б., Д.Р., Тамары М., А.Д., Валер'ю С., Уладзімеру Р., Святлане К., Уладзімеру Ш., Уладзімеру Г. зь Менску. Валер'ю Б., Т.Г. зь Бераставіці. Натальі С., Антонію Ц. з Палацку. Аляксандру Н. з Слуцкага раёну. Аляксандру Д., І.Дз. з Гарадзенскага раёну.

Васілю Л. з Дзяржынскага раёну. Аляксандру М. з Астравецкага раёну. Анатолю Ц. з Асіповічаў. Віталю А. са Слуцку. Вользе Б. са Століна. Аркадзю М., Алене З., Констанціну П., Таісіс М. з Гомеля. Вользе Г., Юррасю Б. з Віцебску. Анатолю П., М. з Салігорску. Валер'ю П., Лідзія А., Сяргею С., Сяргею Г. з Баранавічаў. А.П., Аляксандру Ш. з Жодзіна. А.В. з Мядзельскага раёну. Уладзімеру Х. з Шаркаўшчынскага раёну.

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

КАЛЯДЫ. ВЯРТАНЬНЕ

Калядныя віншаваныні — ня проста піўная рэклама,
Калі з гразёй на асеных ботах па лужынах ходзіць зіма.
Знаёмая кажа, што снег у Варшаве і ў Лёндане, мабыць, таксама,
А ў Менску трох дні да Калядаду, а снегу яшчэ няма.

Святы Мікалай з падарункамі вяртаецца ўвечары з рынку
Прыгараднай электрычкаю на дваццаць чацверты пуль,
Бо ўночы калядныя мары абудзяць адну дзяўчынку,
А тата з мамай ня чэшуцца і спакойна храпуць.

У замежных паштоўках — шчасьце ў вершах і прозе,
У замежных кнігарнях — паліцы съяточных тамоў,
А нашы сябры і сямейнікі збольшага ўсе ў дарозе
І яшчэ невядома, ці пасыплюць дамоў.

Бо тонны вільготнай восені павісьлі над галаю, —
Бо хмары ў паветры — як радыё няншага настальжы.
І едзеш з восеніскай Вільні восеніскую Літвою...
І снег пачынае падаць на беларускай мяжы.

А дома чакаюць прэзэнты калія каляднай ялінкі
І ў пляшках закаркаваныя съяточнай радасці хвалі, —
Калі ўсенародны блазан высуне галаву з тэлескрынкі,
А мы ў адказ: «Позна, дзядзька, нас ужо віншавалі!»

ЗДЫМКІ ГОДУ

ЮЛІЯ ДАРДАЦКЕВІЧ

Невядомы са сцягам на даху аўтобусу №100. 19 сакавіка.

Чалавек году

Сіла волі

Традыцыйна «Наша Ніва» вызначае Чалавека году ў Беларусі. Сёлета мы ня мелі ваганьняў на гэты конт. У чым праяўляеца Асоба? У тым, што яна праяўляе волю. Чалавекам году сёлета стаў кожны грамадзянін, які меў волю выйсці із Плошчу ў Сакавіку. Маніфэстанты падтрымлівалі ня нейкага канкрэтнага кандыдата. Яны адстойвалі ўласнае права на палітычныя перакананьні і канстытуцыйнае права народу быць крыніцай улады. Чалавек году — гэта і хлопец Ільін, які спрабаваў пранесці ў намёстава гарадок біятуалет, і быў за гэта да страты прытомнасці зьбіты амонаўцамі. І той невядомы, які 19 сакавіка ўзълез зь бел-чырвона-белым сцягам на дах аўтобусу нумар 100. І той, хто, абвязаўшыся сасікамі, спрабаваў прарвацца да маніфэстантаў і сядзеў за гэта на Акэсьціна.

«Наша Ніва» ганарыцца, што на Плошчы ўесь час стаялі і нашы супрацоўнікі. Газэта інфармавала пра тых падзеі і аналізавала іх вычарпальна, а галоўны рэдактар перадаў свой рэпартаж у нумар з турмы на Акэсьціна. «НН» плаціла за сваю пазыцыю забаронай на распаўсюд, пасыль на размышчэнне ў Менску. Гэта году з гісторыі «НН» і з гісторыі Беларусі ня сцерці нікім паклённікам. Газэта працягвае выходзіць дзякуючы волі сваіх чытачоў.

Герой году

Зыміцер Дашкевіч. Лідэра незарэгістраванага «Маладога фронту» выціскалі з краіны — заявілі супраць яго крымінальную справу, але пры гэтым працягвалі выпускаць за мяжу. Зыміцер выбраў пайсцы ў турму за свае перакананні. А ягоную арганізацыю не развалілі ні рэпрэсіі, ні крытыканы, яна працягвае дзейнічаць.

Крыэйтары году

Аўтары значкаў «За Свабоду». Фэномэнам стала папулярнасць бела-чырвоных значкаў з Птушкай-Свабодай. Гэтыя значкі прыдумала група крыэйтараў на чале з мастацтвазнаўцам Вацлавам Арэшкам. Гутарку зь ім чытайце на старонцы 10.

Тандэм году

У беларускай палітыцы з'явіўся тандэм. І Мілінкевіч, і Казулін апраўдалі прадказаньні. Мілінкевіч арганізаваў Плошчу, не цягнучы пры гэтым коўдру на сябе. Правёў выбарчую кампанію, у вельмі складаны аbstавінах, не зрабіўшы значных памылак. Апанэнты з апазыцыі вінаваці яго ў заўшній мяккасці і адсут-

Працяг са старонкі 3.

насьці праграмы, але ён, тым ня менш, дасягнуў рэйтынгу папулярнасці (18,2%), якога з апошнія дванаццаць гадоў ня меў ніводзін апазыцыйны палітик.

Вось што піша пра Мілінкевіча тыднёвік для дзялавых людзеў «Белорусы и рынок»: «Яшчэ год таму мала хто ведаў пра палітыка Аляксандра Мілінкевіча, а сёньня ён сымбалізуе імкненне да дэмакратыі і эўрапейскэ будучыні сонечні тысячаў грамадзянаў Беларусі. А.Мілінкевіч здолеў «раскруціцца» ў неспрыяльных умовах інфармацыйнай блякады й палітычнага ціску. Ягоныя выбарцы, нягледзячы на запалохванье съяротным пакараньнем, выйшлі на Плошчу абарон-

няць свой выбор.

Думаецца, фэномэн А.Мілінкевіча ўтым, што гэты палітык выглядаў уласабленьнем тых якасцяў, па якіх ужо занудзіўся беларускі выбаршчык, і якія зусім не ўласцівыя ціперашняму беларускаму кіраўніцтву. Выбаршчык пабачыў у ім палітыка, які можа ўвайсці на роўных у клуб презыдэнтаў эўрапейскіх краінаў».

Нягледзячы на выслікі пра паганды і яе добраахвотных памочнікаў у стане апазыцыі, Мілінкевіч застаўся лідэрам дэ-факта, а не дэ-юрэ. Выйшны кантраст з Ганчарыкам, які папросту выехаў з краіны неўзабаве пасля «сваіх» выбараў.

Казулін ад пачатку быў цёмным конікам, ад якога чакалі сюрпрызы. І ён іх даваў. Сваімі тэлевыступамі, сваімі паходамі на Акрэсьціна, сваій

упартай галадоўкай.

Імя году

У паўстаны Кастуся Каліноўскага ўдзельнічаў прадзед Аляксандра Мілінкевіча. Ідэалы Каліноўскага аказаліся блізкімі сёньняшнім барацьбітам за свабоду. Маніфэстанты ў Сакавіку перайменавалі Каstryчніцкую плошчу ў Плошчу Каліноўскага. Гэтае ж імя носіцьпольская праграма стылістыкі для рэпрэсаванай младзі. Яна пазбавіла моладзь страху выгнання з дзяржаўных універсytетаў і дае магчымасць тром сотням юнакоў атрымаць эўрапейскую падрыхтоўку.

Уцякач году

Прадпрымальнік з Ваўкаўску Мікалай Аўтуховіч меў дзёрзкасць уп'ячы з-пад хатнія арышту. Ён хаваўся ў

Менску, пакуль ня быў арыштаваны.

Сыход году

Народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль быў апошнім з тых пісьменнікаў стагодзьдзя, на вачах якіх съвет руйнаваўся і паўставаў наноў; яго жыццёвы досьвед ахопліваў уесь беларускі XX век, з вайною і жыццём пад Польшчай уключна. Ён пайшоў у іншы съвет як неаспірэчны аўтарытэт беларусаў. Ён быў маральным эталёнам, адным з тых Сакратаў, якія, паміраючы, застаюцца, пакідаючы па сабе дарогу: маральну дактрину, узор паводзінаў і мысленія. Ён лёг на спачын на могілках у Калодзішчах 27 ліпеня.

Знак году

Вылучэнніні Алеся Бяляцкага на Нобэлеўскую прэмію

ЗДЫМКІ ГОДУ

Мілінкевіч і Казулін на Каstryчніцкай плошчы. 19 сакавіка.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

міру было прызнаньнем ма-
ральных заслугаў беларускага
незалежнага грамадзтва. Толькі вылучаны, Бяляцкі ад-
разу трапіў у пяцёрку імаверных
прэтэндэнтаў на ўзнагароду.

Скандалісты году

Чавэс і Ахмадынэджад. Прэзыдэнтамі, пра якіх най-
больш гаварылі ў сівеце, сталі
Чавэс з Венесуэлай, які з тры-
буны ААН называў Буша д'яблам і перажагнаўся, а таксама
Ахмадынэджад з Ірану, які ад-
маўляе Галакост і заклікаў
сыцерці Ізраіль з мапы сівету.

Хапала арыгінальных заяв-
ваў і ўнутры краіны.

Контрапрапагандысты году

Сыцяпан Сухарэнка і яго
пацукі. Застрешаючы выбарцаў, старшыня КДБ Сыця-
пан Сухарэнка праславіўся
заявай, што экстэрмісцкія
элементы падрыхтавалі 19 сака-
віка тэракты, падпалы і ат-
ручванье водаправоду дох-
лымі пацукамі. Пасля гэтага
ён і генпрокурор краіны па-
гражалі ўсім, хто наважыцца
выйсці на вуліцы 19 сакаві-
ка, сымаротным пакараньнем.
У выніку Менск у дзень выбараў
здаваўся мёртвым гора-

дам. А тым часам знайшлі-
ся некалькі дзясяткаў тыся-
чаў грамадзянаў, якія
прыйшлі на цэнтральную
плошчу сталіцы.

«Пастрадаўшы» году

Радавы Лосеў. Пацукамі
справа ня скончылася. Па-
стала патрэба апраўдаць раз-
гон дэмактрацыі 25 Сакаві-
ка, паказаны па сусветных
тэлеканалах. Так зявілася
кранальная гісторыя пра ра-
давога Лосева, якога цяжка
паранілі разьюшаныя маніфэ-
станты. БТ паказвала аж во-
сем «цяжка параненых» ваен-
наслужачых у гіпсе, накладзе-
ным на камуфляжную форму.
Крыху менш «пастрадалі»
самі работнікі БТ, якіх па-
зверску закідалі сінекамі.

Эўрапеізаторка году

Лідзія Ярмошына. Байка
про унгэр-афіцэраў, якія самі
сябе высеклі — гэта былі
яшчэ кветачкі. Як мы даведа-
ліся з інтэрвю Аляксандра
Лукашэнкі, «на гэтых выбара-
х за мяне прагаласавала
93.5%. Але мы зрабілі 86%.
Эўропа сказала нам, гэта не
эўрапейскі працэнт. Вось зро-
біце эўрапейскі працэнт, і мы
признаем Вашы выбары». И
Лідзія ж зрабіла! А Эўропа...

«Кантрабандысты» году

Анжаліка Борыс і яе пап-
лечнікі па Саюзу палякаў
былі звязаныя ў кантраба-
ндзе амфетаміну. Наркотык
знайшлі ў машыне, у якой
ехала Борыс, у лютэргу зад-
няга выгляду. Уся бясконцкая
кампанія супраць Борыс і
польскіх актыўістаў была за-
думаная, здаецца, з мэтай на-
гнітання антыпольскіх на-
строяў і атаясамлення гара-
дзенца Мілінкевіча з паля-
камі. Аднак гэтая кампанія
можа мець балочы для бела-
рускага грамадзтва водгук у
будучым. Цікава, што Поль-
шча, нягледзячы на кепскія
адносіны зь Беларусью, да
апошняга блякавала рапэн-
не Эўрасаюзу аб пазбаўленні
нашай краіны гандлёвых прэ-
фэрэнцыяў.

Антыбеларус году

Расейскі палітолят Андрэй
Суздальцаў працаваў дэпар-
таваць беларусаў з Расеі. Гэта
была адна з яго ідэй у рам-
ках кампаніі, якая б мела на
мэце дабіцца перадачы «Белт-
рансгазу» пад кантроль «Газ-
прому». Суздальцаў мае аса-
бістыя раункі з нашай краінай:
на пачатку гэтага году яго дэ-
партавалі зь Беларусі.

Твар году

Беларуска Кацярына Да-
манькова стала супрэмадэль-
лю сівецу паводле вэрсіі аген-
цтва «Форд Модэлз». Мусіць,
у тым, што беларускі такія
прыгожыя, ёсьць заслуга і бела-
рускіх мужчынаў!

Мамы году

Юлія Малахоўская, Кры-
сыціна Вітушка і Аліна Стэ-
фановіч, стваральніцы сайту
dzieci.org і супольнасці бела-
рускамоўных сем'яў сталі-
цы. Беларусы датуль будуть
беларусамі, пакуль нехта ў Бе-
ларусі будзе гаварыць па-бел-
аруску. Крысыціна, Юлія і
Аліна ня сталі чакаць дапа-
могі ад дзяржавы ці пераме-
ніў улады. Яны гадуюць дзя-
цей беларусамі тут і ціпер, ве-
даючы: дзеці могуць расыці
беларускамоўнымі толькі калі
у іх будзе беларускамоўная
кампанія. Няможна захаваць
беларускамоўнасць у межах
адной сям'і. Чытайце гутарку
зь імі на старонцы 12.

Капітан году

Аўтар Плястыляндыі і яе
Капітана Танакі Алеся Куд-
рыцкі стварыў сваімі рукамі
унікальны мастацкі праект.
Старонка 43.

Год веры ў сябе

Галоўную падзею 2006 году стварылі мы самі. Піша Алеся Кудрыцкі.

Азіраючыся на мінулы год, разумееш: ён застаўся ў памяці як проста лісткамі адрыўнога календара. 2006 год падара-
ваў нам зародкі падзеяў, якія будуть разъвівацца, дратавацца нас ці даваць нам надзею налета, а мо ѹ далей. Вынікі году ў Беларусі — незавершаныя, дынамічныя. А яшчэ выявілася, што Беларусь тримаеца на самым вастрыі ляза гля-
бальных проблемаў. Мы дыхаем павет-
рам, якое ўцягвае ў лёгкія ўвесь сівец.

Палігон для «Газпрому»

Сёлета Беларусь апынулася на фронце новай вайны, якая распальваеца ў сівеце абмежаваных рэурсаў. Крэмль зла-

маў негалосны мараторый на ўжыванье
энэргіі ў якасці зброя масавага угама-
ванья. Распачала год досьціц праваль-
ная энэргетычная вайна Расеі супраць Украіны, а заканчвае няблага падрыхта-
ваная газавая атгрэзня супраць Бела-
rusi. Загадзя, каб пазыбегнуць перабояў з
пастаўкамі газу на Захад (як гэта было ў
выпадку закрыцця газавага вэнтылю
для Украіны), у газасховішчы Нямеччыны і Прыбалтыкі напампавалі паліва.
Гэтак, у нямецкім газасховішчы Рэдон
назапасілі амаль 5% аб'ёму гадавой пат-
рэбы Нямеччыны ў газе — хопіць, каб забясьпечваць усю краіну цягам не-
калькіх тыдняў.

Расея кісталтуе сваё новае вайсковае
ўменыне, абраўшы за палігон Беларусь.
Тое, што адбываецца зараз з нашай краі-
най, можа ў будучыні здарыцца і зь іншымі — бо канца росту цэнтру на газ ня
бачна. Таму здача суверэнітету Беларусі
будзе паразай ня толькі для Лукашэнкі,
але і для Эўропы, як той аншлюс, які
прывёў да Другой сусветнай вайны.

У сучасным сівеце ня траба зынішчаць
мільёны жыццяў, каб пастаўіць краіну
на калені — ахвярамі робяцца прадпры-
емствы, якія паралізуе газавая сутарга,
ды старыя, якія замярзаюць у сваіх ква-
тэрах.

Не спужаліся

У 2006 г. Аляксандар Лукашэнка на-
рэшце згубіў манаполію на палітычнае
лідерства — людзі даведаліся, што ў

75 плюс-мінус 30

За 3 дні да Новага году кантракт на паставікі газу яшчэ не падпісаны. Масква пайшла на прыніжальная саступкі. Беларусь настойвае на цене 75 даляраў і не баіцца адключэння газу.

У аўторак, 26 сінтября, у Маскве адбыўся чарговы раёнд перамоваў наконт умоў газу ў Беларусь у 2007 годзе. Перамовы вялі першы віц-прем'ер беларускага ўраду **Уладзімер Сяманіка** і кіраўнік «Газпрому» **Аляксей Мілер**.

«Газпром» пайшоў насустрач беларускаму боку ва ўсіх пытаннях паставікі блакітнага паліва ў Беларусь налета», — сказаў Аляксей Мілер у жывым эфіры расейскага тэлебачанья пасля перамовы. Мілер паведаміў, што канцэрн згадзіўся з афінкай

«Белтрансгазу» на 5 мільярдаў даляраў, хатця і лічыць яе завышанай. Мілер агучыў

Лукашэнка: «Чым больш у нас будзе посьпехаў, тым больш нас будуць паддушваць, прычым з розных бакоў».

працавану расейскага боку паставіць газ па цене 105 даляраў за тысячу кубамэт-

раў цягам чатырох гадоў. Такія цэны становіцца магчымымі пры ўмове стварэння сумеснага прадпрыемства з «Белтрансгазам».

Пры ўмовах такога пагаднення плаціць беларусы фактычна будуць толькі 75 даляраў, а за астатнюю частку яны маюць разлічвацца акцыямі «Белтрансгазу», якія пяройдуть ва ўласнасць Масквы. Формулу можна адрэсці 75+30.

Са словаў Мілера, гэта самая выгодная ўмова ва ўсім СНД. Арменія атрымлівае газ за 110 даляраў, Украіна

— за 130, Малдова — за 170, Літва — за 230, Грузія — за 235.

Калі ўлічыць, што яшчэ тыдзень таму «Газпром» заўляў, што цана на газ можа быць толькі 200 даляраў і ні цэнтам ніжэйшая, гэта можа азначаць, што халоднае маўчанье Менску вымусіла расейскага газавага гіганта пайсці на прыніжальная са-

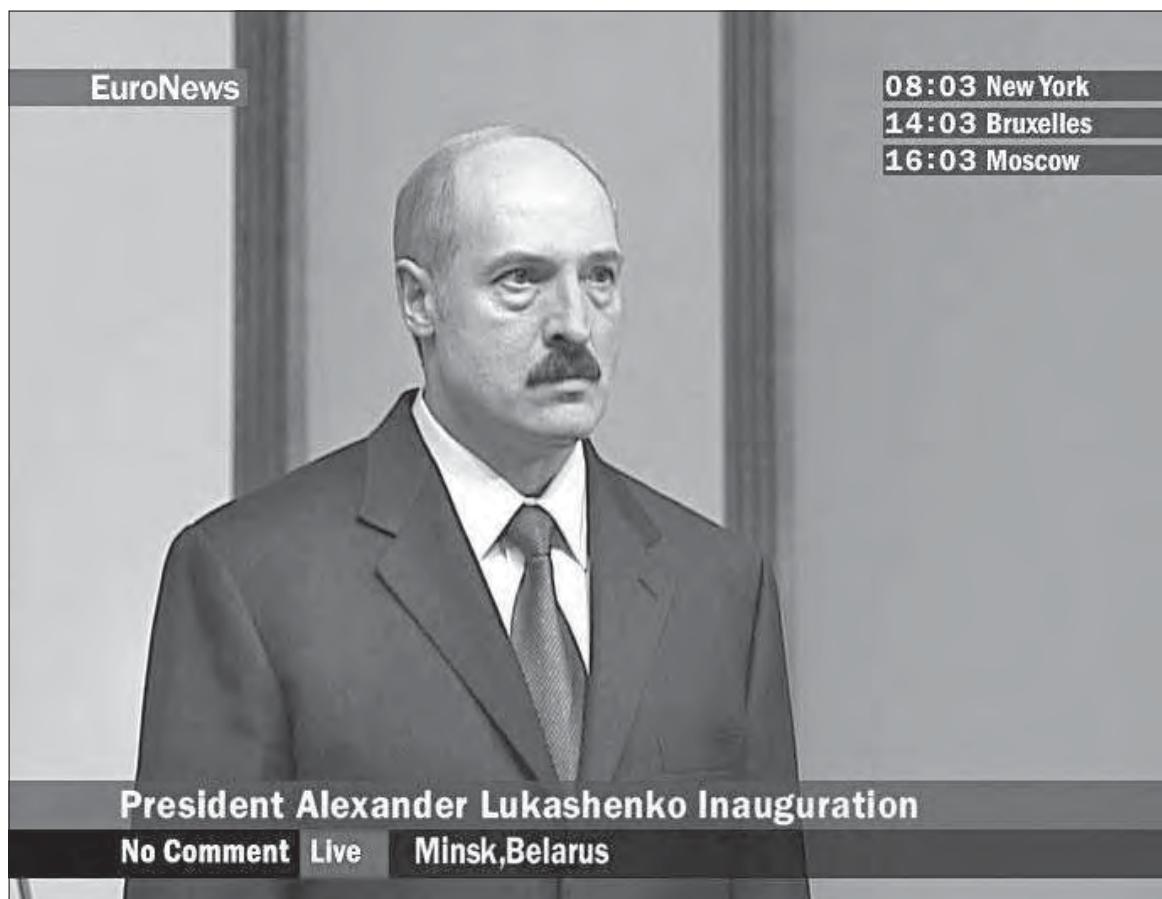
Мілер: «Мы прапануем самыя выгадныя ўмовы ва ўсім СНД».

стуцкі.

Чаму ён вымушаны саступаць на мяжы страты ўласнага твару? Па-першое, беларуская газатранспартная сістэма — ласы кавалак, і, здаецца, Мілер хоча выманиць подпіс пра яе перадачу любым коштам.

Па-другое, Калінінградз-

ЗДЫМКІ ГОДУ

кая вобласць Радея забясьпечваецца газам выключна празь Беларусь (у Польшчу, Літву, Латвію, Нямеччыну ён можа пастваўляцца і абхаднымі шляхамі). Калінінград таксама ня мае сховішча газу. Падчас мінулага адклочэння газу, у 2004 годзе, Беларусь аразу пачала карыстацца газам, прызначаным для Калінінграду.

Калі толькі Радея не падрыхтавала сюрпризу ў справе забесьпчэння Калінінграду, у «Газпрому» няма рэальных спосабаў ціску на Беларусь.

Ствараецца ўражаныне, што расейскі бок ня мае адекватных спосабаў вядзення перамоваў з такім зачтывым партнёрам, як Беларусь.

Таму Менск, маючи на стале прапановы, якіх ня мае ніводная краіна СНД, пакуль не згаджаецца падпісваць контракт.

Па вяртаныні з Москвы віц-прем'ер Сямашка зьвінаваціў у зрыве падпісаньня кантракту «Газпром». Па вяртаныні з Москвы ўночы на 27 сіння ён заявіў, што падпісаньне чакалася, і што яшчэ 30 лістапада была ўзгодненая цана 75 дзяляраў. «Мы спадзяваліся на прыстойнасць расейскіх партнёраў. Тоё, што адбылося, было наўмысний правакацыяй», — заявіў У. Сямашка.

Ён акрэсліў пазыцыю Беларусі: пакуль контракт не падпісаны, краіна лічыць, што працягваецца ранейшы кантракт. Дамову на транзіт газу Беларусь падпіша толькі адначасова з кантрактам на паставку.

Кіраўнік Беларусі **Аляксандар Лукашэнка** на сустэречы з урадоўцамі патлумачыў газавы шантаж Радея звычайнай зайдзрасцю. «Беларусь у сваім развицці ўжо дабілася пэўных вынікаў. Чым болей мы будзем мець поспехаў, tym больш нас будуть падушваць, прытым з розных бакоў. У таких умовах саме галоўнае — уменьшыць па сродках і эканоміць, асабліва энергаресурсы. Пе-

Ці варта прадаць рублі?

Чым абернецца для беларускага рубля падаражанье расейскіх энерганосціў? Ці варта чакаць дэвальвацыі нацыянальнай валюты, і ў якой валюце найлепей захоўваць свае зберажэнні? На гэтую пытаныню адказвае эканамічны аглядалык газеты «Беларусы и рынок» **Уладзімер Тарасаў**.

У Тарасаў лічыць, што дэвальвацыя беларускага рубля малаймаверная. Радея пропануе

не такія жахлівія варыянты, якімі нідаўна нас страшыла. Дэвальвацыя адбудзеца, калі копт газу перавысіць 150 — 200 дзяляраў ЗША за кубамэтар паліва, або істотна павялічыцца цэны на іншыя энерганосціўты.

Калі ж бакі не паразумеюцца, а тут, на думку сп. Тарасава, усё залежыць ад беларускага боку, уласнікам банкаўскіх укладаў у беларускіх рублёх вартага задумацца. Найбольш перспектыўная валюта ў наступным годзе — эўра, мяркую эканамічны аглядальнік. У выпадку найгоршага сценару могуць выйграць тыя, хто атрымаў крэдыт у нацыянальнай валюце, бо рост інфляцыі наўпрост залежыць ад сытуацыі з коптамі на энерганосціўты. Але У. Тарасаў раіць не сцяпшацца з высновамі, пакуль ня скончыцца перамоўны працэс.

Сямён Печанко

Чаму Беларусь не баіцца адключэння газу?

Калінінградзкая вобласць Радея забясьпечваецца газам выключна празь Беларусь (у Польшчу, Літву, Латвію, Нямеччыну ён можа пастваўляцца і абхаднымі шляхамі). Калінінград таксама ня мае сховішча газу. Падчас мінулага адклочэння газу, у 2004

годзе, Беларусь аразу пачала карыстацца газам, прызначаным для Калінінграду. Калі толькі Радея не падрыхтавала сюрпризу ў справе забесьпчэння Калінінграду, у «Газпрому» няма рэальных спосабаў ціску на Беларусь.

радусім у рэальным сэктары эканомікі».

Афіцыйны Менск працягвае настойваць на компе газу 75 дзяляраў за тысячу кубамэтраў і выплаце кошту акцыяў «Белтрансгазу» жывімі трапшыма. Гэтую фор-

Сямашка: «Радея пайшла на правакацыю».

мулу можна акрэсліць як «75 мінус 30», бо Беларусь за тыя гроши магла б чатыры гады кампенсаваць розніцу між цяперашнім і будучай ценой на газ. Дасягненне яе дазволіла б кіраўніку Беларусі і надалей выступаць у ролі лідэра, які незвычайнімі шляхамі забясьпечвае эканоміцы краіны ўнікальна зручныя ўмовы жыцця-дзейнасці.

Сёлета Беларусь закупляла каля 20 млрд кубамэтраў газу пры сярэднім цене 46 дзяляраў за тысячу кубамэтраў.

Беларусь апошніяе дзесяц-

ігодзьдзе атрымлівала энерганосціўты па зыніжаных цэнах узамен за падпрадкаўніне Радея і палітыку русіфікацыі. У адрозненіі ад Польшчы ці Балтыі, Беларусь не разбудавала альтэрнатыўных шляхоў паставак энерганосціўтай і не праінвеставала пераход гаспадаркі на энергаашчадны тэхналёгі.

Адзінай крыніцай паставак газу ў Беларусь застаецца Радея. З Радея Беларусь таксама атрымлівае 90 % нафты (10 % паходзяць з уласных радовішчаў). Нафта- і газаправодаў з портаў Чорнага і Балтыскага мораў не было збудавана.

Радеyskі бок напярэдадні чарговага раўнду перамоваў зноў палохаў беларусаў адключэннем газу ў выпадку непадпісання кантракту. Дзейсны кантракт будзе доўжыцца яшчэ пяць дзён, да 31 сіння.

Аб'ему падземных газасховішчаў Беларусі хапае толькі на чвэрць, максымум на палову дзённага спажывання газу ў зімовы перыяд.

Гэта значыць, што ў выпадку адключэння газу Беларусь амаль аразу пачне адчуваць яго дэфіцит. Аднак яшчэ большы брак пачне адчуваць Калінінград. Адаб'еща газавая бліакада і на спажыўцах у Літве, Польшчы, у меншай ступені — у Латвіі і Нямеччыне.

Таму пакуль што дарма «Газпром» пагражае адключэннем газу. Беларускія ўлады сваёй дэмантратыўнай незгаворлівасцю і самі праvakуюць яго на гэта. Наўшта яны тое робяць? Чаму ўкраінскі ўрад падпісаў на шмат менш выгадны кантракт на паставку газу загадзя, абы мень пэўнасць, а беларускі марудзіць нават за пяць дзён да Новага году? Напрошваецца думка, што такія паводзіны патрэбныя для стварэння праpagандысцкага эфекту. Віну за непазыбежнае пагаршэнне эканамічнай сітуацыі ў выніку такога ж непазыбежнага росту цэнаў на энерганосціўты масавая съядомасць ускладзе на Радею.

Мікола Бугай

Працяг са старонкі 5.

краіне ёсьць іншыя палітыкі.

Аляксандар Мілінкевіч съцвердзіўся як асона, зъ якой давядзенца лічыцца ў доўгатэрміновай пэрспектыве — падабаенца гэта камусыці ці не.

Акрамя гэтага, правалілася спроба канчатковая запужаць беларусаў. Не далі чаканага эфекту масавыя пасадкі падчас сакавіцкіх пратэстаў, паказальнныя працэсы з доўгімі тэрмінамі ды сыстэматычныя арышты пытам году.

Улады паспрабавалі быті спыніць рухавік грамадзкай актыўнасці, але ён толькі набраў абаротаў. Ни скажаш, каб грамадзтва было апанаванае страхам. Калі пасыль выбараў-2001 краіна заглыблася ў дэпрэсію, то зараз паўсюль сутракаеш людзей са значкамі — бел-чырвона-белымі крылцамі Птушкі-Свабоды.

Палітычныя вязні не толькі не ламаюцца духоўна, але й робяцца зъ пытам часу маральнымі аўтарытэтамі для тых, хто на волі. Севярынец вядзе калёнку для нязломнай «Нашай Нівы», лісты Дацкі-

віча друкуюцца на блогах, Статкевіч дае камэнтары ды інтэрвю. Да іх едуць людзі з усёй Беларусі ды ідуць лісты з усяго сьвету. Зыняволенне юнаку з «Партнэрства», якія рыхтаваліся назіраць за выбарамі, выявіла цынізм улады, а галадоўка Аляксандра Казуліна — моц духу яе апанэнтату.

Глямур аўтарытаратызму

2006 год паказаў, наколькі нетрываўная дыктатары, і на- колікі трываўная систэмы. Фідель Кастро зынік, а сацыялізму на «Востраве Свабоды», здаецца, нічога не пагражае. Садама Хусэйна зьбіраюцца празь месяц павесіць, але ў Іраку й блізка ніяма спакою. Ніязаў памер, а ягоны рэжым стаіць, нібы залатая статуя Туркмэнбашы ў Ашгабадзе. Выснова году: сапраўдныя змены адбываюцца не ў кіроўных крэслах, а ў людзкіх галоўах.

Дыктатары між тым мяняюць амплюа. У модзе эпатажна-глямурны аўтарытаратызм: Уга Чавес робіць сусветнага турнэ ды пужае пралетарыят д'яблам-Бушам, а Ахмадынеджад эпатуе ліберальны Заход

Год веры ў сябе

ды прыводзіць у экстаз фундамэнталістам, адмаўляючы Галакост ды абяцаючы сыцерці Ізраіль з твару Зямлі. Пры гэтым Вэнэсуэла ўпłyвае на энэргетычную стабільнасць у амэрыканскім рэгіёне так жа, як Расея ў Эўропе, а Іран, відаць, неўзабаве будзе мець атамную зброю.

Беларускі рэжым у 2006 г. таксама выявіў здольнасць да эвалюцыі з элемэнтамі ідэялістичнай эквілібрystыкі. Сёлета пачаў выразна афармляцца рэвэрс усходняй палітыкі. Калі раней афіцыйны Менск выступаў у ролі засыянковай няўести, што просіцца замуж за багатага жаніха, то цяпер сам Кремль амаль гвалтам прымушае паненку быць з ім разам («На згодзішся — будзеш галодная ды халодная») ды патрабуе немалы пасаг пры тым, што пра афіцыйнае афармленне адносінаў гаворка вядзенца кволенка. Аб'яднаўчая рыторыка ў дзяржаўных мэдиях амаль зынкла.

Апытаныі паказваюць, што беларусы ня хочуць губляць незалежнасць. Дзяржава выглядае, дзейнічае адпаведна. Змаганье ідзе ўжо не за Беларусь як такую, а за тое, якой будзе Беларусь. Усвядомленыне гэтага — значны вынік гэтага году.

Гнуткі супраціў

Часопіс «Тайм» назваў асойбай году кожнага чалавека, які карыстаецца глябальным Сецівам. На думку журналістаў часопісу сёлета паспалітыя людзі ўзялі на сябе кіраваныя глябальнымі мэдыймі, распачалі стварэнніе сусветнай лічбавай дэмакратыі. Яны працавалі задарма, але лепей за прафэсіоналаў. У 2006 г. Беларусь і тут апынулася на самым грабеньчыку сусветнай хвалі. Нечакана для саміх сябе мы выявілі здольнасць удала ды эфектыўна выкарыстоўваць новыя мэдіі, без аніякай падказкі зверху. Сакавік растапіў лёд у душах, і на паверхніе працівасяла магутная творчая шынь. Адзінае, што змагла ёй супрацівіцца — улада — грубая сіла, АМОН, які хапае без разбору ўдзельнікаў флэш-мобаў. Пратэсты ж не зынкаюць, а гнутка адаптуюцца, апярэджаючы рэпрэсійны апарат на крок, а то і на ўсе тры. Сёлета рэжым з трэскам прайграў змаганье за Інтэрнэт. У віртуальнай прасторы нашым галоўным ворагам засталося ўласнае няўменыне дамаўляцца, недахоп камунікатыўнай культуры. 2006 год паказаў, на жаль, і гэта.

Асона году-2006 — ня найкі конкретны дзяяч, а Чалавек Плошчы, то бок свабодны і актыўны грамадзянін. Сёлета мы зразумелі, што супольная справа складаецца з дзеяньня кожнага. Нават калі многія і згубілі веру ў палітыкаў, ува ўсіх нас з'явілася вера ў чалавека, у саміх сябе. Гэта галоўны вынік гэтага году.

ЗДЫМКІ ГОДУ

Галоўную падзею 2006 году стварылі мы самі. 22 сакавіка.

АДРЭС ІЛЯКЕВІЧ

хроніка

21 сіння

«Бацькаўшчыну» могуць ліквідаваць

МГА «Згуртаванне беларусаў съвету «Бацькаўшчына» пагражае ліквідацыя. Аб'яднанне атрымала з Менскага гаспадарчага суду матывайчыную частку рашэння суду ад 12 сіння. Тады суд адмовіў прадпрыемству «Менская спадчына» ў пазове аб скаваныні дамовы арэнды з «Бацькаўшчынай». У матывайчыной частцы дакументу раешненне адмовіць ў скасаванні дамовы арэнду дзе прынятае на той падставе, што сама дамова прызнаная несапраўдная.

Суд у аддзяленні кардылярні

Віцебскі абласны суд спрабаваў разгледзець скаргу **праваабаронцы Паўла Левінава** на дзеяньні абласнай выбарчай камісіі ў аддзяленні кардылярні віцебскага шпіталя хуткай мэдыцынскай дапомогі, куды Левінав патрапіў з дыягнозам «гіпэртанічны крыз». Аднак стан шпіталізаванага пагоршыўся, таму суд не адбыўся.

Ператрус у кватэры кандыдата

Увечары ў Пінску міліцыянты і людзі ў цывільным уварваліся ў кватэру кандыдата ў дэпутаты гарадзіцкага Савету, сябра партыі БНФ Юры Бахцерава. Ператрус доўжыўся больш як трох гадзін. Міліцыянты забралі хатні архіў кандыдата ў дэпутаты, а таксама сьпіс з подлісамі выбарцаў і агітацыйныя матэрыялы, падрыхтаваныя да мясцовых выбараў.

Берасцейскім сацыял-дэмакратам не даюць выступаць

Георгію Руцкому, кандыдату ў дэпутаты Берасцейскага гарсавету па акрузе № 11 і ад БСДП (Грамада), адмовілі ў выступе перад выбарцамі на бацькоўскім сходзе ў СШ № 16. У адпаведнасці з Выбарным кодэксам, напрэдадні сходу Г.Руцкі

з'явіўся да дырэктара школы з просьбай дазволіць 5-хвіліна выступленне перад бацькамі. Аднак дырэктор школы **Тацяна Саланенка** такой магчымасці кандыдату ў дэпутаты не дала. Сябар камісіі **Аляксей Крываносаў** (вылучаны БРСМ) пачвердзіў правамернасць дзеяньня Т.Саланенкі.

Фронтавец падаў пазоў на газэту «Рэспубліка»

Сябра Партыі БНФ **Вадзім Канапацкі** падаў пазоў аб абароне гонару, годнасці і дзелавой рэпутацыі ў суд Савецкага раёну Менску на рэдакцыю газеты «Рэспубліка». Нагодаю стаў матерыял журналіста **Андрэя Сотнікова** «Грошы і дэмакраты», апублікаваны ў нумары газеты «Рэспубліка» за 10 лістапада. У ім В.Канапацкі вінаваціца ў расправчаныні замежнага гранту.

Разумай пазыбег «хіміі»

Былы прафсаюзны лідэр **Мікола Разумай**, асуджаны ў чэрвені 2006 года аршанскім судом на 3 гады «хіміі» за «паклёт на прэзыдэнта», знаходзіцца на свабодзе. Як паведаміў **праваабаронца Алеся Бяляцкі**, да адпраўкі на месца адбывання пакарання Разумай паспеху аформіць 2-ю группу інваліднасці. Закандаўства Беларусі вызваліе гэтую катэгорыю грамадзянам ад пакарання на «хіміі».

22 сіння

Клімаў на волі

Дэпутат Вярхоўнага Савету 13-га склікання **Андрэй Клімаў** выйшаў на волю пасля аднаго з паловай году зняволеня, якія ён правеў у вёсцы Баршчоўка Гомельшчыны.

Прысуд Садоўскай бязъменаў

Кацярыну Садоўскую колкі месяцаў таму пакаралі зняволенінем на два гады за абрэз А.Лукашэнкі і пагрозы судзьдзям Кіраўскага райсуду. Садоўская адбывае пакаранье ў Гомельскай жаночай кампаніі. Менскі гарадзкі суд не знай-

шоў падставаў зъменышыць тэрмін пакарання ці замяніць яго на больш мяккі рэжым.

«Міжнародная Амністыя» прызнала Казуліна

Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная Амністыя» прызнала экс-кандыдата ў прэзідэнты Беларусі, палітвязнаволенага **Аляксандра Казуліна** вязнем сумлення.

«Новаму жыцьцю» не дазволілі маліца ў будынку царквы

Вышэйшыя гаспадарчы суд прыняў да разгляду тры зь пяці патрабаванняў **царквы «Новыя жыцьцё»**. Сярод адхіленых былі звароты царквы аб перарэгістрацыі суполкі па адрасе размыячнення будынку (Кавалёва, 72), а таксама просьба аб дазволе правядзення богаслужэння ў будынку царквы. **Судзьдзяўка Каараткевіч** мятывавала адхіленне гэтых патрабаванняў тым, што яны не адносяцца да пракцэсу ў цэлым і мусіць разглядзіцца як асобныя пытанні.

Пасля навагодніх святаў царква «Новыя жыцьцё» з'яўлена ў суд Цэнтральнага раёну з пазовам да Сталічнага тэлебачання.

22 сіння

Студэнтаў праграмы Каліноўскага затрымалі на мытні

А 22 гадзіне вечара на памежным пераходзе «Бругзі» супрацоўнікамі беларускай мытні былі затрыманы студэнты **Аляксей Трубкін і Барыс Гарэцкі**, якія вярталіся з Польшчы на калядную вакацыю.

Пасля 7-гадзіннага знаходжання ў адным з памяшканняў мытні ў Трубкіна канфіскавалі сыстэмы камп'утарныя блёк, а ў Гарэцкага — ноўтбук.

На чыгуначным вакзале ў Горадні мытнікі затрымалі **Зымітра Мальчыка**, які прыехаў у Горадню з Кракава. Хлопца дапытвалі супрацоўнікі праваахоўных органаў

у цывільным. У выніку праваахоўнікі сканфіскавалі ў студэнта ноўтбук.

24 сіння

Затрыманы Але́сь Міхалевіч

У часе каляднага канцэрту на кватэры, якая належыць **Алесю Міхалевічу**, уварваліся міліцыянты. Усіх прысутных затрымалі, аднак пасыя адпусцілі. У РАУСе пакінулі толькі намесніка старшыні Партыі БНФ Алеся Міхалевіча і яшчэ аднаго хлопца з прысутных, **Васіля Лепеша**. Дарэчы, Міхалевіч кандыдат у дэпутаты гарсавету. Ім інкрайміналі нецэнзурную лаянку і пасадзілі на пяць сутак на Акressы.

Ушанаванье памяці Ксяндза Гадлеўскага

У нядзелью грамадзкасць з ініцыятыўы «Разам» ушанавала памяць **Ксяндза Вінцэнта Гадлеўскага**. Меркавалася ўсталяваць на месцы ягонага расстрэлу ў Трасцянцы 24 сіння 1942 г. памятныя крыж.

Адзін з мікрааўтобусаў, у якім ехалі ўдзельнікі мерапрыемства, спынілі супрацоўнікі ДАІ. Праз некоторы час пасажырам патлумачылі, што прычына затрымання — у аварыі на трасе, нягледзячы на тое, што проціма іншых машын спакойна выїжджалі з гораду. Урэшце, у кіроўцы аўтобуса забралі дакумэнты, а пасажыры мусілі пешкі дабірацца да месца правядзення жалобнай акцыі.

Затрыманы быў таксама **Вячаслав Січык**, якога адвезлы ў пастарунак міліцыі ў Шабанах.

26 сіння

Цімох Дранчук на волі

А 7-й гадзіне раніцы зь першай менскай калёніі вызвалілі былога актыўіста незарэгістраванай арганізацыі «Партнэрства» **Цімоха Дранчука**. За кратамі ён адбыў болей за 8 месяцаў і быў вызвалены ўмоўна-датэрмінова.

Заклікі да байкоту выбараў

Мірон, Казулін і актыўісты на месцах заклікаюць да зъняцця апазыцыйных кандыдатаў з выбараў.

У Віцебску да байкоту мясцовых выбараў заклікаў легендарны Мірон. На даху дому ля Пралетарскай плошчы зьявіўся бел-чырвона-белы сцяг. Гэта чацвёртая за месяц акцыя Мірона.

Паводле мясцовага апазыцыйнага Барыса Хамайды, з кропінцы, вартай даве-

ру, стала вядома: да сцяга была прыміцаваная цыдулка са словамі «Байкот выбарчаму фарсу!» і подпісам — Мірон.

У тым жа Віцебску ад удзелу ў выбараў адмовіўся старшыня віцебскай арганізацыі БНФ Кастусь Смолікаў. Паводле спадара Смолікава, рапоныне адмовіцца ад удзелу ў выбараў ён прыняў пасля таго, як нават праз абласны суд на кандыдатаў не ўдалося зарэгістравацца піваднаму зь іншых дэмакратычных прадстаўнікоў Віцебску.

На мінулым тыдні адмовіцца ад удзелу ў выбараў заклікаў Аляксандар Казулін.

На пачатку сіння ў сцяг зъняцца адбыўся нечарговы зъезд Партыі камуністаў Беларускай

(ПКБ). Тады форум з удзелам амаль 250 дэлегатаў рэкамэндаваў усім прэтэндэнтам ПКБ у кандыдаты дэпутатаў мясцовых саветаў зъняцца свае кандыдатуры. Частка камуністычных кандыдатаў вырашылі ўстрымацца ад байкоту «у рамках эксперыменту».

Рашэнне камуністаў таксама падтрымалі сацыял-дэмакраты з БСДП (Грамада).

Варта нагадаць, што сёлетнія мясцовыя выбары амаль безальтарнатыўныя — сярэдняя колькасць прэтэндэнтаў па Беларусі складае 1,05 чалавека на месца. На выбары не запросяцца міжнародных назіральнікаў.

Аўтар значка «За Свабоду» раскрывае сваё імя

Значкі «За Свабоду» сталі абсалютна папулярнымі. Аднак да апошняга часу аўтар брэнду «За Свабоду» заставаўся невядомым. Прыйшоў час раскрыць імя. Карэспандэнт «Нашай Нівы» гутарыць з кірауніком группы, якая распрацоўвала гэты брэнд — мастацтвазнаўцам Вацлавам Арэшкам.

«Праца цэлага калектыву»

«Наша Ніва»: Як узынікла ідэя стварэння брэнду «За Свабоду»?

Вацлаў Арэшак: Брэнд-мэйкінгам мы заемаемся вельмі даўно. Я кажу «мы», бо гэта не самотная праца, таксама гэта праца мастакоў, сацыёлягаў. Пакуль я не могу называць прозвішчы тых, з кім я працаўваў, але калі-небудзь гэта будзе вядома. Гэта праца цэлага калектыву. Першым брэндам, які быў створаны пад майм кірауніцтвам, быў брэнд кампаніі «Выбірай» у 2001 годзе. Пасыль былі «Пяцёрка+», кампанія «Зробім лепш», лягатып Кангресу, сённяшні значок Партыі БНФ. Але адчувалася, што патрэбныя новыя крокі. Мы правялі дасьледаваньні і вырашылі, што, каб у грамадстве быў перамены, трэба працаўаць зь меншасцю, якая ў нас ужо ёсьць, замацаваць яе. Гэта тыя, хто ня ўдзельнічае ў вулічных акцыях, не зьяўляеца сябрамі партыяў, але прыхільні да нас. Трэба, каб на гэтых людзей нешта падзейнічала. Раней мы ішлі да людзей, як было зь «Пяцёркай+», з тымі самымі лёзунгамі, што і Лукашэнка. Улады таксама ня ссыяць у справе з брэндамі, той жа лёзунг «За Беларусь!» чаго варты.

З дапамогай сацыёлягаў мы правялі дасьледаваньне, каб даведацца, што для людзей найважнейшае.

Прадстаўлялі пэўныя сыпіс: свобода, праўда, справядлівасць, незалежнасць, стабільнасць. І практична ва ўсіх апытаўнях перамагала свобода. Так і зьявіліся першыя лягатыпы брэнду «За Свабоду».

«Аб'яднала свабода»

«НН»: Але чаму менавіта свабода набыла такую папулярнасць у грамадстве?

ВА: Гэта лёзунг абсалютна непрымальны да Лукашэнкі. Ён можа быць за Беларусь, за незалежнасць, за праўду, але ні ў якім разе не за свабоду. Пасыль мы прапанавалі гэты брэнд у штаб адзінага кандыдата. Па нашай схеме гэты лёзунг адразу вылучаў Мілінкевіча сярод іншых кандыдатаў. Кожны ў свабодзе знаходзіць нешта сваё: для прадпрымальнікаў свабода — гэта права на ўласнасць, для студэнта — магчымасць вучыцца за мяжой, для рабочых — свабода ад контрактаў. Аднак наша схема не была выкарыстана падчас кампаніі. Колькі мы ня біліся, што патрэбны лёзунг з адным словам, перавага была аддадзена «Свабодзе. Праўдзе. Справядлівасці». Аднак брэнд «За Свабоду» прыжыўся. Распаўсюджванье брэнду «За Свабоду» было як вірус. Пазнейшыя падзеі даказалі, што мы

будзем падтрымліваць іх акцыі «16», «Дзень салідарнасці», а яны — «За Свабоду». Урэшце, «зубры»

Вацлаў
Арэшак:
«Годзе
хавацца».

Юлія Дарацкевіч

Вацлаў Арэшак

Нар. у 1955 у Растоўскім раёне. Дзяцінства праішло паміж горадам Свирдлоўскам, дзе працаўваў бацька, і вёскаю Жарабковічы ў Заходнім Беларусі, дзе жыў дзед. Гэтыя гісторычныя мясціны вызначылі далейшую дасьледчую дзейнасць — тэатразнаўства, гісторыя культуры й мастацтва Беларусі. Навуковыя інтарэсы: тэатральнае барока, шляхецкая культура. Перакладчык з польскай мовы.

ду» найбольш пасыпяховым праектам дэмакратіі за гэты год?

ВА: Вышыла так, што Аб'яднаныя дэмакратычныя сілы прынялі гэты брэнд, яго прыняў зь неявліком спазыненнем Мілінкевіч. З тымі ж «зубрамі» дамаўляліся, што мы будзем падтрымліваць іх

прывилія, што гэта наш супольны брэнд, які аў-ядноўвае ўсіх прыхільнікаў пераменай. Ужо ладзіліся цэльныя канцэрты «За Свабоду». Жыцьцё пацвярджае, што гэты лёзунг будзе актуальны да той пары, пакуль мы не здабудзем ту ю свабоду.

«НН»: Чаму Ваша імя як аўтара гэтага праекту раней не гучала?

ВА: На гэта ёсьць цэлы

«НН»: Вы лічыце зьяўленыне брэнду «За Свабоду».

шэраг прычынаў. Найперш тamu, што гэта праца цэлага калектыву, а не аднаго мяне, я проста быў кіраўніком аналітычнай групы. Па-другое, калі ня вельмі афішуюшь сваю дзейнасць, спакайней жывеш. Яшчэ я не люблю быць публічным чалавекам. Аднак цяпер вырашыў, што годзе хавацца.

«НН»: Што адчуваеце Вы як аўтар, калі бачыце на вуліцах людзей са значкамі «За Свабоду»?

ВА: Мне вельмі прыемна. Я бачу, што гэта найбольш удалы сымбал дэм-сілаў за апошнія гады, бо ранейшыя значкі не карысталіся такой папулярнасцю.

«Мы стаім на парозе пераменаў»

«НН»: Што правільна, а што няправільна рабіла ў гэтым годзе апазыцыя?

ВА: Правільным было ўсё тое, што ня рушыла аб'яднання, што ішло да аб'яднання. Бо зараз найважнейшым зьяўляецца менавіта наша адзінства, не залежна ад поглядаў. Самая важная падзея году — гэта Вясна. Тут ёсьць не-калькі меркаваньня, я не-аднаразова спрачаўся ў гэтым пытаньні з Уладзімерам Мацкевічам, які лічыць, што ў грамадзтве тады не адбылося значных зъменаў. Я ж лічу, што адбыліся якасныя зъмены ўнутры грамадзтва. Людзі сталі больш готовымі да пераменаў і да ўдзелу ў іх. Мы зрабілі крок наперад, які не рабілі апошнія гады.

«НН»: Думаеце, людзі будуть зноў і зноў выходзіць на вуліцу?

ВА: Для гэтага патрэбны моцны зьнешні фактар кшталту выbaraў. Людзі выйдзіць на вуліцы, калі ўзынікне пагроза незалежнасці Беларусі. Без такога чынніка вывесыці людзей на вуліцу будзе немагчыма.

Вясной мы былі за пару кроکаў ад перамогі. Я адчуваю, што мы стаім на парозе нейкіх пераменаў, якіх дакладна, я ня ведаю, але ўпэўнены, што яны будуць. Наша асноўная задача цяпер — не ўпусціць магчымыя шанцы, не аказацца ў маргінэ.

«Лідэра мусіцьвыбраць вуліца»

«НН»: Ці мусіць Мілінкевіч заставацца лідэрам апазыцыі?

ВА: Сытуацыя зь лідэрствам залежыць ад самога лідэра. Увесну Мілінкевіч паказаў, што меў вялікія шанцы стаць агульнацыйным, а ня выбарным лідэрам, але Мілінкевіч не скарыстаў яго. Цяпер я лічу, што ягоны шанец найхутчэй страчаны. Хаця Мілінкевіч застаецца вельмі значным аўтарытэтам, асабліва на Захадзе.

«НН»: Дык з кім мы выйдзем наступным разам на Плошчу?

ВА: Калі пачненца новая бойка, то пытаньне лідэрства можа вырашицца само па сабе і нечакана. Можна выбраць дзесяць лідэраў, але ніводзін ня стане правадыром. Сённяня вулічны лідэр не павінен быць абранны, яго мусіць нарадзіць вуліца. У Мілінкевіча быў момант, калі ён ішоў па Плошчы падчас мітынгу, і людзі разам крываці: «Мілінкевіч!» Такога не было пры Ганчарыку. Трэба рэальна прызнаць, што вясной ніхто не рыхтаваў зъменаў у краіне, але калі на вуліцы аказалася 20 — 30 тысячаў чалавек, то ніводзін з бакоў ня ведаў, што рабіць у гэтай сытуацыі. Мілінкевіч ня ведаў у тым ліку. Цяпер нам патрэбная распрацаваная стратэгія, тактыка, каб ведаць, што і як рабіць. У такім выпадку шанцаў на перамогу будзе болей.

«Рэжым будзе хістацца»

«НН»: Выказываюць меркаваныне, што апазыцыйны выгадна жыць на гранты, і яна ня хоча зъменаў у краіне. Што Вы можаце на гэта сказаць?

ВА: Прыйманося, што таікі людзі сапраўды існуюць. Асабліва сярод лідэраў апазыцыі другога зъяўна. Нават сярод апазыцыі ёсьць людзі, якія баяцца пераменаў, але такіх меншасць, я б нават сказаў, што вельмі нязначны адсотак. Я перакананы, што такіх людзей увогуле няма сярод моладзі і сярод тых, хто ходзіць на акцыі.

«НН»: Што мусіць у наступным годзе рабіць апазыцыя, каб перамагчы?

ВА: Рэжым будзе хістац-

ца. А мы мусім ціснуць на ўладу, торгаць яе ўвесь час, толькі ў такім выпадку будзе мець шанцы на перамогу. А таксама працягваць далейшае аб'яднаныне. Што датычыцца пытання стратэгіі і тактыкі, думаю, яно будзе прынятае на хуткім ужо Кантрэсе.

«НН»: Якую асобу і падзею 2006 году адзначылі б асабістам Вы?

ВА: Вядома, Мілінкевіча. Гэта была абсолютна новая фігура ў палітычным полі Беларусі, якая зрабіла шмат. Ён заслугоўвае званьня чалавека году. Што да падзеі, то гэта адзначыла падзея 19 — 25 сакавіка, бо гэта было нешта абсолютна новае ў беларускай гісторыі.

Гутарыў Зыміцер
Панкавец

ЗДЫМКІ ГОДУ

Значкі «За Свабоду!» займелі шалённую папулярнасць і вярнула моду на значкі менскім вуліцам.

Крысьціна Вітушка, Юлія Малахойская: Мы не паказвалі дзіцяці «Калыханку»

Гутарка з стваральніцамі сайту для беларускамоўных бацькоў «Нашы дзеткі».

«Наша Ніва»: Як узьнікла ідэя стварэння сайту dzietki.org?

Юлія Малахойская: Гэта пачыналася ў розных галовах у розны час, а пасля ёсё аб'ядналася. Асабіста я апынулася ў такой ситуацыі, калі ў мяне нарадзілася дзіця, а ні ў кога зъ сяброў дзяцей яшчэ не было. Не было з кім абмяркоўваць штодзённыя праблемы. Таксама не было беларускамоўнага сайта, дзе чэрпаць патрабную інфармацыю. Я зрабіла нейкі разгорнуты інтэрнэт-дзёньнік, на які пазней натрапілі Аліна Стэфановіч і Крысьціна Вітушка. Так мы знайшліся.

«НН»: Якую канцепцыю мае ваш сайт?

КВ: Найперш, пазбавіць сацыяльнай ізаляванасці жанчынаў з малымі дзецьмі. Па-другое, даць інфармацыю пра сямейныя пытаньні, пра выхаваныне беларускамоўных дзетак. Ёсьць мноства падобных расейскамоўных сямейных сайтаў, але не было ніводнага беларускага.

ЮМ: Гэта і спосаб згуртаваць рэальных людзей, каб дзецы раслі разам, ладзіць святы. Ёсьць і наступная пазыцыя: на сайце рэгіструеца мама, якая піша, што жыве на той і той вуліцы у tym і tym горадзе. Пасля гэта бачаць іншыя мамы і яны ўтвараюць сваю супольнасць у межах нейкага раёну ці двара. З пытаньня на форуме: «Хто тут ёсьць з Горадні?» паўстала сёлетняя гарадзенская елка, якая сабрала сто чалавек.

КВ: Мы хочам, каб беларускамоўныя дзецы не пачуваліся самотнымі ў гэтым съвеце. Калі беларуское выціснута да стану маргінальнасці, хочацца даказаць, што мы таксама на нешта вартыя. Мы арыентуемся на сусьветныя стандарты. Хочацца, каб нашыя дзецы былі канкурэнтадольнымі пры паступленні ў школу і маглі выбіраць ня толькі гуманітарныя спэцыяльнасці, але быць і матэматыкамі, фізыкамі, лекарамі. Нашы дзецы ня тоес што абдзелены нейкімі вабнотамі дзяцінства, але і маюць іх нашмат болей, чым расейскамоўныя адна-

Крысьціна Вітушка (злева): найбольш стамляе ў выхаваныні беларускамоўных дзетак вечны гераізм, калі натуральныя справы ператвараюцца ў нейкія звышысілкі.

годкі. У значнай ступені гэта стала магчыма дзяякоючы працы сайту.

«НН»: З якімі праблемамі сутыкаюцца сем'і, што выхоўваюць беларускамоўных дзетак?

ЮМ: Не хапае добрых беларускіх кніжак. Нават, калі яны ёсьць, іх якасць пакідае жадаць лепшага. Да-водзіцца набываць прыгожыя расей-

З пытаньня на форуме «Хто тут ёсьць з Горадні?» паўстала сёлетняя гарадзенская беларускамоўная елка, якая сабрала сто чалавек.

.....
кія кніжкі, перакладаць, а пасля ўклейваць свой варыянт усярэдзіну і чытаць малым. Таксама амаль няма перакладных мульцікаў.

КВ: Адсутнасць беларускамоўных садкоў. Нават калі садок і адкрываецца, потым бацькі глядзяць, што ім далёка вазіць дзяцей, і вырашаюць аддаць іх у расейскамоўныя. Для нас ужо сёняння стаіць пытаньне аб наборы беларускамоўных групай у садкі. Апроч

мульцікаў ёсьць яшчэ праблема беларускамоўнага тэлебачання. Мы адмыслова не паказвалі свайму дзіцяці «Калыханку», але аднойчы ён яе ўбачыў. Быў вельмі ўзрадаваны гэтаму мядзведзіку, які гаворыць па-беларуску, але тут пачаўся расейскамоўны мульцік, якога дзіця амаль не разумее, ад чаго пачынае плакаць. Цяпер мы паказваем дзіцяці гэтага мядзведзіка, пасля ўключаем відэамагнітафон і паказваем мульцік, разам з tym сочым па гадзінніку, каб пасыпець уключыць тэлевіzar на развязаныне зь Мішкам. Што найбольш стамляе ў выхаваныні беларускамоўных дзетак — гэта вечны гераізм, калі натуральныя справы ператвараюцца ў нейкія звышысілкі.

«НН»: «Нашы дзеткі» — сайт толькі для беларускамоўных мамаў ці для татаў таксама?

КВ: Былі выпадкі, калі маладыя таты рэгістраваліся на сайце ад імя сваіх жонак. Звычайна прыходзіць мэйл: «Мая жонка хоча зарэгістравацца на вашым сайце, як гэта зрабіць?» Мы адказваем. Пасля прыходзіць мэйл: «Атрымалася! Зараз

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

яна нешта напіша». Часта гэта здара-еца ў рэгіёнах, калі жанчыны сталі беларускамоўнымі толькі празь вялі-кае каханье да свайго мужа, і гэта іх першы выхад «у съвет». Мужчыны за-ходзяць на сайт з чыста мэркантыль-ных інтарэсаў, раздрукаваць інфарма-цыю, каб пасъля паказаць жонцы, даць паглядзець дзецим мульцік. Уд-зельнічача у форумах — гэта не для іх.

«НН»: Якія тэмы абмяркоўваюць-ца на Вашым сайце?

КВ: Самыя розныя: ад цяжар-насыці да праблемы сэксу. На ліна-рачках людзі пішуць, што да нарад-жэнья дзіцяці засталося столькі і столькі дзён. Пішуть: «Ён павінен быў нарадзіцца тры дні таму». Пасъ-ля чалавек зынікае. Мы разумеем, што ўсё ўжо добра. А потым зьяўля-еца новая лінарачка: «Міраславу З дні» і г.д. Абмяркоўваем, якія пам-пэрсы купляць дзецим, парады па здароўі, сямейны адпачынак, любі-мия кавярні, дзе паставіць елку ў хаце. Ёсьць «балбаталка», дзе мы не гаворым пра нейкія там сур'ёзныя справы, а пра ўсё, што набаліць. Ёсьць рубрыкі кшталту «Прадам», «аддам», «набуду». Ёсьць дзьве тэмы

для дарослых: «пра гэта» і «не пра гэта». «Пра гэта» адпаведна пра сэкс, пра сэкс па-беларуску, сэкс і паліты-ка, там жа чамусыці і пра съякруху, пра разводы, вясельлі. Часта менаві-та на гэтым форуме пасярод ночы су-стракаюцца па 12—13 чалавек. Паў-стае пытаньне: што ж вы робіце тут? Сышліся ў меркаваньні, што ва ўсіх разка пачаліся крътычныя дні ці рап-тоўна мужы зъехалі ў камандзіроўку. «Не пра гэта» пачаўся як разьдзел пра палітыку, але цяпер там пра ўсё, што тычыцца дарослых і ня тычыцца сэксу і съякрухі. Існуе разьдзел «Мова», дзе заўсёды можна запытацца, як тое ці іншае слова будзе па-бе-ларуску. Ёсьць схаваны форум для «вузкага кола абмежаваных людзей», далучыцца да якіх вялікі гонар. Кожны зарэгістраваны ўдзельнік можа стварыць фотагалерэю.

«НН»: Ці чакалі Вы, што за ад-носиа кароткі час ваш сайт зробіцца такім папулярным?

ЮМ: (съмляецца) Мы чакалі большага посыпеху! Гэта мы толькі пачынаем!

КВ: Гэта было непазъбежна. Папу-лярнасць сайту вынікае з того, што ў моладзевых арганізаціях большую

частку складаюць дзяўчыны, але пасъля ў дарослых грамадzkих, партыйных структурах дамінуюць мужчыны. Куды дзяюцца жанчыны? Яны досьць пасыпахова выхойваюць дзяцей. Узьнікае пытаньне: чаму б ім не падзяліцца сваім досьведам зь іншымі? Калі б гэта не стварылі мы, гэта стварыў бы нехта іншы. Наша патэнцыйная аўдыторыя складае 5 тысячаў чалавек.

«НН»: Чаго чакае сайт «Нашы дзеткі» ад наступнага году?

КВ: Рэальнага напаўнення для ўсіх сайтавskих разьдзелаў, сканчэн-ня працы над разьдзеламі распачатымі, але яшчэ ня скончанымі. Нам трэба яшчэ некалькі чалавек, якія б моглі займацца разам зь Юлай тэхнічнымі бокамі справы. Увогуле, мяне дзвіць: адкуль у яе хапае часу праца-ваць, вучыцца, гадаваць дзіця, зай-мацца сэксам, сустракацца з намі і рабіць ўсё гэта пасыпахова. Спадзяём-ся, што рэальная супольнасць зъя-вяцца ня толькі ў Менску, але і ў рэгіёнах, і на эміграцыі. Ужо сёньня мы не абмяркоўваемся сайтам, але і ладзім імпрэзы для дзетак, выдаём паштоўкі і шмат чаго яшчэ робім.

Гутарыў Зыміцер Панкавец

У год
стагодзьдзя
«Нашай Нівы»
яе рэдактар
трапіў у астрог.
Андрэй
Дыніко
выходзіць з
Акрэсьціна. 31
сакавіка.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Высяленыне Саюзу
пісьменнікаў з Дому
літаратаў.

У 2006 годзе скульптар
Алесь Шатэрнік адліў
Звон Свабоды.

Найлепшыя кнігі 2006

Тытул найлепшых кніг году дзеляць выданыні навуковыя і мастацкія. Верх сьпісу занялі Зборы твораў Юр'я Туранка, укладзены Валерам Булгакавым, і Антона Луцкевіча, укладзены Анатолем Сідарэвічам. Побач зь імі — творы клясыкаў дауніх і сучасных: Рыгора Барадуліна, Алеся Асташонка, Анатоля Сыса, Янкі Брыля, Максіма Багдановіча, Валянціна Акудовіча.

Сярод іх у сьпіс прарвалася дэталёвая рэляцыя дзеянасьці Беларускага Народнага Фронту аўтарства аднаго з лідэроў руху Сяргея Навумчыка. Гэтая кніга разышлася адным з найбольшых тыражоў за мінулы год (у часопісе «ARCHE», плюс асобным выданынем, прычым празь яе Міністэрства інфармацый прыпыніла часопіс на трох месяцах).

Чытачы і крытыкі адзначылі сабе сталеные новай перакладчыцкай школы ў Беларусі (пераклады з Галчынскага і Баяя).

Нарэшце, у сьпіс найлепшых увайшли дзіве кнігі ў ня самых частых жанрах: адзін фотаальбом і адна кніга радыёнарысаў. Гэта съведчыць найперш пра не-пераўзыдзены талент іхных аўтараў — Дзяніса Раманюка, Анатоля Клешчуга і Вячаслава Ракіцкага.

Асобна варта вылучыць цёпла сустрэты крытыкамі, як зь дзяржаўных, так і зь незалежных выданыняў, зборнік артыкулаў маладзечанскага бібліятэкара-краязнаўцы Міхася Казлоўскага.

Варта адзначыць і новы зборнік Андрэя Хадановіча: ён трапіў у сьпіс, хоць выйшаў менш чым за тыдзень да яго складання.

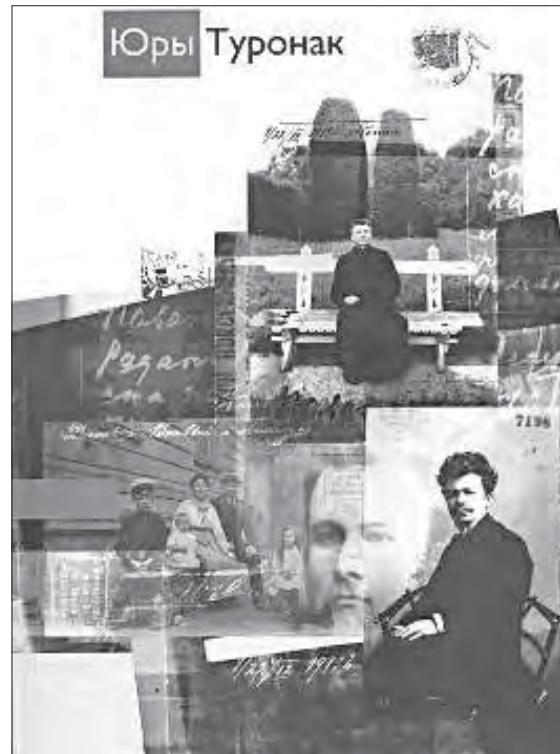
А вось топ-8 якіх выдавецтваў:

- Логвінаў (4 кнігі ў сьпісе)

- Радыёла-плюс (2)
- Кнігазбор (2)
- Інстытут беларусістыкі (1)
- Мастацкая літаратура (1)
- Про-Хрысто (1)
- Беларускія ведамасьці (1)
- Радыё «Свабода» (1)

Для паразанання: летась найлепшымі кнігамі году былі прызнаныя кнігі Ларысы Генюш «Каб вы ведалі: з эпістальянай спадчыны» (Лімарьюс), «Энцыклапедыя Вялікага Княства Літоўскага» (Беларуская энцыклапедыя) і перавыданыне Ўладзімера Каараткевіча «Быў. Ёсьць. Буду» (Мастацкая літаратура). Пазалетася экспэрты «НН» назвалі найлепшымі кнігамі году альбом Часлава Пяткевіча «Рэчыцкае Палесьсе» (Кнігазбор), зборнік прозы Барыса Пятровіча «Шчасьце быць...» (Тэхнапрынт) і альбом Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча «Спадчына Беларусі» (Менская фабрика каліяровага друку).

Выніковы сьпіс кніг падаецца паводле падліку агульнай колькасці балаў у 10-балтнай систэме. Найлепшая кніга ў сьпісе кожнага эксперта атрымлівае 10 балаў, наступная — 9 і г.д. (Вынятаク сёлета складаюць сьпісы Ўладзімера Арлова, Паўла Абрамовіча, Анатоля Івашчанкі).

1. Юрый Туранак. Мадэрная гісторыя Беларусі. — Інстытут беларусістыкі, Вільня. — 42 балаў.

2. Рыгор Барадулін. Руны Перуновы. — Радыёла-плюс. — 33 балаў.

3. Антон Луцкевіч. Выбраныя творы: Проблемы культуры, літаратуры і мастацтва. / Укл., прадм. і камэнт. Анатоля Сідарэвіча. — Беларускі кнігазбор. — 30 балаў.

4. Алеся Асташонак. Жоўты колер белага снегу. — Мастацкая літаратура. — 23 балаў.

5. Анатоль Сыс. Лён: Выбраныя творы. — Кнігазбор. — 18 балаў.

6. Сяргей Навумчык. Сем гадоў адраджэння, альбо Фрагменты найноўшай беларускай гісторыі (1988 — 1995). — Варшава: Беларускія ведамасьці, Прага: Clovek v tisni. — 17 балаў.

7. Янка Брыль. Парастак: запісы і эсэ. — Про-Хрысто.

8. Вячаслав Ракіцкі. Беларуская Атлянтыда: рэаліі і міты эўрапейскай нацыі. — Радыё «Свабода». — Па 15 балаў.

9. Константы Ільдэфанс Галчынскі. Сёмае неба: выбраныя творы. — Логвінаў. — 14 балаў.

10. Максім Багдановіч. Інтымны дзёйнік. — Радыёла-плюс.

Чарнобыль. Да 20-й гадавіны аварыі на Чарнобыльскай АЭС: Альбом. / Укл. Дзяніс Раманюк. Выд. Дзяніс Раманюк. — Па 13 балаў.

11. Міхась Казлоўскі. Галасы разбуджаных птушак. — Логвінаў.

12. Валянцін Акудовіч. Дыялёгі з Богам. — Логвінаў.

13. Баяя Антанін. Зваўчэнныне: раманэта пра вайкоў, людзей і знакі. — Логвінаў. — Па 11 балаў.

Кнігарня «Акадэмкніга» (Менск):

- Слуцкіе пояса: Альбом. Укл. М. Яніцкая.
- Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
- Танк Максім. Збор твораў у 13 т. (1 і 2 т.)
- Басько В., Варфаламеева Т., Козенка М., Кухаронак Т., Смірнова І., Цітой В. Традыцыйная мастацкая культура беларусаў у 6 тамах.
- Дудзюк З. Кола ворага.
- Барадулін Р. Руны Перуновы.
- Разанаў А. Каб мелі шчасце ўваскрасаць і лётаць.
- Багдановіч М. Інтывмы дзеяньнік.
- Грыбоўскі Ю. Беларусы ў польскіх рэгулярных войсковых фармаваньнях 1918 — 1945 гадоў.
- Арабей Л. На польмі любві: Жыцьцё і творчасць Цёткі.
- Кірычэнка В. Менск. Гістарычны партрэт гораду (1953 — 1959).

«Кнігарня пісьменьніка» (Менск):

- Багдановіч М. Інтывмы дзеяньнік.
- Разанаў А. Каб мелі шчасце ўваскрасаць і лётаць.
- Барадулін Р. Руны Перуновы.
- Плыткевіч С. Нечаканая Беларусь.
- Адамушко В., Елінская М. Гербы и флаги Беларуси.
- Чароўная пацеркі. Беларуская аўтарская казка. / Укл. А. Масла.
- Малашевич Е. Минск. Книга жизни.
- Орлова Т., Карелин А. Ростислав Янковский. Артист.
- Красная книга Республики Беларусь. Растения.
- Красная книга Республики Беларусь. Животные.

Віталь Скаладан, гісторык, архівіст:

- Лукевіч А. Выбранные творы: Проблемы культуры, літаратуры і мастацства. / Укладаныне, прадмова, каментары А. Сідарэвіча.
- Православная церковь на Витебщине (1918 — 1991). Документы и материалы.
- Чарнобыль. Да 20-й гадавіны аварыі на Чарнобыльской АЭС: Альбом. / Укл. Дз. Раманюк.
- Сыс А. Лён.
- Мікуліч А. Беларусы ў генетычнай просторы.
- Карамазаў В. Антон.
- Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
- Шніп В. Балда камянець.
- Карпачанка М. На скрыжаваньні болю і надзеі.
- Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь: Альбом.

Даніла Жукоўскі, публіцыст, крытык літаратуры:

- Сазонав В. Занатоўкі кантрабандыста.
- Маракоў Л. Эпрэсаваныя літаратары, наўкоўцы, работнікі асьветы, грамадзкі і культурныя дзеяяны Беларусі. 1794 — 1991 гг.: Энцыкл. даведнік.
- Разанаў А. Кніга Ўзнаўлення.
- Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
- Королевский город Гродно. / Укл. А. Семенчук, А. Петров, С. Плыткевіч
- Агульнаеаграфічныя атласы вобласцяյ Беларусі.
- Ракіцкі В. Беларуская Атлянтыда.
- Каханы горад: зборнік эміграцыйнае ваеннае прозы.

- Дубовік Ю. Дзеля Рэчы Паспалітай Бела-руси.

Міхась Скобла, паэт, аглядальник радыё «Свабода»:

- Лукевіч А. Выбранные творы: проблемы культуры, літаратуры і мастацства. / Укл., прадм., кам. А. Сідарэвіча.
- Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
- Ракіцкі В. Беларуская Атлянтыда.
- Грыбоўскі Ю. Беларусы ў польскіх рэгулярных войсковых фармаваньнях 1918 — 1945 гадоў.
- Брыль Я. Парастак.
- Барадулін Р. Руны Перуновы.
- Глєвіч Н. Мой тастамэнт.
- Сыс А. Лён.
- Галчынскі К. І. Сёмае неба.
- Фядута А. Паэтычны аглядальник.
- Шніп В. Балада камянець.
- Беларускі фальклёр: Энцыклапедыя ў 2 та-мах.

Павал Абрамовіч, крытык літаратуры:

- Асташонак А. Жоўты колер белага снегу.
 - Барадулін Р. Руны Перуновы.
 - Баяя А. Зваўчэнне.
 - Бляяцкі А. Прабежкі па беразе Жэнэўскага возера.
 - Глебус А. сУчаснікі.
 - Дракохруст А. Что было — то было. Из воспоминаний и записных книжек.
 - Казлоў А. Юргон.
 - Кісьліцына Г. Новая літаратурная сітуацыя: зъмена культурнай парадыгмы.
 - Навумчык С. Сем гадоў Адраджэння, альбо Фрагменты найноўшай беларускай гісторыі (1988 — 1995).
 - Чарнобыль. Да 20-й гадавіны аварыі на Чарнобыльской АЭС: Альбом. / Укл. Дз. Раманюк.
- Усім кнігам — пяць балаў.

Леанід Галубовіч, аглядальник тыднёвіка «Літаратура і мастацства»:

- Асташонак А. Жоўты колер белага снегу.
- Дашкевіч В. Адзін пад зорамі.
- Акудовіч В. Дыялёгі з Богам.
- Галчынскі К. І. Сёмае неба.
- Баяя А. Зваўчэнне.
- Бахарэвіч А. Ніякай літасці Валянціне Г.
- Бараздзіна М. Вышэй за пайночны вецер.
- Кісьліцына Г. Новая літаратурная сітуацыя: зъмена культурнай парадыгмы.
- Голуб Ю. Багра.
- Фядута А. Паэтычны аглядальник.

- Релес Г. Еврейские советские писатели Белоруссии.

Анатоль Івашчанка, кіраўнік справаў Саюзу беларускіх пісьменьнікаў:

- З прычыны адсутнасці крытэраў для парадыння настолькі розных жанрава і стылёва книгай, размывшаю свою дзясятку ў альфабетным парадку з прысуджэннем роўнай колькасці балаў (па пяць).
- Арлоў У. Паром празь Ля-Манш.
- Асташонак А. Жоўты колер белага снегу.
- Бараздзіна М. Вышэй за пайночны вецер.
- Бахарэвіч А. Ніякай літасці Валянціне Г.
- Галчынскі К. І. Сёмае неба.
- Казлоўскі М. Галасы разбуджаных птушак.
- Каўка А. Каб не забыцца (допсы розных

гадоў).

- Паўлухін А. Электрычныя сны.
- Пашкевіч А. Круг: раман-біяграфія.
- Сін І. Сапсаныя лялькі.

Алег Дзярновіч, гісторык:

- Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
- Навумчык С. Сем гадоў Адраджэння, альбо Фрагменты найноўшай беларускай гісторыі (1988 — 1995).
- Мэтрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 46 (1562 — 1565). Кніга запісай 46 (Копія канца XVI ст.). / Падр. В. Мянжынскі.
- Ярмусик Э. Католіческі Костёл в Беларусі в 1945 — 1990 годах.
- Лобач У. Этнографія Беларусі.
- Стражев В. К тайнам Вселенной.
- Королевский город Гродно / Укл. А. Семенчук, А. Петров, С. Плыткевіч.
- Вішнёў З. Фараон у заапарку.
- Хадановіч А. Сто лістоў на tut.by.
- Слуцкі збройныя чын 1920 г. у дакумэнтах і ўспамінах. / Уклад. А. Гесь, У. Ляхоўскі, У. Міхнюк.

Уладзімер Арлоў, пісьменьнік:

- Уладзімер Арлоў традыцыйна не вызначаў месца кнігі, а склаў свой съпіс паводле альфа-бэту (усім съмніццаў кнігам — па тры балы).
- Акудовіч В. Дыялёгі з Богам.
 - Асташонак А. Жоўты колер белага снегу.
 - Барадулін Р. Руны Перуновы.
 - Ёрш С., Горбік С. Беларускі Супраціў.
 - Івашчанка А. Вершнік.
 - Іпатава В. Апошняя ахвяры съвяшчэннага дуба.
 - Казлоўскі М. Галасы разбуджаных птушак.
 - Kotljarchuk A. In the Shadows of Poland and Russia. The Grand Duchy of Lithuania and Sweden in the European Crisis of the mid-17th Century.
 - Кудасава Н. Лісьце маіх рук.
 - Навумчык С. Сем гадоў Адраджэння, альбо Фрагменты найноўшай беларускай гісторыі (1988 — 1995).
 - Несцяцярчук Л. Андрэй Тадэвуш Банавэнтура Касцюшка. Вяртанье героя на Радзіму.
 - Пашкевіч В. Ангельска-беларускі слоўнік.
 - Плыткевіч С. Нечаканая Беларусь.
 - Разанаў А. Каб мелі шчасце ўваскрасаць і лётаць.
 - Ракіцкі В. Беларуская Атлянтыда.
 - Туранак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі.
 - Хадановіч А. Сто лістоў на tut.by.

Генадзь Вінярскі, выдавец (Беларускі кнігазбор):

- Лукевіч А. Выбранные творы: проблемы культуры, літаратуры і мастацства. / Укл., прадм., кам. А. Сідарэвіча.
- Брыль Я. Парастак.
- Сыс А. Лён.
- Барадулін Р. Руны Перуновы.
- Караткевіч В. Выбранныя творы.
- Слуцкі збройныя чын 1920 г. у дакумэнтах і ўспамінах. / Уклад. А. Гесь, У. Ляхоўскі, У. Міхнюк.
- Бядуля Зымірок. Выбранныя творы.
- Казлоўскі М. Галасы разбуджаных птушак.
- Беларускі фальклёр: Энцыклапедыя ў 2 та-мах.
- Фядута А. Паэтычны аглядальник.

Склала Вольга Данішэвіч

Мода на падпольнае

Дыскі з падпольнай музыкай разыходзяцца такімі накладамі, якія айчынным папсавікам нават ня съняцца. Піша Сяргей Будкін.

Гэты музычны год быў багаты на супяречлівія звязы. З аднаго боку, уціск не-залежнага беларускага року працягваўся, і сітуацыя набыла зусім ужо вычварэнскія формы, уласцівыя для часоў Андрапава. Але зь іншага боку, беларуская незалежная музыка зацвердзілася ў такім статусе: даваць кансыпратыўныя канцэрты сталася модным нават сярод тых, хто ў тыя «чорныя» сілісты яшчэ не патрапіў, пазнака «забаронена ў Беларусі» на замежнай канцэртнай афішы нашага гурту стала лепшай за любую рэкламу, а дыскі з падпольнай музыкай разыходзіліся такімі накладамі, якія айчынным папсавікам нават ня съніліся. Культура беларускага супраціву сталася нагэтулькі моднай, што на нашай мове запялі расейцы, палякі, украінцы, немцы.

Тэндэнцыя году

«Беларусь у Эўропе!» — гэта можна канстатаваць, паглядзеўшы толькі геаграфію выступаў айчынных выкананіц. У прынцыпе тое, што нашы музыкі граюць на цэнтральнай плошчы Варшавы, выступаюць у Каралеўскім тэатры ў Стакгольме, на буйных поп-, рок-, фольк-фэстах і ў невялічкіх кавярнях Парыжу, дзвіць не павінна. Каб беларускую незалежную музыку яшчэ й не ігноравалі чыноўнікі ды дзяржаўныя мэды...

2006 год засвядчыў цікавасць міжнароднай супольнасці да беларус-

кай песні. «Аляксандра і Канстанцін» сталіся ляўрэатамі «Discovery 2006» у Варне, скарыўшы публіку песніяй «Святы вечар».

Хлопцы з N.R.M., якія ў сталіцы Беларусі не далі аніводнага афіцыйнага канцэрту, адыгралі ціагам году ў сталіцах Польшчы, Літвы, Славакіі, Швэціі.

«Дзэбэлі» двойчы запалілі ў Празе ды Варшаве.

Таяцца Беланогая перамагла на міжнародным бардаўскім фэсьце «Ballada ORPA».

Мала каму вядомы на радзіме гурт «Nhs-etho» дастаў перамогу на «Мікалайках» — буйным фольк-форуме.

А «Ляпіса» з «Сашам і Сірожам», якія ціагам году цалкам адсунчілі на беларускіх тэлеканалах, троюмфавалі ва Украіне. Беларускі дут са сваімі «Калыханкамі» быў сярод намінатаў на «Тэлерэйномф» — прэмii Нацыянальнай рады Украіны ў пытаннях ТВ і радыё, а дыск «Ляпіса» — «Ты кінула» — папулярныя украінскія музычныя часопіс «Mixer» уключылі ў Топ-300 галоўных альбомаў у гісторыі сусветнай (!) музыкі.

Увага да Беларусі ў сувязі з палітычнымі падзеямі ў нашай краіне прывялі і да ўсплеску цікавасці з боку музычных нефармалаў съвету. Так, бостансki панк-гурт «Чолгаш» адправіў некалькі сваіх CD зь песніяй «F***k Lukashenko» у беларускую амбасаду. Вакаліст аўстралійскіх

кай каманды The Morning After Girls эпатае публіку сваім сцэнічным іменем — Саша Лукашэнка. Украінцы з De Shifer адмыслова да 19 сакавіка прэзентавалі свой «памаранчавы» гіт «Час прышпоў», перасыпівалы па-беларуску.

Асобы году

Акромін стандартнага набору прэтэндэнтаў на гэтае званыне, у беларускай музычнай індустрый сёлета можна сымлема далучаць яшчэ колькі чалавек. Найперш пра звычных.

Хоць новага альбому ад N.R.M. і «Крамбамбулі» сёлета не дачакаліся, іхны лідэр Лявон Вольскі працягвае заставацца ў топе галоўных асобаў. Гурт сёлета дзе толькі на граў — і ў пасольскіх рэзыдэнцыях, і ў паўпадпольных кавярнях, і на лецішчах у сяброў — але толькі не ў банальных канцэртных залах. Нізъз! Тым іх менш, адсутніцца дазволеных канцэртаў не напшодзіла тутэйшай публіцы на памяць вывучыць яшчэ на выгадзены новы гіт N.R.M. «Мінск-Менск». Альбом каманды, дарэчы, ужо цалкам записаны і чакае свайго выданья налета.

Зыміцер Вайцюшкевіч акромін статусу «самага актыўнага беларускага музыкі» сёлета яшчэ набыў статус «мачо айчыннага року». І падобна на тое, што Зымітра гэта даспадобы. Сыявац пасыпей сёлета адзначыцца ў альбоме Вольгі Залескай, засыльваць з Тамарай Лісіцкай і Ларысай Грыбалёвой ды спакусіць дачку Глебуса (:). Акромін таго, ён узяў удзел у запісе першага «нябардаўскага» альбому Алесі Камоцкага, зрабіць «супольны праект» для дзетак зь беларускамоўнімі калыханкамі і не забыцца запісаць, натуральна, два сольныя дыскі.

Варта ў гэтай намінацыі згадаць і рэпера Крова з «Чырвоным па белым», з дапамогай якога ў беларускага хіп-хопу крыху затахкала сэрцайка. Можна сымлема называць яго самай нясыцілай асобай у беларускім андэрґраундзе, але ж мае права: дзясяткі тысяч спампаваных зь ягонага сайту песен, дэбютны дыск-складанка з галоўных песен ды матэрыял у нямецкім «Backspin» таму ёсьць пацьверджаньнем.

Не абысьціці ў гэтай намінацыі і безь Міхала Анемпадыстава, прызнанага «Чалавекам году ў беларускай музыцы» Інтэрнэт-парталам «Тузін Гітоў». Менавіта яму належыць аўтарства апошняга гіта IQ-48 «Свяতло ў цемры» і беларускага варыянту знакамітай «Аўтабіяграфіі», якія доўгі час трывалі лідэрства ў гіт-парадзе.

Паэт бліскучы правёў свой уласны «Беніфэст» 12 сіння, стварыўшы ў не-

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Якая песня 2006 году найлепшая?

Гадзюнік [Усё роўна мы пераможам] (NRM)

Мінск—Менск (NRM)

Возле дома твоего (Сяргога)

Свяতло ў цемры (IQ-48)

Аўтабіяграфія (Варашкевіч—Вольскі)

Край (Neuro Dubel)

Не жадаю (Чырвоным па беламу)

Беларусь будзе вольнай (Таварыш Маўзэр)

Слушай Батьку (Алеся, Анатоль Ярмоленка)

Усяго прагаласавала: 663

139 (21.0%)

120 (18.1%)

7 (1.1%)

30 (4.5%)

37 (5.6%)

48 (7.2%)

109 (16.4%)

141 (21.3%)

32 (4.8%)

вялічкім сталічным клубе на караценкі час атмасферу непадцэнзурнасці і свадьбы творчасці.

Фэстывалі году

Сёлета адрадзілася «Рок-каранацыя». Трэба сказаць, час для вяртання цырымоніі быў абранны ня надта спрыядльны, аднак шоў выйшла на славу. Патаемнімі съцежкамі-дарожкамі ў «казу» пратачыліся тыя, хто ў першапачатковым сцэнары не фігуравалі, аднак бязь іх мерапрыемства губляла б свой сэнс, таму арганізатары рыхынулі. Кароны раздалі гуртам, назывы якіх малаабазнанаму слухачу мала што скажуць: «Выпіць і паплакаць» (закансыпраўваны Neuro Dubel) атрымалі «Альбом году», а гурт «Варашкевіч і Ка» (тое «Крама») атрымаў званьне «Лепшы блуз-рок выканануцца». Нехта Піт Паўлаў павітаў са сцэны Мілінкевіча і сыграў папуры з гітоў адной папулярнай каманды, а каранаваны як гурт году J-Mors праз тое адмовіўся вы-

ходзіць на сцэну. Падалося ім, бач ты, што беларуская цырымонія ў галіне рок-музыкі занадта палітызаваная. У выніку галоўная «Рок-Карона» так і не знайшла свайго героя.

«Басовішча» прайшло на традыцыйным узроўні, праўда, шматлікія сябры журы фэстывалю адзначылі, што сёлета ўзворэнь кантаксантаў быў слабейшы, чым раней. Адкрыцця кшталту «Таварыша Маўзэра» на сёлетніх «Басах» сапраўды бачна не было. Перамаглі някепскія, але трохі другасныя «S.D.M.» і «Парасон», але фэст поўніўся міні-адкрыццямі (як магілёўскі «Водар Сусьвет»), нечаканасцямі (як выступ літоўскай рок-зоркі IR і дэбют на «Басовішчы» гурту «Трайца») і заўсёднай гарадоцкай душэўнасцю.

Яшчэ адным прэтэндэнтам на званьне «Фэст году» мог бы стаць «бабруйскі» фэстывальны дует «Вольнае паветра» (Крупкі) / «Рок за бабруй» (Бабруйск). Але... Першаму надта нашкодзіла надвор'е, скамячыўшы праграму і разагнаўшы

значную частку публікі. А другому — чыноўніцкія забабоны. Менавіта з «Рокам за Бабруй» у айчынную рок-музыку вярнулася літаванье. У выніку праз «чыноўніцкае» сіта прайшлі ў асноўным бяскрайдныя расейскамоўныя рокеры.

Галоўнай фэстывальнай падзеяй сёлета сталася полацкае «Рок-Кола». І без таго штогод насычаны конкурс сёлета набываў яшчэ адну цікавасць — кожны выступуцца, незалежна ад сваёй геаграфічнай прыналежнасці, мусіў уключыць у свой конкурсны сэт адну песню з рэпертуару «Мясцовага часу», 20-годзьдзе якога сёлета і сівяткавалі. Перамогу дастаў смаленскі гурт Deimos, ляўрэатамі сталіся магілёўскі «Водар Сусьвет», наваполацкая «Амальгама» і менскі S.D.M. У «Рок-Кола» ёсьць усе складнікі добра гэсту: кантракцыя, фанатычныя арганізатары, харызматычныя вядоўцы, ляльная гарадзкая адміністрацыя. Вучыся, сталіца!

ЗДЫМКІ ГОДУ

Канцэрт «N.R.M.» на хутары, у закансыпраўваних умовах.

Закон выпадковасьці

Ніякія папраўкі ў Канстытуцыі не гарантуюць, што аднойчы нейкі орган не адмовіцца служыць свайму гаспадару.

Піша Віталь Тарас.

Сонцеварот

Пры канцы году засыпшаліся на той съвет дыктатары. Піначэт, Туркмэнбашы... Зразумела, два — гэта яшчэ не тэндэнцыя. Гэта ясна нават герою анэкдота пра чукчу і аленяй.

Але ёсьць яшчэ шэраг цікавых супадзеньняў. Ніязаў памёр 21 сінёжня — адразу пасля свайго дня нараджэння, у дзень нараджэння Сталіна. 20 сінёжня ў Беларусі й Расеі дагэтуль адзначаецца як Дзень чэкіста. 19 сінёжня нарадзіўся Брэжнэў, 100-годзьдзе якога сёлета шырока адзначалася беларускай і расейскай грамадзкасцю.

А ўжо 22 сінёжня, як вядома з астрономіі, — самы кароткі дзень у годзе, Сонцеварот, пасля якога наступае Раство Хрыстова, Каляды. Можна ўсё гэта называць гульней у пэрліны. Выпадковыя супадзеніі можна знайсці колькі і ў чым заўгодна. Але парадокс, ці наадварот — закон жыцця палягас на тым, што выпадковасьці ёсьць часткаю систэмы. (Як той казаў — у кожным шаленстве ёсьць свая систэма). Кожны чалавек з уласнага досьведу ведае, што ў жыцці можа тыднямі нічога не адбывацца, а потым наступаюць дні, калі самыя розныя падзеі сиплюща адна за адной.

Вось прыклад, добра зразумелы журналістам: сёлета 28 лістапада адначасова адбываліся саміт кіраунікоў дзяржаваў СНД, саміт NATO і візит Папы ў Туреччыну. Кожная з гэтых падзеяў паасобку магла стаць цэнтральнай тэмай дня для мэдияў. І нават саміт у Менску, ад якога нічога не чакалі, завершыўся скандалам. Для большасці людзей у съвешце тыя падзеі маглі нічога асаблівага ня значыць (калі не лічыць каталікоў і мусульманаў, для якіх візит Папы ў Стамбул усё-ткі ня быў ардынарнай

паездкай пантыфіка). Кожным сам для сябе вызначае, якія падзеі лічыць важнымі, а якія — не. Але незалежна ад таго, ці багатая біяграфія ў чалавека, ці яна бедная на падзеі і здарэніі, агульнае для іх тое, што яны не разъясняюцца раўнамерна.

Нобэлескі ляўрэат, хімік і філёзаф Ілья Прывожын знайшоў гэтamu тлумачэнне. (Дарэчы, вось задачка для раздуму: Прывожын — валёнскі навуковец або флямандзкі ці бэльгійскі навуковец-габрэй расейскага паходжання?) Вывучаючы тэрмадынаміку адкрытых нераўнаважных систэмай (да якіх належаць большасць систэмай у съвешце — ад газаў, якія пры награванні пашыраюцца, да біялігічных папуляцыяў і грамадзтваў), навуковец прыйшоў ды высновы, што ўсе гэтыя систэмы нестабільныя. Бо заўсёды прысутнічаюць флюктуацыі — выпадковыя адхіленні ад сярэдняга значэння фізычных велічынняў. І яны будуть заўсёды. Нават калі тэмпэратура сусвету ўпадзе да абсалютнага нуля, знойдзеца пара-тройка звар'яцэльных часцінак (атамаў альбо электронаў), якія будуть рухацца хаатычна, то бок непрадказальна. І менавіта ў хаосе, паводле тэорыі Прывожына, любая систэма становіцца паслядоўнай і стабільнай. Прывым, як у мікрасвешце, на ўзоруні малекулаў, гэтак і ў съвешце галіктык. З гледзішча гэтай тэорыі съмерць дыктатара — усяго толькі дробная флюктуацыя ў маштабах сусвету.

I пажыццёвыя паміраюць

Зразумела, гэтага не патлумачыш дыктатарам, якія жыццё бачаць як паслядоўнае нанізванье перамог над ворагамі на стрыжаньі уласных інтарэсаў. Той жа Туркменбашы быў некалі нікому не вядомым

бязбацькавічам. Стайдуладаром Туркмэністану, чалавекам-сонцам, помнікі якому з чыстага золата паставілі пры жыцці. Іншая справа, ці надоўга застануцца гэтыя помнікі? Ці не пераплавяць іх для розных патрэбай? Ці застанецца імя Ніязава ў гісторыі гадоў на дзесяць? А калі застанецца, дык што будуть распавядаць пра яго падручнікі?

Магчыма, па-ранейшаму будуть славіць яго імя, раўнаючи з Богам. Магчыма — будуть ганіць.

Магчыма, не ўспомніць ані словам. Ніхто гэтага зараз дакладна прадказаць ня вольмецца. І ў гэтым — таксама спадчына ўсходняга дэспата, які замкнуў усе мэханізмы дзяржавы, і нават у многім прыватнага жыцця сваіх падданых на сабе.

Праўда, самога Ніязава гэта ўжо ня тычыцца. Цяпер гэта не ягоная, так бы мовіць, проблема. Ён пражыў сваё жыццё так, як яму хацелася, наеўшыся салодкай улады поўнай лыжкай. Раскоша і занадта тлустая ежа спарадзілі павышаны ўзровень халестырыну ў крыва і сардичную недастатковасць. Жыў як Бог.

Памёр як звычайны чалавек, як мільёны людзей да яго і пасля яго. І гэта — галоўная непрыемнасць, якая бянтэжыць дыктатараў усіх часоў і народаў.

Яны стараюцца аб гэтым ня думаць. Кіраунік Беларусі, які першым выказаў спачуванье туркмэнскаму народу ў сувязі са съмерцю Ніязава, не паехаў на ягонае пахаванье. Відаць, невясёлыя думкі наводзяць хаўтуры «пажыццёўвага прэзыдэнта», які пражыў на сваёй «вечнай» пасадзе ўсяго сем гадоў. А яшчэ больш непрыемным падалося, што пахаванье пакажуць усяму съвету, і твайму народу таксама. А раптам ён убачыць і зразумее, што ніякая ўлада не бывае бязъмежнай і бясконцай, нават калі ты «усенароднаабраны», і ў цябе ўсё пад кантролем? Ніякія папраўкі ў Канстытуцыі не гарантуюць, што аднойчы нейкі жыццёва важны орган — ныркі, вандробы, сэрца альбо мозг — не адмовіцца служыць свайму гаспадару, першай асобе ў дзяржаве, наколькі б таленавітай гэтая асоба ні была. Сама думка аб непазыбжнасці съмерці падаецца гэтай асобе кашчуннай,

камэнтары

здрадніцкай, няправільнай у сваёй аснове.

Дарэчы, гэта праблема зусім ня толькі «першых асобаў». Сярод маіх знаёмых сталых гадоў ёсьць вельмі адукаваныя і разумныя людзі, якія болей за ўсё на съвешце баяцца размоваў пра съмерць. Дакладней — пра сваю ўласную съмерць, якая, у адрозненінне ад съмерці дыктатараў, экс-прэзыдэнтаў ці нават калегаў і сваякоў, выклікае пачуцьцё першабытнага жаху. Гэта спараджэнье таго самага атэізму, які з наваяўленай падвойнай страсцю прапагандуе цяпер акадэмік Рубінаў ды іншыя дзяржаўныя ідэолагі. Атэізм як нявер'е ў чалавека і свабоду волі.

Старыя савецкія акадэмікі, як і іхні маладзейшы патрон, ня могуць не адчуваць, што чалавечы дух, маральныя каштоўнасці ня так праста падпрадкаваць ідэалёгі, і тым больш — начальнству, якое спавядае толькі адзін прынцып: «Я — начальнік, ты — дурань». Яны, у тым ліку начальнікі сярэдніх рукоў, адчуваюць, што пытаныні съмерці вырашаюцца не ў высокіх кабінетах, а недзе ў іншым месцы, недзе вышэй. Толькі яны баяцца ў гэтым прызначацца. Таму нават царква, таксама моцна сапсаваная дзесяцігодзідзямі набліжанаасці і залежнаасці ад улады съвецкай рознымі прывілеямі, імкненца бліжэй стаць да людзей, чым улада адміністрацыйная. І таму яна ўспрымае царкву як канкурэнта.

Ці выпадкова сустрэча найвысокага кірауніцтва з Сынодам Праваслаўнасці царквы ў Беларусі і «ўшучуваньне» Філарэта адбылася наступным днём пасля съмерці Туркмэнбашы? Мабыць, гэтая сустрэча была даўно запланиваная? Але, як мы памятаем, выпадковасць — усяго толькі праіва заканамернаасці.

У чым соль?

Зразумела, съмерць дыктатара можа служыць слабым сущэшнінем для сваякоў рэпрэсаваных і ўсіх пакрыўджаных уладою. Сама па сабе съмерць ня ёсьць пакараньнем ці актам адплаты. Пры нармальнай хадзе гісторыі

дыктатары сыходзяць самі, і помста прыходзіць да іх не зь нябёсаў, але ад жывых людзей, шляхам правасудзьдзя. Так здарылася зь Піначэтам, так здарылася сёлета раней з Мілошавічам. Так можа здарыцца хутка з Хусэйнам.

Тут гаворка не аб тым, наколькі справядлівым быў суд над іракскім дыктатарам і ці можа быць маральнае апраўданыне съмяротнаму пакаранью ў цывілізаваным съвешце. Гэта, зноў жа, праблема, якая павінна найбольш хваляваць саміх дыктатараў і іхных сваякоў. Для людзей, якія жылі альбо працягваюць жыць пры дыктатуры, значна важней, што будзе далей зь імі самімі, з грамадствам у цэлым.

Расейскі прыдворны блазан Жырыноўскі, захлынуночыся сълнай, кryчаў з экранаў тэлебачанья, што Туркмэнбашы быў ідэальным ўладаром для Сярэдняй Азіі, што іншы туркмэнскому народу і не патрэбны. «Туркмэнскому» — чытай беларускаму, расейскому, любому іншаму...

Але нават калі пагадзіцца з жырыноўскімі, быццам усялякага роду «башы» несылі й нясуць свайму народу адно толькі добро, што яны па-бацькоўску клапоцяцца аб ім, неразумным, дык і тады застанецца адно надзвычай важнае пытаныне. А што далей? Вось пабудаваў Ніязаў ідэальную дэспатычную дзяржаву, горад Сонца на чале з сабой любімым. І што? Чаму сёньня трасе многіх начальнікаў ня толькі ў Ашгабадзе, але ў Москве і нават Кіеве? І чаму дзе-небудзь на Лёнданскай ці Такійской таварна-сыравіннай біржах ня ўсе адчуваюць сябе спакойна?

Ды таму, што так званая «стабільнаасць» і «ўсесагульнае працьвітаньне», пра які ўвесь час цівердзяць дзяржаўныя ідэолагі постсавецкіх дыктатураў, усяго толькі адваротны бок нестабільнаасці і няпэўнаасці, якія нясуць народам аўтарытарныя рэжымы.

Вось чаму так нэрвеуцца расейская палітычнае (дый ня толькі палітычнае) эліта з набліжэннем прэзыдэнцкіх выбараў. Ва ўмовах амаль поўнай адсутнаасці дэмакратыі, прыкрытай, як фігавым

лістком, дэкарацыямі Думы і Грамадзкай палаты, асоба, у руках якой засяроджаная гіганцкая і практычна бескантрольная ўлада, становіцца вырашальнym фактам для ўсіх падначаленых, для ўсіх палітычнае канструкцыі.

Справа ня ў тым, што ўсе дыктатары ўсіх краінаў, якія прыгожыя слова яны б ні казалі, пры першай магчымасці набіваюць кішэні грашыма і адкрываюць рахункі ў швайцарскіх банках і ў філіялах на Кайманавых выспах. Усе людзі, асабліва калі яны выбіваюцца зь нізоў, паводзяць сябе ва ўладзе прыкладна аднолькава. Справа ня ў тым, што яны затыкаюць рот усім сваім крытыкам. Урэшце, бескантрольная ўлада ні з кім ня будзе цырымоніца. З чаго?

Справа ў тым, што дыктатура адбірае ў людзей будучыню і права самім вырашыць свой лёс. І калі сыходзіць дыктатар, для іх рушыцца съвет. Яны рэальна ня ведаюць, што рабіць, паводле якіх правілаў іх цяпер прымусяць гуляць, якому богу служыць. Таму яны а сразу, загадзя гатовыя аддаць права вырашыць за іх — а значыць, сваю свабоду, іншым. Самы яскравы прыклад апошніх дзесяцігодзідзяў — тое, што адбылося пасля распаду СССР.

Толькі народы краінаў Балтыі змаглі рэальна скарыстацца шанцам, які дала ім гісторыя ў 1991-ым. Астатнія народы СССР палічылі за лепшае заставацца там, дзе яны былі на момант съмерці Брэжнева. І з настальгічным надрывам успамінаць пра танную каўбасу. Нездарма адзін палітоляг назваў 100-годзьдзе з дня нараджэння генсека 100-годзьзем бутэрбода з каўбасой.

Усе права і свабоды мы самі зь лёгкасцю і без шкадавання саступілі ў абмен на стабільныя пэнсіі і зарплаты. А дзе-нідзе — на бясплатны газ і соль.

Магчыма, неабходнасць плаціць за газ сапраўдную цену ў новым годзе дапаможа многім людзям у Беларусі ўпершыню задумацца і аб цене дыктатуры, і аб цене сваёй маўклівай зь ёй згоды.

У Беларусі, як і ў Расеі, трэба жыць доўга...

Паміж шчырасьцю і разьлікам

Як некалі за Саветамі пісьменьнікі, цяпер спартову плацяць уладам ляльнасьцю за матэрыяльныя выгоды. Піша Зыміцер Панкавец.

За апошніе дзесяцігодзьдзе сусьеветны футбол у Беларусі стаў даступным абсолютна для ўсіх катэгорый заўзятараў. Цяпер на трэба прыслухоўвацца да кароткіх хвалаў, каб пачуць рэпартаж пра нейкі там матч. Варта толькі легчы, зручней уладкавацца на канапе і ўключыць тэлевізор: прыгожая карцінка ў прыгожай «упакоўцы» табы забяспечана. Нават Беларускае тэлебачаныне ўжо на першы год транслюе групавы турнір Лігі чэмпіёнаў і першынство Англіі. Мала гэтага, можна ўсталяваць спадарожнікавую антэну, і ўжо цэлы тузін каналаў гатовы прадставіць табы асалоду ад гульні зорак найпершай велічыні ўрапейскіх чэмпіянату.

Любы шараговы заўзятар цяпер можа раскладыць па палічках гульнявую расстаноўку на матч «Чэлсі» з «Барсэлонай». Сусьеветны футбол пера-

стаў быць дрлікатэсам, якім бы у савецкі час, калі паглядзець на зорак уздруйно Круїфа ці Бэкенбаўэра можна было раз на два гады — на чэмпіянаце сьвету ці Эўропы. Таму і чакалі тых чэмпіянату з куды большым інтарэсам і хваляваннем, чым зараз.

Сёлетні нямецкі мундзяль рэзыкаўваў стаць самым нецікавым за ўсю гісторыю першынстваў сьвету. Ён на даў сусьеветнаму футболу зорак ідалаў. Ён абышоўся без сэнсацыяў, у чым значна прыйграў папярэдняму. Самі ж футбалісты падаваліся стомленымі.

Футбол робіцца ўсё менш падобным да спорту і ўсё больш — да бізнесу. Прыход вялікіх грошай у спорт, а ў футбол у прыватнасці, быў непазбежным. У сувеце зацнадта шмат людей, гатовых за назіраныне сапраўдных

спартовых жарсыцяў плаціць вялікія грошы. Аднак грошы ў нейкай ступені забіваюць футбол. Любая зорка сёньня перш падумае, ці варта клаўціці ў падкаце, а пасля паўгоду лячыць траўму і атрымліваць невялікія грошы, ці лепш застацца здаровым, не ідуць на контакт з супернікам.

Футбол робіцца ўсё больш падобным да спектаклю, усё болей у ім прадказальнасці і прагматызму, ўсё меней месца там застаецца для спонтаннасці і шчырасьці. Гэта ўжо на спорт, а шоў-бізнэс, калі некаторыя футбалісты робяць на сваім імені мільёны, як сэкс-ікона Дэвід Бэххэм, не дасягнуўшы нічога звышнатуральнага ў гульнявой кар'еры. Можна нават паглядзець на беларуса Аляксандра Глеба, які перамог у «нашаніўскім» аптытаны на званыне найлепшага спартовца году. Прыватныя моманты жыцця Глеба кшталту чуткі пра заручэнныне футбаліста з салісткай гурту «Топлес» пачынаюць цікавіць заўзятараў больш, чым уласна ягоная гульня.

Чэмпіянат сьвету выратаваў Зынэдын Зыдан. Ўчынак Зыдана ў фінальным матчы, калі ён заступіўся за гонар сваёй сястры, маш і ўсяго арабскага съвету, ударыўшы Матэрэцы, сапраўды ўражвае. Бо ён вылучаецца з агульнай футбольнай шчырасці апошніх гадоў.

Бэрбрэ Зыдан у гэтай сітуацыі павёў сябе ў значнай ступені больш па-эўрапейску, чым эўрапеец Матэрэцы.

Паводле ўсіх футбольных правілаў, Зыдан быў правападушальным і справядліва атрымаў чырвоную картку. Паводле правілаў маралі і этикі, Зыдан застаўся пераможцам. Гэта даказвае і тое, што пасля

славутага «баданьня» ніхто так і не асумеліўся «кінуць камень» у бок Зыдана.

Зыдан мог сцярпець, дачка-кацца сэрыі пэналыў, і, хто ведае, стаць двухразовым чэмпіёнам сьвету, атрымаць «Залаты мяч»-2006, але тады б гэта на быў вялікі футбаліст. Таму зусім на дзіўна, што адразу па сканчэнні чэмпіянату эксперыты пачалі гаварыць, што побач з Пэле і Марадонам з'явілася яшчэ адна футбольная мэга-зорка — Зыдан.

Што яшчэ запомнілася са спартовых падзеяў году? Трагедыя фрыстайліста Зымітра Рака. Беларус няўдала выканану скакоч і зачапіў каленам падбародзьдзе. Цяпер Рак у коме, і немаведама калі ён зьявецца. Нешта падобнае ў любы момант можа адбыцца амаль з кожным спартовцам. Грошы і слава дасягаюцца вялікімі коштамі. Згадаецца, як летас, проста на менскай лядовай пляцоўцы, на вытырмалі сэрца хакеиста Жаўтка.

Як некалі за Саветамі пісьменьнікі, цяпер спартову плацяць уладам ляльнасьцю за матэрыяльныя выгоды. Рэдка хто з спартовага асяроддзя наважыцца выказацца па актуальных пытаннях штодзённасці, а тым больш закранаць тэму палітыкі.

Многія віды спорту сталі ў Беларусі непасрэдна палітычнымі, бо старшынства ў фэдэрациях займаюць не спэцыялісты, а чыноўнікі. Асабліва цікавая сітуацыя з хакеем. Зборную краіны па «прэзыдэнцкім» відзе спорту ня першы год трэніруюць заакіянскія «коўчы». Сёлега на месца канадца Хэнлана, які дамогся найлепшага беларускага выніку на чэмпіянаце сьвету ў гісторыі — шостага месца, прыйшоў амэрыканец Фрэйзэр. Разам з замежнымі спэцыялістамі ў гульцу непазбежна пачынаецца «ломка» стэрэатыпаў.

Незадаважна з Хэнланам, а цяпер з Фрэйзэрам у Беларусь прыходзяць заходнія прынцыпіі, заснаваныя на павазе да асобы. Як бачым, такі падыход дае плён. Да добрага хутка звыкаеш.

Зыміцер Панкавец

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Хто найлепшы спартовец 2006 году?

Аляксандра Герасіменя (плаванье)	8 (6.2%)
Кацярына Карстэн (акадэмічнае веславанье)	6 (4.7%)
Іван Ціхан (лёгкая атлетыка)	12 (9.3%)
Алеся Турава (лёгкая атлетыка)	1 (0.8%)
Наталья Цылінская (вэлятрэк)	4 (3.1%)
Максім Мірны (тэніс)	13 (10.1%)
Аляксандар Глеб (футбол)	35 (27.1%)
Андрэй Мезін (хакей)	13 (10.1%)
Уладзімер Самсонаў (настольны тэніс)	15 (11.6%)
Наталья Харанэка (лёгкая атлетыка)	0
Вольга Назарава (біятлон)	3 (2.3%)
Дзымітры Дашчынскі (фрыстайл)	19 (14.7%)
Усяго прагаласавала: 129	

здымкі году

ЮЛІЯ ДАРАДЦЕВІЧ

Зыміцер Дашкевіч у часе вынесення прысуду. 1 лістапада.

www.SVABODA.ORG

**Пад ціскам
Эўрасаюзу
пры канцы году
ўлады выпускцілі
некалькі палітвязняў.
Сяргей Скрабец
па вызваленыні з
турмы. 16 лістапада.**

Лідэра жодзінскай моладзі Паўла Красоўскага зьвінавацілі ў арганізацыі віцебскіх тэрактаў, забойствах і звалтаваннях. Аднак хлопец не зламіўся, і яго праз тыдзень выпускцілі. Фота з прэс-канфэрэнцыі 17 кастрычніка.

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

Павал Севярынец атрымаў прэмію Адамовіча

30 сіння Падзелу споўніца трыццаць гадоў. Акурат пад гэтую дату Рада Беларускага ПЭН-Цэнтра паставіла ўганараваць Паўла Севярынца літаратурнай прэміяй імя Алеся Адамовіча. Палітвязень адзначаны за цыкл «Лісты з лесу», які вось ужо паўтара году друкуе «Наша Ніва».

Павал Севярынец ад жніўня 2005 г. адбывае высылку ў вёсцы Малое Сітна на Полаччыне. Знаходзячыся далёка ад эпіцэнтра грамадзка-палітычнага жыцця, у адрыве ад крыніцаў інфармацыі Павал на прыкладзе жыхароў тых мясцін адлюстроўвае асноўныя тэндэнцыі ў жыцці ўсяго нашага грамадзтва. «Лісты Севярынца з Малога Сітна — гэта яскравы ўзор сучаснага жыццёвае публіцыстыкі», — адзначае сябар Рады ПЭН-Цэнтра Ўладзімер Арлоў.

Премію імя Адамовіча ўмоўна можна назваць «Публіцыст году». Яе ўжо атрымлівалі Ігар Германчук, Ганна Соўсь.

Павіншай палітвязня са съятамі

Яму цяпер цяжка. Твой ліст можа выратаваць яго.

211300 Віцебскі раён, пас. Віцьба, ВК №3, 1-шы атрад, **Казуліну Александру**.

211656 Віцебская вобласць, Полацкі раён, п.а. Малое Сітна, вул. Лясная, 11, да запатрабаваньня, **Севярынцу Паўлу**.

213004 Магілёўская вобласць, г. Шклў, ВК-17, **Дашкевічу Зымітру**.

212002 г. Магілёў, вул. Пушкіна, 65, ПУОТ №43, пакой 206, **Фінькевічу Артуру**.

222831 Пухавіцкі раён, вёска Блонь, **Статкевічу Мікалаю**.

211791 Віцебская вобласць, Глыбокае-1, ВК-13, атрад №7, **Круку Івану**.

230023 г. Горадня, вул. Кірава, 1, турма №1, СІЗА, **Аўтуховічу Мікалаю**.

246035 г. Гомель, вул. Антошкіна, 3, ВК-4, **Садоўскай Кацярыне**.

Грошы з «Пагоняй» чакаюць свайго часу

Рэжым рана ці позна зъменіцца. А незалежнасьць будзе назаўсёды. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

Банкір на ўсе палітычныя калізіі глядзіць са сваёй званіцы. На дніх мне давялося гутарыць са Станіславам Багданкевічам. Былы кіраўнік Нацбанку лічыць: Расея наладзіла нафтагазавы шантаж з мэтай дамагчыся ўвядзення адзінага рубля. Ва усякім разе, гэта адна з самых жаданых мэтаў.

«Улады сёньня цытуюць мяне без спасылкі», — жартую прафэсар

Багданкевіч.

А гаворка вось пра што. У 2003 г., калі Москва ўпершыню рубам паставіла пытальнэ адзінай валюты, Аляксандар Лукашэнка раптам згадаў пра інтэлект сваіх палітычных апанентаў.

На адной нарадзе прагучала: ёсьць жа і ў апазыцыі, маўляў, пара-тройка разумных галоваў. Вазьміце таго самага Багданкевіча...

Былы старшыня ўправы Нацбанку кажа: «Гэта быў хітры ход. Афіцыйны

Акадэмік Анатоль Міхайлаў
на юбілейнай вечарыне «Нашай Нівы» ў Эўрапейскім гуманітарным універсітэце. Вільня, 16 лістапада.

Рыгор Барадулін быў вылучаны на Нобэлеўскую прэмію па літаратуре.

АНДРЭЙ ПЛЯНЕВІЧ

Настаўнік гісторыі і дэпутат гарсавету Але́сь Чы́гір з Бабруйску стаў адным з соценів людзей, якія страцілі працу праз палітычныя погляды. Для яго, як шматдзетнага бацькі, гэта было асабліва балюча.

АНДРЭЙ ПЛЯНЕВІЧ

Кацярына Даманькова — супэрмадэль сьвету.

кіраунік загадзя ведаў маё скептычнае стаўленне да пераходу на расейскі рубель... Дні за тры да той нарады мянє разам з шэрагам незалежных экспертаў ужо запрашалі на дыскусію да Пракаповіча».

Так што ўлада, калі прыпячэ, умее скарыстацца і апальнымі мазгамі. Тады паказалі Путіну: глядзі, што да адзінай валюты, дык у нас поўнае супадзенне думак улады і апазыцы! Таму адкладзем той праект да лепшых часоў (а між тым, ужо ўсе тэрміны былі расыпсаны: з 1 ліпеня пускаем у абарачэнне безнайўны расейскі рубель і г.д.).

Менавіта тады Багданкевіч у ліку іншага падкінуў і дыпліматычную тэзу, зручную для перамоваў з Расеяй. Маўляў, адзіная валюта мусіць быць хіба вянцом усяго працэсу. Нельга будаваць дом з даху.

На практицы гэта азначала, што пытаныне адкладаецца на святое ніколі. Но ўжо тады было відавочна: уладодзіць, гарманізаваць увеселі комплекс дачыненій у межах бутафорскай «саюзной дзяржавы» бакі ня змогуць апрыёры, бо кожны цягне коўдру на сябе.

Потым афарызм пра «вянец» раз-пораз пачалі ўжываць беларускія начальнікі, калі Масква чарговы раз прыціскала ў пытаныні аб'яднання гравовых систэмамаў.

Журналісты неяк спыталіся ў Багданкевіча: «А ці разумееце вы, што тым разам сталі толькі картай у палітычнай гульні?»

Сапраўды, камусыці з апазыцыянераў зручней фігураваць у белых пальчатках. Ніякіх кампрамісаў з рэжымам!

Багданкевіч жа адказаў: «Калі хоць трохі паспрыяй тады беларускаму суверэнітету, дык гэта ўжо апраўдана. Рэжым рана ці позна зъменіцца. А незалежнасць будзе назаўсёдь».

Дарэчы, палкам імаверна, што і па сёньня ў сковішчы ляжаць гроши з «Пагоні», якія старшыня управы Нацбанку Багданкевіч замовіў у Нямеччыне за часамі Кебіча.

Меркавалася, што нармалёвая валюта прыдзе на зъмену «зайчыкам», калі ўтаймуецца інфляцыя.

Але тут пачалася прэзыдэнцкая эра, і ў ліку іншага скасавалі сымболіку. А за тыя мяхі купюраў з «Пагоняю» немцам заплацлі пад 20 мільёнаў даляраў.

Шкада ішчышыц!

«Чакаюць свайго часу!» — съмліенца Багданкевіч.

Ідзе вайна гандлёвая, свяшчэнная война

Год прайшоў пад знакам бясконцых гандлёвых войнаў за цукар, за тарыфы, за цукеркі, за акцызныя кампакты, каву і абутик. А дэпартамэнт Праляськоўскага калупаецца ў носе. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Крайне лёсам наканавана змагацца за замежныя рынкі і даваць у табло ўсім, хто лезе на наш. Гераічныя прыклады мінулага маглі б уздымаць кураж у рэкортаў новых гандлёвых войнаў, ня кажучы ўжо пра патрыятычна-выхаваўчую функцыю.

Чаму, напрыклад, мы гэтак няздарна прафукваём памяць аб пераможнай газавай войне студзеня 2004-га, калі краіна, аб'яднаўшыся вакол любімага Рыгоравіча, адбіла націск «Газпрому»? Уявіце, што сёньня, падчас перамоваў з Сямашкам, Мілер пабачыў бы на грудзях у беларуса ордэн «За абарону Белтрансгазу» другой ступені.

Газпромаўскі барон трохі афанаравэў бы, разумеючы, што перад ім не салага, а бывалы ваяка, які зъннохаў не адну дарожку пораху... ой, прабачце, — газу.

Натуральна, трэба замуціць рэспубліканскі Саюз вэтэранаў газавых войнаў («газаванцы»). Наладзіць рэгулярныя тусачы з моладзьдзю, якая з захапленнем слухацьме іхныя прагоны, як дзяды тых «газаванцаў» з крыкам «За бацьку» мужна пераключаліся з НТВ на адстойны БТ, каб толькі ня чуць варожых галасоў. Не забыцца шчэ пра конкурс песні ў вэтэранаў Першай газавай вайны. І, натуральна, — Дзень «газаванца». Газаванцы, як быўшы памежнікі або жаўнеры ПДВ, маглі б зьбірацца на Чэлюскінцах купацца ў фанганах, жлукціць гарэлку, барукацца з АМАПам, адным словам — кансалідаваць сваё брацтва.

Цяпер пра музы. Цэху чаргінцоўскіх

пісьменнікаў неадкладна засесці за сэрыю патрыятычна-газавых твораў — «Яны змагаліся за Белтрансгаз», «Бітва за вэнтыль», «Трубнае брацтва», «Успаміны газавага выведніка»...

На «Беларусьфільме» можа злабаць нейкі фільмec. Натуральна, атрымаеца, як заўсёды, лажа, аднак за кошт прымусовых разнарадак для ўсіх школьнікаў можна будзе нешта частковая кампэнсаваць. Агульна кажучы, тэма працы зь дзецімі вельмі важная. Можна прымусіць усіх выхавацелек дзіцячых садкоў пісаць лісты на газавы фронт кшталту «Дараці дзядзя Сямашка, мы ўсёй групай зрабілі для цібэ рагатку. Далбані зь яе Грэфу ў лоб».

Калі б мы запусцілі гэткія мулькі два гады таму, сёньня ў грамадзтве была б абсолютна іншая, здаравейшая атмасфера. Ня плёткі пра тое, што зайчыку — інфляцыйны гамон, панавалі б у вагонах прыгарадных электрычак. Наадварот, пачуўшы аб новых закіданах «Газпрому», бацька сямейства падкручваў бы сівы вус: «Вой, не пайшоў маскалю ўрок у 2004-ым». Тынэйджеры, слухачы старых, кідалі б Counter-strike i FIFA'2007, запісваліся б у атрады, якія зъбираюць габлюшку і капаюць торф. Жонкі і нявесткі замянялі б мужчын на аўтарынку ў Малінаўцы.

І галоўнае, сп.Праляськоўскі, не сядзець на ляўрах! Я фанарэю ад адной думкі пра тое, які пантэн славы мы можам забацца героям апошняй вайны за расейскі кандытарскі рынак.

2000

Студзень

- 1 — Новы год.
 6 — Святыя Трох Караляў у каталікоў.
 7 — Нараджэнне Хрыстоста ў праваслаўных.
 17 — 275 гадоў таму (1732) нарадзіўся Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, апошні кароль Рэчы Паспалітай.
 18 — 125 гадоў з дня нараджэння ангельскага пісьменніка Алана Алксандра Мілна, аўтара аповесці «Луна і Гух» (1882—1956).
 19 — Вадохрышча ў праваслаўных.
 20 — Новы (1428-мы) год у мусульманаў.
 23 — 175 гадоў таму (1832), нарадзіўся французскі мастак-імпрэсіяніст Эдуард Мане.
 25 — 125 гадоў з дня нараджэння ангельскай пісьменніцы Вірджыніі Ульф (1882 — 1941).
 27 — 175 гадоў таму (1832) нарадзіўся ангельскі дзяйчын пісьменнік Льюіс Карап.

Люты

- 2 — Грамніцы ў каталікоў.
 2 — 125 гадоў з дня нараджэння ірландзкага пісьменніка Джэймса Джойса (1882—1941).
 11 — 200 гадоў таму (1807) нарадзіўся Напалеон Орда, мастак, пэдагог, пісьменнік, кампазытар, удзельнік паўстання 1830—1831 г.
 14 — Дзень Святога Валянціна.
 14 — 100 гадоў з дня нараджэння Алеся Звонака, паэта (1907—1996).
 15 — Грамніцы ў праваслаўных.
 16 — 250 гадоў таму (1757) нарадзіўся Юліян Урсын Нямізівіч, пісьменнік, гісторык, ад'ютант і сакратар Тадэвуша Касцюшкі.
 21 — Папяльчовая серада ў каталікоў.
 25 — 50 гадоў з дня нараджэння паэта Алеся Пісьменнікова (1957—2004).

Сакавік

- 4 — 225 гадоў таму (1782) нарадзіўся Казімір Ельскі, скульптар, першы прафэсар скульптуры ў Беларусі.
 4 — Гурамік у габрэях.
 15 — 75 гадоў з дня нараджэння польскага кінарэжысёра Ежи Хофмана (1932—2007).

12 — Святыя Пястро і Павал у праваслаўных.
 15 — Дзень Грунвальдскае бітвы.

27 — Дзень Незалежнасці ў гонар прынацьця Экліптыцы і аб дзяржаўным сувэрэнітэце.

Жнівень

- 6 — 50 гадоў таму (1957) нарадзіўся рэжысёр Мікалай Пінігін.
 7 — 75 гадоў з дня нараджэння Адама Мальдзіса, гісторыка культуры (1932).
 15 — Прачыстая ў католікоў.
 15 — 625 гадоў таму (1382) памёр Кейстут, вялікі князь літоўскі.
 19 — Яблычны Спас у праваслаўных.
 28 — Прачыстая ў праваслаўных.
 29 — 375 гадоў таму нарадзіўся ангельскі філэзаф Джон Лок.

Верасень

- 8 — Дзень беларускай вайсковай славы.
 13 — пачатак Рамазану ў мусульманаў.
 17 — 100 гадоў з дня нарадзіўся пээт і перакладчык Сяргей Дзяргай (1907—1980).
 23 — Рош Ашонэ (Новы год) у габрэях.

Кастрычнік

- 7 — 75 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Івана Пташнікава (1932).
 10 — 50 гадоў з дня нараджэння паэта Леаніда Дранькі-Майскіка (1957).
 13 — заканчэнне Рамазану ў мусульманаў.
 14 — Пакрой ў праваслаўных.
 16 — 50 гадоў таму (1957) нарадзіўся Сяргік Сокалай-Воюш, беларускі барад, журналист, пісьменнік.
 27 — 225 гадоў таму (1782) нарадзіўся Нікола Паганіні.

Лістапад

- 2 — Дзяды.
 3 — 125 гадоў таму (1882) нарадзіўся Якуб Колас.
 14 — 100 гадоў з дня нараджэння Астрывід Ліндрэн, швэдзкай дзяячай пісьменніцы (1907—2002).

Архітэктура бяз комплексаў

Пры асьвятленыні разбудовы Менску СМІ, у тым ліку «Наша Ніва», спрашчаюць тэму і палітызуюць архітэктурныя пытаныні. Піша архітэктар Ігар Байцоў.

У «Нашай Ніве» і іншых выданьнях прэзыядычна зьяўляеца інфармацыя аб разбурэнні і скажэнні гісторычных пабудоў, праявах абыякавасці да стану помнікаў, непавагі да нашай мінуўшчыны. Але чаму ўсё гэта адбываецца так рэгулярна?

Відавочна, таму, што павярхоўнасць інфармацыі, даступнай большасці беларусаў, не дазваляе ім авалодаць эстэтычна-культурнымі ўяўленнямі, неабходнымі для ацэнкі стану і зъяненій навакольнага асяродзьдзя як разумам, так і сэрцам. Гэта датычыць усяго асяродзьдзя, ня толькі юрыдычна прызнаных гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Яны ня маюць магчымасці разабрацца — што добра і што дрэнна з таго, што іх атачае.

За многія вякі спрабаў і памылак майстры дойлідства выпрацавалі праўлы гарманічнага формаўтарэння, якія забясьпечваюць посыпех у будаўніцтве, стварылі сыстэму адпаведных крыгэраў, якія дапамагаюць паўнавартасна і шматбакова ацаніць праекты і пабудовы. Але большасць насельніцтва з гэтай «сystэмай каардынат» практична не азнаёмленая, а СМІ не дапамагаюць асьветай у гэтай сферы. Між тым, за апошні час беспрэцэдэнтна ўзрос уплыў непрафесійналаў на прынятцы архітэктурных решэнняў, на выгляд гарадзкога асяродзьдзя.

Сыціраныне нормаў

Ёсць у сувесце гарады, якія самі па сабе — падручнікі архітэктурны. У іх гарманічная сусідніцтва розных гісторычных пласты забудовы, першапачатковы выгляд будынкаў розных эпох скрупулёзна захоўваецца. Беларускія гарады — ахвяры гісторычных катаклізмаў, валонтарысцікі палітычных ды эканамічных эксперыментаў — сваім выглядам прывучаюць жыхароў да незапатрабавальнасці, да згоды на ўсё, што ні зъявіцца ў горадзе, калі гэта не закранае асабістых інтэрэсаў.

У Менску і ва ўсёй нашай краіне няма ніводнага паўнавартаснага архітэктурнага ансамблю ў годным стане, амаль ніводнага будынку былых часоў у несказоным выглядзе, і людзі

ІГАР БАЙЦОЎ

СЯРГЕЙ ХАРАЗІКІ

палеміка

ўспрымаюць гэта за норму. Таму такія якасці, як кампазыцыйная завершанасць, сумаштабнасць, дасканаласць і стылёвае адзінства, незапатрабаваныя. Цікавасць да архітэктуры адсутнічае.

У нашых гарадах можа звязвіца добрая архітэктура ці нейкая брыдота, можа зьнікнуць каптоўны архітэктурны фрагмент ці нават будынак, і гэта ня ўзрушыць амаль нікога. Людзі, у большасці, наагул не ўгляджаюцца ў навакольле. Ні навучальныя ўстановы, ні СМІ ня вучаць гэтаму.

У масавай сіядомасці няма элемэнтарнай сістэмы крытэраў ацэнкі архітэктуры. Для большасці прыгожы будынак — гэта сівежафарбованы ці ablіаваны «эўра»-матэрыйямамі, а непрыгожы — даўно нерамантаваны. Адсюль і назіранае цяпер «прыхарашванье» навакольля ад расфарбоўвання валуноў да мадэрнізацыі выгляду помнікаў свой даўніны.

Мала дапамагае ў гэтай справе сваім чытачам і «Наша Ніва» артыкуламі і нататкамі з адвольным выкарыстаннем асобных аргумэнтаў і непатрэбнай для гэтай тэмы палітычнай тэндэнцыінасцю.

Знос «Беларусі» дарэчны

Яскравы прыклад легкадумнасці, што дзэзыентусе чытачоў, — кароткая звязтка ў №31 аб зносе кінатэатру «Беларусь» як аб адмоўным факце. Здарэньне падаецца ізалявана ад архітэктурна-прасторавага кантексту. Міжтым, гэты кінатэатар быў пабудаваны паводле савецкага тыповага праекту часоў барацьбы з «празмернасцямі». Сваім аб'ёмам і рагізным фасадам ён не адпавядаў прызначанаму яму месцу, пісаваў выгляд Юблейнай плошчы і сквэру. Яго будаўніцтва ў такім выглядзе было відавочнай памылкай. Яго назва несла непавагу да нашай краіны. Дарэчы, музэй сучаснага мастацтва зъбіраліся разъмасціць ня «ў ім», а на яго месцы, з адбудовай і выкарыстаннем капитальных муроў. Ці выгляд плошчы пасыля заканчэння будаўніцтва зъменіцца да лепшага — пабачым, але дасягнучь паліпшэння няцяжка.

Лірычны помнік на парадным фоне

У №28 ёсьць нататка «Помнік Багдановічу не зьнясць, дык упрыгожаць». Відавочна, аўтар не адчувае, што гэты варыянт помніка не адпавядае архітэктурна-прастораваму атачэнню, недастаткова звязаны ён з Опэрным тэатрам і тэматычна, а га-

лоўнае — з манумэнтальным, вельмі парадным архітэктурным фонам. Не лірычнае гэта месца. Для гэтага месца і постаць помніка здаецца выпадковай, і падножжа выглядае няўдала.

Чаму ж так выйшла? Таму што скульптар С.Вакар ляпіў скульптуру зусім для іншага месца. Паводле ягонай задумы, помнік павінен быў стаць у тым жа сквэрэ, але блізка да вуліцы (тады яшчэ М.Горкага), наступаць дому, дзе нарадзіўся паэт, тварам да гэтага дому. Ад гмаху Опэры будынак засланялі б дрэвы, каля помніка магло быць шмат цветак, нават палявых, і гэта было б найлепшае для яго лірычнае атачэнне. Таму і постаць была абрачная такая неафіцыйная. Гэтае месца цяпер тым больш апраўдана, калі вуліца стала вуліцай імя М.Багдановіча. Але архітэктары, што працавалі над помнікам, ня здолелі ўзгадніць з ГалоўАПУ пастановуку помніка ні на гэтым, ні на іншых, таксама далёкіх ад непатрэбнай параднасці, месцах.

Пасыля гэтага аўтарам архітэктурнай часткі помніка стаў Ю.Грыгор'ев, начальнік ГалоўАПУ. На выбраным ім месцы помнік і з'явіўся. Так што, калі б зъдзейснілася, хоць і са спазненнем, задума аўтара скульптуры, было б лепш. Да таго ж помнік не канфліктуваў бы з новымі творамі скульптураў і малымі формамі архітэктуры, што не ўзабаве маюць звязвіца паблізу. У такім варыянце была б належная павага і да скульптара С.Вакара.

«Не дапусцім зносу!» — перажывалі людзі, — піша аўтар. Але ж у сучасным Менску ліквідацыя помніка такой знакавай пэрсоне беларускай культуры не магла б адбыцца. Можа, разглядаўся варыянт ягонага пераносу на іншое месце? Якое? Гэта для чытачоў застаецца загадкай.

Добрая Опера

«Зынікне купал над будынкам»... Назваць прымітыўны скатны дах купалам — гэта крута! Шэсцьдзесят гадоў гэты недарэчны дах капитальнай пісаваў выгляд Опэры і ўсю панараму забудовы Траецкай гары, і, нарэшце, паставілі яго ліквідаць! Гэта ж вельмі добра, а ў аўтара не знайшлося добра га слова для гэтай навіны. Многія ж нарадзіліся пасыля зьяўлення гэтага даху, прызываюць да яго, не здагадваюцца, што, паводле ідэі Лангбарда, дах не павінен узвышацца над сцяной парапету, нічога ня ведаюць аб каптоўнасці стылёвой чысыціні і кампазыцыйнай завершанасці.

«Канструктыўісцкая Опера» — гэта

грубая памылка. З канструктыўізмам Опера ня мае нічога супольнага. Пабудавана яна ў стылі позняга ізаклясыцызму 1930-х гадоў. Для гэтага стылю і для творчасці Лангбарда характэрна ўклочэнне ў кампазыцыю скульптур і барэльефаў. «У порціку паўстануць скульптуры чатырох музай», — чытаем мы ў «НН», але такога порціка, каб іх разъмасціць, проста няма. Няцяжка даведацца, як павінен быў выглядаць тэатар са скульптурным дэкорам, — дастаткова зазірнуць у кнігу «І.Г.Лангбард» (Менск, 1976).

Скульптурнае аздабленне ўклочала, акрамя чатырох вялікіх скульптур на ўзроўні другога паверху, яшчэ і шэраг барэльефаў у цеснай узаемасувязі з архітэктурнай кампазыцыяй. Яны выконвалі сувязную ролю паміж вялікімі скульптурамі і архітэктурнымі формамі. Але аб устаноўцы барэльефаў гаворка ў СМІ не вядзеца. Да таго ж харектар прапанаваных скульптур, што былі паказаныя ў прэсе, стылёва не адпавядае архітэктуры Лангбарда і наагул не спалучаеца са стылістыкай 1930-х гадоў. Без падтрымкі барэльефаў і стылёва далёкія ад архітэктурнага фону, яны будуць выглядаць чужымі гэтаму ўнікальнаму будынку.

Дажынкізацыя

На апублікованым у прэсе мантажы праектаванага выгляду Опэры захаваныя вокны ў паўкруглым парапэце, не прадугледжаныя Лангбардам. Іх праблі ў 1950-я, калі даваенная архітэктура не лічылася за каптоўнасць. Захаванне гэтых вокнаў было трывожным сігналам. У Менску мы ўжо маем прыклады грубага скажэння выгляду значных перадавеных аб'ектаў — былога гатэлю «Беларусь» і былога Інстытуту фізкультуры. Таму існуе вялікая небяспека, што і Менская Опера не атрымае ні першапачатковага выгляду, ні больш мастацкага насычанага — згодна з праектам I.Лангбарда, а стане ахвярай тандэтнай «дажынкізацыі». А аўтар піша аб зъменах, што чакаюць Опэру, легкадумным тонам, мінаючы галоўнае. Для яго гэтыя скульптуры — дробязы: не было іх — цяпер будуць, ну, і хай сабе стаяць; ці будзе вынік на ўзроўні архітэктуры Лангбарда, яго гэта не турбуе. А яны ж ня ў сквэрэ будуць стаяць, а на фасадах аднаго з найкаштоўнейшых архітэктурных аб'ектаў краіны!

Калі фасады Опэры будуць «рэстаўраваць» тандэтным прыхарашван-

Архітэктура бяз комплексаў

Працяг са старонкі 27.

нем, гэта будзе катастрофай для аблічча вялікай часткі цэнтра нашай стаўліцы — гмах дамінантне над атачэннем. Будзе страчана вялікая частка ягоны эстэтычнай прывабнасці і гісторыка-культурнай каштоўнасці, а калясальны патэнцыйл выразнасці застанецца нескарыстаны.

Нядайна зьявіліся матэрыяльныя сьведчаныні таго, што падыход будзе менавіта непаважным да гісторычнага аблічча Опэры. Плястыка паўкруглага паррапету, што будуецца замест разбуранага пры «рэстаўрацыі», адрозніваецца ад першапачатковай у бок ускладненія, зьяўляюцца карнізкі і іншыя адхіленні ад арыгіналу. Якія яшчэ неспадзянкасці чакаюць гмах ад цяперашніх суаўтараў І.Лангбарда — грамадзкасці невядома.

Кампрамісная «Эўропа»

Аб гэтэй «Эўропе», што цяпер будзе, у «НН» пісалі неаднаразова, але, на жаль, з дагматычных пазицый. Недастаткова дасьведчаную, каб самастойна разабрацца ў справе, большасць чытачоў да апошняга часу пераконваюць, што гэтэль і тэатар побач зь ім трэба было ўзнайляць дакладна на іхніх гісторычных месцах. Але ж калі б гэтые ўтапічныя варыянты зьдзейснілі, кожны мяячук і госьць сталіцы ўспрымаў бы вынік як прыкрае калецтва на целе гарадзкой забудовы. Горадабудаўніцтва ў гісторычным цэнтры, які забудоўваўся непасылядоўна, дзе асобныя незавершаныя фрагменты забудовы розных часоў спрачаюцца паміж сабой, — справа складаная. Тут мусова прыводзіць да ладу цэлы шэраг супрацьлеглых патрэб і інтэрсаў, шукаць кампраміс між імі. Тому непажаданы аднабаковы ўплыў вузкіх спэцыялістаў, якія добра бачаць адны аспекты і не жадаюць бачыць іншыя. Аднак акурат пад такі ўплыў трапіла «НН» у гэтым пытаныні.

Ня мае сэнсу цяпер падрабязна абымяркуваць гэту тэму — пабудова ўжо ў такой стадыі, што сама гаворыць за сябе. Ужо ясна, што рагізныне было прынятае прынцыпова слушнае. Ёсьць усе падставы радавацца, гледзячы на гарманічнае спалучэнне з раней узьеўзденымі будынкамі, на ўзбагачэнне асяродзьдзя архітэктурным дэкорам эпохі мадэрну, які раней амаль цалкам зьнік у Менску. Нарэшце, плош-

ча Свабоды зноў выглядае як ансамбль. Напэўна, у «НН» радасці не адчуле — у №38 за 2006 г. надрукаваны адмыслова «павалены» здымак «Эўропы» ў ракурсе, што скажае выгляд. Здымак абсалютна не перадае прывабнасці будынка і яго спалучэння з суседнім забудовай. Ну што ж, гэта праява высокага прафесіяналізму фотарэпартэра, мае яму віншаваныні!

Сказанае вышэй не азначае, што пабудова ня мае архітэктурных заганаў, яны ёсьць. Тоё, што цягам праектавання зменшылі вышыню паверхі, уцініўшы на адзін больш у ранейшую вышыню будынка, сказала і пагорышыла прaporцыі вокнаў — зынікла ранейшая вэртыкальная накіраванасць. У выніку фасады страйлі адценіне парыскай шыкоўнасці і набылі крыху савецкасці. Зверху будынак «прыпіснула» грувасткая мансарда (намнога вышэйшая, чым мансарда былой «Эўропы») са спрошчаным архітэктурным афармленнем, увянчаная банальнym шкляным купалам сучаснага выгляду. Ня вельмі ўдалы і колер даху — занадта цёмны, бязь цёпла-га адценіння, харектэрнага для дахаў гісторычных. Дарэчы, бяз гэтага купалу, які выглядае чужым у панараме Верхняга гораду, ніцяжка было абысціся, замяніўшы яго на непрыкметныя зэнітныя каптуры. Можна цешыць сябе тым, што ў далейшым мансарду можна перарабіць, надаць ёй больш тактоўныя да атачэння выгляд і пазбыцца купала.

Паркінг-падман

Мяне вельмі ўзрадавала, што «НН» у №35 (2006 г.) вярнулася да тэмы майго допісу «Кампьютарны міраж і бетонная рэчаіснасць» у «НН» №44 (2005 г.) і нарэшце надрукавала частку ілюстрацый, што павінны быті яго суправаджаць. Тэма хлускі ў кампьютарных візуалізацыях да праектаў — вельмі сур'ёзная. Трэба звяртаць на ёе ўвагу зноў і зноў. Аўтар нататкі «Паркінг-падман» слушна асуджае дэзынфармацыю, але чамусыці называе падманны мантаж «прыгожым праектам». Дзіўна, што спадар СХ не заўважыў безгустоўнасці спалучэння ўзноўленай найкаштоўнейшай гісторычнай архітэктуры з грубай імправізацыяй «а-ля дауніна», ненатуральна паднігтай над зямлёю. «Прыгожы праект», — піша ён. Не карцінка нават, а праект! Што ж прыгожага ў гэтым праекце, калі і пры меншай вышыні паркінту,

такой, як на карцінцы, дастаткова прысьцірохі і бліжэй да Нямігі, і вежы касцёлу зыніклі бя з навабудам! А выгляд паркінгу ў забудове зь іншых ракурсаў? Што ў ім прыгожага?

Прыгожа было да зъяўлення паркінгу. Гэта добра відаць на трэцім здымку да майго таго допісу. Гэты здымак, на жаль, у друк на трапіў, а цяпер мала хто добра памятае, як гэтае месца выглядала раней.

Вельмі многае з таго, што было апублікаванау «НН», змянічае цікавую і карысную інфармацыю, спрадвядлівую ацэнкі таго, што адбываецца з архітэктурай і аховай помнікаў у Беларусі, але прыведзеныя мною прыклады сьведчаць, што тэма адпостроўваеца непасылядоўна і недастатковая зразумела для непадрыхтаваных чытачоў, у форме, не разычнай на пашырэнні кола зацікаўленых гэтай тэмай.

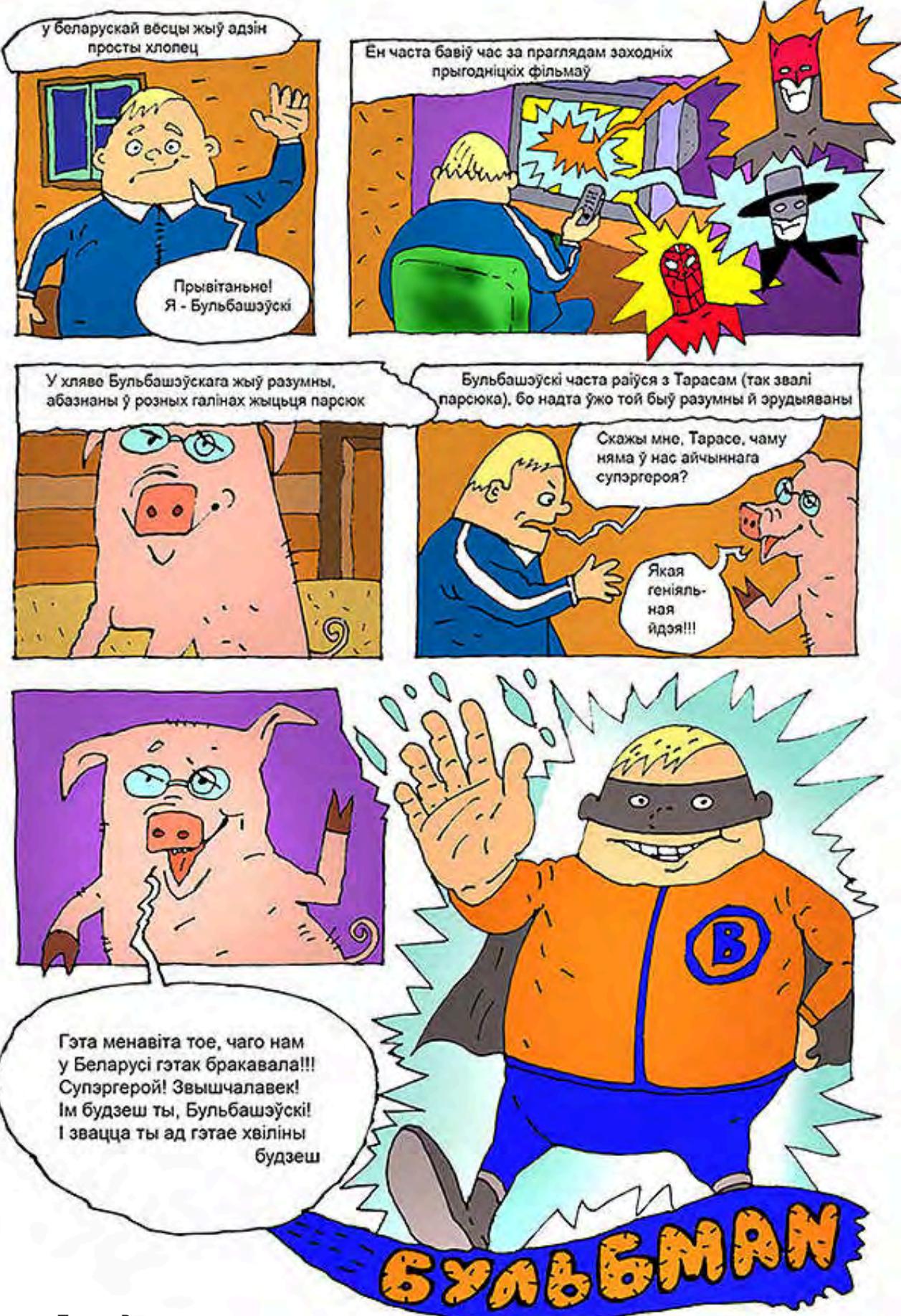
Часта галоўным і адзіным аргументам на карысць каштоўнасці будынка аб'яўляеца ягоны даўні век, іншы раз — дачыненіне да гісторычных падзеяў і асоб, а сама па сабе архітэктурна-эстэтычная каштоўнасць аб'екту і непаўторнага почырку мінулай эпохі — прыкладу разумення прыгажосці нашымі продкамі — заслаеца па-за ўвагай. Пры такім падыходзе далёка ня кожнаму чытачу зразумела, чаму заганна ўпрыгожыць, напрыклад, жылыё гісторычныя асобы сучасным прывабным матэрыялам ці зрабіць з фасадамі даваеннага гатэлю «Беларусь» тое, што зроблена.

Мне здаецца, што, каб прыцягнуць цікавасць шырэйшага кола людзей да тэматыкі, аб якой ідзе гаворка, трэба асьвятляць факты і падзеі з розных бакоў, ужываць прыклады і параўнаныні. Пажадана таксама паведамляць імёны аўтараў праектаў і ўсіх, хто добра ці кепска паўплываў на лёс праектаў і пабудоў. Гэта палягчае ўспрыманьне інфармацыі, а чытак пра безыменных праекціроўшчыкаў ды чыноўнікаў нецікава.

Разумею цяперашнія цяжкасці Рэдакцыі. Таму працягну праGRAMУ-МІНІУМ: паставіць надзейныя фільтры для адсею недакладнасці, памылак і палітызованага асьвятлення архітэктурных пытаньняў.

Ад Рэдактара

Гэты важны ліст перагукаецца з унутрырэдакцыйнымі дыскусіямі на гэту тэму, якія дагэтуль не выносяцца на старонкі газэты. Спадзяёмся ў бліжэйшы час сабраць у Рэдакцыі круглы стол па праблеме падыходаў да аднаўлення гісторычнага цэнтра сталіцы.

АЛЯКСАНДАР АПОН

Год Свінні

Асобы:

Мікалай Кандратавіч — старшыня калгасу.

Іван Пятровіч — намеснік старшыні па ідэялагічнай рабоце.

Якуб Якубавіч — загадчык радыёвузла.

Вася — малады чалавек.

Лідка — сакратарка.

Рыгор — калгаснік.

Ганна — ягоная жонка.

Юрка — іхні сын.

Карціна першая

Кабінэт старшины. Сядзяць, у галаве стала — Мікалай Кандратавіч, з аднаго і другога боку — Іван Пятровіч, Вася, Якуб Якубавіч і Лідка.

Мікалай Кандратавіч. Усё, таварышы, жартачкі скончыліся. Я толькі што з выканкаму, там казалі, з намі больш цацкаца не зьбірающа: правалім выбары — пойдзем гной на поле вазіць. А ты, Іван Пятровіч (глядзіць на Івана Пятровіча), першы з віламі ў руках паляціш!

Іван Пятровіч (ускочыўши) Не, не правалім, далібог, Мікалай Кандратавіч, не правалім!

Мікалай Кандратавіч. Ну, глядзі, я цябе папярэдзіў, як і ўсіх астатніх (глядзіць на ўсіх астатніх). Сядай (удыгнуўши). А лічбы, таварышы, нам паклалі гэдакія. Лідка, запішы, потым, як возьмеш у галаву, паперку каб спаліла. Так... не, пачакай... А: дзевяноста пяць! Пішаш?

Лідка (*pіша*) Пішу.

Якуб Якубавіч. Во, а чаму нам гэта акно дзевяноста пяць?

Мікалай Кандратавіч. А каму? (падымает палец угору). Алег Вікта-

Аляксандар Апон

драматург, аўтар вострасцяльных п'есаў. Жыве ў Беларусі.

камэдыя ў дзьвюх карцінах

равіч так і сказаў: на вас, сказаў, Мікалай Кандратавіч, уся надзея, бо як ня вы, то ўсё — капец нам. Таму меней аніяк ня можна, але і болей: два супраць кінь, хай, каму трэба, падавяцца, а ўжо чатыры, дык невядома, ці зъехалі куды, а мо што іншае, ці чорт іх ведае, дзе шастаюць! Лідка, запісала?

Лідка (*pіша*)... ці чорт іх ведае, дзе шастаюць! Запісала.

Якуб Якубавіч. Пачакай, Мікалай Кандратавіч, пачакай, нешта ня тое: дзевяноста пяць і два. І чатыры (*лічыць ў галаве*). Усяго нібыта сто адзін выходзіць, так, сто адзін.

Мікалай Кандратавіч. Сто адзін?

Іван Пятровіч (*таксама падлічыўши*). Ага. Сто адзін.

Мікалай Кандратавіч. Не, ня можа быць! Лідка, дай паперу, я ў слупок прыплюсую (*плюсую*). Ну, сто адзін. Што будзем рабіць?

Іван Пятровіч. А можа, гэтых, ну, што паехалі невядома куды, пазавочаем?

Мікалай Кандратавіч. Правільна, Іван Пятровіч, няма чаго! А то моду ўзялі — мала таго, што буракі на полі нецярэбленыя, дык яшчэ на выбары не пазаганяць.

Вася (*падхапіўшися*) Мікалай Кандратавіч, мне, мне дазвольце, я іх... я ім...

Мікалай Кандратавіч. Добра, Вася, дазваляю, але сядай пакуль. Лідка, на (*аддае паперу назад*). Перашы.

Лідка. Слухаю (*pіша*).

Іван Пятровіч. Цяпер вось што. З гэтых дзевяноста пяці, хто «за», ня меней як палова мусіць прагаласаваць датэрмінова. Іван Пятровіч і ты, Лідка, складзене датэрміновыя сьпісы, паглядзіце, хто ненадзейны, каго ўлічыць у першую чаргу. Заўтра зранку так і пачынайце хадзіць. И не саромцеся, як што, як хто морду нават супроць скрывіць, дык ад майго імя фігу ім пад нос адразу выкручайце.

Ні сена, ні буракоў, ні сотак на бульбу (*выкручвае фігу*) — во яны ў мяне ўбачаць! Вася, ты бюлетэні будзеш зьбіраць.

Вася (ускочыўши і зрабіўши руки па швах) Ёсьць! Але ў мяне скрыні няма.

Мікалай Кандратавіч. Як няма, а тая, што летась насіў?

Вася. Мышы зъелі. Ушчэнт, ушчэнт, Мікалай Кандратавіч! Я яе на гару звалок, а ўчора залез, гляджу — ня машаша.

Мікалай Кандратавіч. Ну, ня ведаю, другую якую вазьмі, ад тэлевізара там ці ад чаго. А ты, Якуб Якубавіч, — зараз жа пра нашае шчаслывае жыцьцё: каб брахалаўка мне не змаўкала.

Якуб Якубавіч. Ды ўжо, Мікалай Кандратавіч, колькі гадоў як не змаўкае, але я думаю вось што: ці не падключыць дадатковыя рэзэрвы?

Мікалай Кандратавіч. Што за рэзэрвы?

Якуб Якубавіч. А яшчэ адзін гукальнік прычапіць каля крамы і так неяк, між іншым, усуунуть, што ў сувязі з выкананнем і перавыкананнем прагнозных паказчыкаў цэны на пладова-ягадныя тавары першай неабходнасці вось-вось палятуць уніз.

Мікалай Кандратавіч. Толькі ты, Якуб Якубавіч, ня пэўна так, што ўжо вось-вось палятуць, а як быццам. Бо каб потым, крый Божа, адказваць не давялося.

Якуб Якубавіч. Мікалай Кандратавіч, не давядзенца. Я на гэтых абяцанках не адзін зуб у роце зылізуў.

Мікалай Кандратавіч. Але паберагчыся ня грэх. І таксама школу ўжо гатуйце. Сыцагоў панавешвайце, піянінэраў у гальштуках, буфэт каб працаўаў і аб'яву на дзіверы, як там: «Усе на выбары, за блёк камуністай!...»

Іван Пятровіч (*перабіваючы*) Якіх камуністай!?

Мікалай Кандратавіч. Цыху, загаварыўся! Проста — «Усе на выбары», але ўсё роўна — «за», і ўзоры бюлетеню ўсюды такія, каб людзі бачылі, у якой клетцы крыжык павінен быць. А то нападлітку ці ад сълепаты чыркане на там, а нам мучся потым...

Іван Пятровіч. А можа, Мікалай Кандратавіч, адразу, дзе трэба, начыркаем?

Мікалай Кандратавіч. Не, няможна. Наглядальнікі раптам могуць прыпіціся, а хто, свае ці чужбы, — невядома.

Вася. Узяць бы гэтых наглядальных каў за шкірку...

Іван Пятровіч. Вася, наглядальнікі як прыедуць, так і паедуць, у нас сваіх каго браць хапае.

Мікалай Кандратавіч. Ты гэта пра каго?

Іван Пятровіч. Ну як жа, а вучыцель гісторыі?

Мікалай Кандратавіч. У акулярах такі, з вушамі?

Іван Пятровіч. Ага, ён, лапавухі.

Мікалай Кандратавіч. І што, што ён?

Іван Пятровіч. Ваду ўсё муціць. Днямі прыпёрся на фэрму, чаравікаў, сволач, не пашкадаваў, і кажа даяркам, што фэрма ня наша, а калгасная. Быщам бачыў нейкія паперы, што яе, фэрму, некалі ўсім калгасам будавалі.

Якуб Якубавіч. Во гад!

Вася (ускочыўши) Дайце, дайще мне яго! Я яму... я яму... акуляры на ілбе размажку, вуши паадрываю!..

Мікалай Кандратавіч. Пачакай, Вася, сядзь, мы яму як-небудзь паслья давядзэм да галавы, чыя фэрма, а цяпер... ну, я ведаю...

Іван Пятровіч. Мо, Вася, з рагаткі, нібыта ненаўмысна, з-за рога, каб у акуляры каменьчыкам пацэліць? Ён жа съляпты, пакуль да раёну за новымі зьбярэцца — глядзіш, і выбары скончачца. Ці маеш, Вася, рагатку?

Вася. А як жа! (лезе ў кішэнь і, выцягнуўши, кладзе рагатку на стол) Вось, заўсёды пры мнене!

Мікалай Кандратавіч. Маладзец, схавай пакуль. А ты, Іван Пятровіч, сёньня ж ляці на фэрму, зьбяры там усіх і дай лекцыю пра міжнароднае становішча.

Іван Пятровіч. Добра, але, як вы мяркуеце, мо бацюшку прыхапіць, хай бы пад'ехаў, памахаў кадзілам?

Мікалай Кандратавіч. Правільна,

толькі ня так — абы махаць, а ідэялігічна. Гэта ўсё?

Іван Пятровіч (уздыхнуўши) Не, яшчэ адзін баламут аб'явіўся.

Мікалай Кандратавіч. Хто такі?

Іван Пятровіч. Дзед Міхась. Вэтэран наш, ну, што руку ў Бэрліне згубіў.

Мікалай Кандратавіч. А што, чаго ён?

Іван Пятровіч. Здурнеў на стаراسці год! Выпісаў зь Менску нейкую «Нашу Ніву» і ходзіць па хатах, людзей палахае.

Якуб Якубавіч. Ага, і я бачыў, мэдалі на пінжак начапіў і ідзе, кульцю выставіўши, а ў руцэ газета.

Мікалай Кандратавіч. А што за газета?

Якуб Якубавіч. Ня ведаю, я не чытаў, але напэўна ня наша.

Мікалай Кандратавіч. Так, Іван Пятровіч, ці ты, Лідка, зойдзене хось на пошту і скажаце, як прыйдзе наступны нумар, так адразу ў печ.

Іван Пятровіч. Дык печы, Мікалай Кандратавіч, хапае чым распальваць, ад «Советской Белоруссии» зараз на пошце няма дзе ступіць; я неяк хацеў зайсьці, дык вы не паверъце, дзьвярэй не адчыніць!

Мікалай Кандратавіч. Усё роўна, і «Ніву» гэтую — у печ. Бач, пердала старое, «Нівы» яму захацелася.

Іван Пятровіч. Ён кажа, што за гэту «Ніву» ваяваў.

Мікалай Кандратавіч. Я яму паваюю. Лідка, запішы, каб мы не забыліся: на 9 мая, як дажыве, каб на мітынгу я яго ня бачыў. А ты, Вася, не

забудзь: дзъверы яму раніцай ці нават зьвечара падапрэш, каб ня вылез. Бо ў шыю гнаць неяк няёмка пры людзях будзе. Ну, быщам, таварышы, ўсё.

Іван Пятровіч (падняўши ся) Не, Мікалай Кандратавіч, ня ўсё. Я не хацеў, але калі пайшла такая шчырая размова, змаўчаць не могу (прикладае руку да сэрца). Сэрца, Мікалай Кандратавіч, не на месцы, далібог, не на месцы!

Мікалай Кандратавіч. А што, чаго зноў?!?

Іван Пятровіч. Ды вось, Мікалай Кандратавіч! (выцягвае з кішэні паперу) Гэта замест «Правільным курсам ідзяце, таварышы», ці «Тэзісы», якія дзяцям у школе на літаратуры задаюць. Я наўмысна перапісаў, каб вам прачытаць (кашляе ў кулак і чытае).

Адзін вялізны Парсюк,

Які абегаў вёску ўсю,
За раніцу абшнырыў завугольле,
Цяпер такі меў выгляд важны,
Што носа не дастаць і сажнем —
Вышэй за ўсіх ён сам сябе лічыў,
А што ў самога на лычы...

Мікалай Кандратавіч. Хопіць, зразумела. Вершык забараніць.

Іван Пятровіч. Ды я ўжо казаў дырэктару, каб забараніў, але, напэўна, брэша, што ў праграму гэты вершык устаўлены ажно Міністрам, і нешта ад сябе забараніць ня мае права.

Якуб Якубавіч. А што калі гэты вершык, ну, крышку перарабіць, уцінунуць, так бы мовіць, у сучаснасць? Вось, да прыкладу: адзін прыгожанкі парсюк... ці не, пачакайце... Ага: адзін, нібыта леў, парсюк, які ўсюnoch пісаў дэкрэт!

Іван Пятровіч. Во-во-во! Які ўсюnoch пісаў дэкрэт! Вельмі, вельмі прыгожа і сучасна.

Мікалай Кандратавіч. І мне падаеца. Ты, Якуб Якубавіч, займіся, у цябе, бачу, выходзіць, а Лідка потым на машынцы адстукае, і адразу ў школу. Лідка, чуеш?

Лідка. Чую.

Мікалай Кандратавіч. І скажаш там дырэктару, хай нават ня думае ня ўзяць! Усё, таварышы, да працы. Вася, затрымайся.

Усе ўстаюць і, акрамя Васі, выходзяць. Мікалай Кандратавіч бярэ Васю пад руку і адводзіць у кут.

Мікалай Кандратавіч (прыглушыным голосам) Ці ёсьць у цябе, Вася, ножык?

ЗДЫМКІ ГОДУ

Фото: Н.І.Сідзіна

На думку Аляксандра Лукашэнкі, Лідзія Ярмошына сфальсифіковала выбары: з 93,5% галасоў зрабіла 86%.

Вася. Ёсьць.

Мікалай Кандратавіч. А ці за-
востраны?

Вася. Завостраны.

Мікалай Кандратавіч. Тады вось што: трэба нешта з дырэктарам рабіць, неяк папярэдзіць, бо зашмат гонару ўзяў. Можа, колы ў машыне папрапорцаць, га, як ты, Вася?

Вася. Не пытаньне, Мікалай Кандратавіч, зробім!

Мікалай Кандратавіч. Толькі каб ніхто на ўгледзеў.

Вася. Не, ён жа як абы дзе кідае.

Мікалай Кандратавіч. І нікому ні слова!

Вася. Нават Івану Пятровічу?

Мікалай Кандратавіч. Так, нават яму. Усё, ідзі.

Вася. Ёсьць (ідзе).

Карціна другая

Пакой у хаце. На тапчане, калі печы, як і быў з вуліцы, толькі сцягнуўшы боты, адзін зь якіх пад галавой, а другі невядома дзе, сьпіць Рыгор. Ён моцна храпе. Уваходзіць з двору Ганна.

Ганна. А-ёй, божачкі мае, ажно сцены трасуцца! Уставай ужо, развалиўся тут, ты чуеш ці не?

Рыгор (перастаўши раштам храпсці) Адчапіся, курва!

Ганна. Што?! Я табе дам, курва! (Падскоквае да тапчана і, ухапіўшыся абездзвіюма рукамі, скідае яго долу)

Рыгор (жасласна) Чаго ты кідаесь, баліць мне! (Паварочваеца на бок і, падклаўши руку пад галаву, сьпіць далей)

Ганна (усплюснуўши рукамі) Не, ну паглядзіце, людзі добрыя, каб у печ сунула, так і там захрап бы! Ой, не магу, пайду дзе, ня вытрымаю!

Ганна выходит з другога пакою уваходзіць Юрка.

Юрка. Тата, тата, уставай, падлога халодная, застудзіся.

Рыгор (падняўши галаву) А, сынок... Што, ранак ужо?

Юрка. Ранак, татка, ранак. Я і пасындаў, і во — партфэль злажыў. У школу палячу, на рэпэтыцыю.

Рыгор (присеўши на тапчан) Якую рэпэтыцыю?

Юрка. Я ж табе ўчора казаў — у дудку дудзець (лезе ў партфэль, адкупуль выцягвае піянэрскі горн). Во!

Рыгор. А, ну-ну, ляці! Не, пачакай, дай я на цябе пагляджу (глядзіць, і ледзьве не пусціўши съязу). Адзін ты мяне шкадуеш, сіротка ты мая!

Юрка. Які я, татка, сіротка, і мамка ў мяне ёсьць, і ты.

Рыгор. Ну так, так, але... памру я мусіць зараз, сынок!

Юрка. Не, не памрэш, татка, нічога!

Юрка выходит зіць.

Рыгор (адзін) Не памру, напэўна. Галава,вой, сэрца! (Ідзе п'е ваду, по-тym uключae радыё)

Голас Якуба Якубовіча. Велізарнейшая перамога нашага калгаснага ладу, чаргове съвята, якога ня бачыў съвет! Пра падрыхтоўку ў прымым ранішнім рэпартажы наш карэспандэнт Антось Чэсны. Антось?.. Антось?..

Голас карэспандэнта. Што? Я!

Голас Якуба Якубовіча. Чуеш?

Голас карэспандэнта. Чую.

Голас Якуба Якубовіча. Дзе ты?

Голас карэспандэнта. Тутака, ля школы.

Голас Якуба Якубовіча. Што відаць?

Голас карэспандэнта. Пакуль нічога — туман. Ці не, пачакай, во, піянэр! Ідзі сюды. Як цябе?

Голас Юркі. Юрка.

Голас карэспандэнта. Юрка? Добра. А што ты нам падрыхтаваў,

Юрка?

Голас Юркі. У дудку дудзець.

Голас карэспандэнта. О, маладзец! Ты, напэўна, ня спаў усю ноч, хваляваўся?

Голас Юркі. Не, спаў з мамкай, бо татка напіўся бражкі.

Рыгор. Цыху! (выключае радыё)

Улятае Ганна.

Ганна. Падняўся?! Вой, морда съмярдзочая, вочы мае б ня бачылі! Там ідуць да цябе, глядзі, толькі паспрабуй выкінь мне што!

Рыгор (спалохана) Хто ідуць, чаго?

Ганна (ня слухаючи, кідаеца прыбіраць на тапчане, потым, адчыніўши на двор дзіверы) А, Іван Пятровіч, Лідачка, дабрыдзень вам! Заходзіце, заходзіце, калі ласка!

Уваходзяць Іван Пятровіч, Лідка з папкай у руцэ і Вася з кардоннай каробкай ад тэлевізара.

Іван Пятровіч (паказваючи на стол, да Васі) Сюды стаў.

Лідка, абыходзячы Васю, сядзе на другі бок стала і адразу пачынае цягніць з папкі паперы.

Паўза.

Лідка (не паднімаючи галавы) Так, Рыгор, бліжэй давай.

Рыгор. Чаго, што я зрабіў?

ЗДЫМКІ ГОДУ

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Іван Пятровіч. Покуль нічога, але глядзі!

Рыгор (зрабіўши крок да стала) Што гэта?

Лідка. Датэрміновае галасаванье.

Рыгор. Якое галасаванье?

Іван Пятровіч. Датэрміновае, Рыгор, за наш з тобой калгас, каб квітнеў і багацеў, ці, можа, ты ня хочаш?

Ганна (штурхачою Рыгора ў сьпіну) Хоча, хоча, ну, што маўчыш, ірад?

Рыгор. Ага, хачу, але чаму мне гэта датэрміновае?

Лідка. Бо ты ў нас у датэрміновым съпісе. Во, бачыш? (Тыркае пальцам у панеру) Расьпішся вось тут.

Рыгор. Не, не магу. Рукі дрыжаць.

Іван Пятровіч (съмляецца) Ну, дык кръжык пастаў.

Рыгор. Нічога ня бачу. Вочы...

Іван Пятровіч (перастаўши съмляючу) Рыгор, ты што, здурнеў?

Рыгор. А я... А я невінаваты (паказвае на Ганну). Вось, яна!

Ганна. Што, чаго я?

Іван Пятровіч. Так, я бачу, тут нейкая дывэрсія?

Ганна (спалохана) Якая дывэрсія?

Іван Пятровіч. Ідеялігічная, я гэ-дак мяркую, а ты, Вася?

Вася (насупіўши і засунуўши пальц у нос) Ну.

Іван Пятровіч. Дык ты, Рыгор, такі адмаўляесь?

Рыгор. Чаму адмаўляюся? (Сунецца задам да тапчана). Нічога не адмаўляюся (прылягае, узяўши за сэрца). Сэрца мне баліць.

Лідка. Ну, ня хоча, як хоча (зьбірае панеры)

Іван Пятровіч. Нічога, вясною, як дзялку буракоў прыйдзе прасіць, апрытомнене. Лідка, уляпі, каб не забыліся, насупраць Рыгора галку.

Лідка. Ужо ўляпіла.

Іван Пятровіч. Вася, скрыню бяры, пайшлі.

Ганна. А-ёй, Лідачка, Іван Пятровіч, пачакайце, гэта ён так, зараз я (кідаецца з кулакамі да тапчана). Уставай, уставай, кажу. Паразыт, п'янчуга няшчасная!

Рыгор (адбрыквачыся) Ня лезь!

Ганна (злучою) Што?! Оёй, браткі мае, сястрычкі, людзі даражэнкія!.. Трымайце, тримайце, рукі вяжыще (выцягвае рукі, каб вязалі). Заб'ю, заб'ю курвіну гэнтую! Уставай, гад, валауга! В-вася, сыночкі мае, стрэльбу мне, стрэльбу... там за печчу, давай, цягні, застралю! I-i-i, съвятыя ўгоднікі, ня вытрымаю, грэх які, ра-

туйце, а-а-а! (Ханаецца за галаву).

Уваходзіць Мікалай Кандратавіч.

Мікалай Кандратавіч. Дзе, што гарыщ?

Іван Пятровіч (нахіліўши ў бок дзьвярэй, каб уцякаць) Гарыщ?

Лідка (спалатнеўши) Што?

Вася (выцягнуўши з носу палец) Пажар?

Рыгор (зъляцеўши з тапчана) Дзе?

Ганна (раптам сумеўши) А, Мікалай Кандратавіч, а я ўжо да вас хацела ляцець, паглядзіце, што ірад мой вычаяўляе!

Мікалай Кандратавіч. Хто, Рыгор?

Іван Пятровіч. А ён ужо не Рыгор, а ідеялігічны дывэрсант, ня хоча, каб наш калгас квітнеў і багацеў, а толькі пра сбое. Во, Вася ня дасьць склусіць.

Вася. Ага.

Рыгор. Дык я... Дык я...

Мікалай Кандратавіч. Што: дык ты, дык ты! (Бярэ Рыгора пад руку і адводзіць убок) Ну, прызнавайся, блага, галава табе баліць, так?

Рыгор. І сэрца.

Мікалай Кандратавіч (азіраеца і, выцягнуўши з кішэні бутэльку) На, падлячыся.

Рыгор хатае бутэльку і, задраўши галаву, п'е.

Мікалай Кандратавіч. Ну як, акрыяў троху?

Рыгор. Не (ікае), не разабраўся, раз раз яшчэ глыток (робіць глыток).

Мікалай Кандратавіч. Хопіць (забірае бутэльку і заварочае Рыгора да стала). Пайшлі, чыркнеш там што-небудзь, дзе Лідка пакажа.

Лідка (зноў раскладаўши панеры) Вось тут, Рыгор (паказвае).

Рыгор, нахіліўши, расьпісваецца.

Мікалай Кандратавіч. Ну, от!

Вася. А бюлетэнь, Мікалай Кандратавіч, у скрыню кінуць?

Мікалай Кандратавіч. Потым, сам кінеш. Ну, мне на фэрму яшчэ, а вы тут глядзіце (выходзіць).

Іван Пятровіч. Лідка. Зьбірайся.

Ганна. Ужо ідзяцё, а я, мне, Іван Пятровіч, Лідачка?

Іван Пятровіч. А ты пад вечар у школу прыйдзеш, там наглядальнік будзе.

Ганна. Ага, з абеду ўжо прылячу.

Іван Пятровіч. З абеду ня трэба,

пад вечар кажу.

Ганна. Нічога, пачакаю.

Іван Пятровіч. Ну, як хочаш.

Усе, акрамя Рыгора, выходзяць.

Рыгор (адзін, гледзячы ў акно) Во, панесла чарцей (уключае радыё).

Голас Якуба Якубавіча. ...пра папярэдня вінікі ў нашым рэпартажы Антось Чэсны. Антось? Антось?

Голас карэспандэнта. Што? Я?

Голас Якуба Якубавіча. Чуеш?

Голас карэспандэнта. Чую.

Голас Якуба Якубавіча. Дзе ты?

Голас карэспандэнта. Тутака, ля хлява.

Голас Якуба Якубавіча. Як ідзе галасаванье, ці ёсьць звесткі?

Голас карэспандэнта. Так, ёсьць — перамога! Нявіданная элегантнасць! Ірвуща да скрыні! Вася ледзьве адганяе! Во, Вася, скажы.

Голас Васі. Ну.

Голас Якуба Якубавіча. Ага, добра, звяжамся праз гадзіну. А цяпер на просьбу бабці Філі...

Уваходзіць Юрка.

Рыгор (выключае радыё) О, сынок! А ты што, дудзеў ужо?

Юрка. Не, татка, не дудзеў, вечарам, але яшчэ вершык вучыць задалі.

Рыгор. Які вершык?

Юрка. Пра парсочкі! Во! (Выцягае з партфэлю папку і, углядзячыся, чытае).

Адзін, вышэй за ўсіх звяяроў, парсюк!

Які ўсю нач пісаў дэкрэт:

Ён кіраваў тут вёскай.

На раніцы сабраў нарад...

Рыгор (перабіваючи) Не, сынку, нешта ня так.

Юрка. Так, татка, так. (Чытае)

...На раніцы сабраў нарад.

І вось адзін тут падсвінак,

Нячэсны нахабнік і выкрунтас...

Рыгор (перабіваючи) Не, не, чакай, успомніў! Во як:

І вось адзін тут падсвінак,

Які зауважыў бруд раней

І кажа: «Дядзечка...

Юрка. Не, татка, не, ты забыўся.

Рыгор. А, ну, можа. Ідзі вучы, сынку.

Юрка выходзіць.

Рыгор (адзін, сумна) Ну, хіба і сапрауды — забыўся (плача).

Канец

ЛАЎРЭН ЮРАГА

Манускрыпт

Калі, нарэшце, апошні чытач сыходзіць, ты зачыняеш дзъверы на ключ, гасиш съятло — пакінўшы запаленай толькі лямпу на стале, за якім працуеш, — затым прыносіш са сковінча і кладзеш пад съятло пэргаміны сувой. Асьцярожна спрабуеш разгарнуць высахлы скрутак. Белы, некалі дбайліва выраблены, пэргамін супрапітлецца гэтаму простаму руху, быццам ня хочучы адкрываць твайму цікаўнаму зору таямніцы мінульых стагодзьдзяў. Ты ня гвалціш яго, імкнучыся агаліць пісьмены жывасілам. Не, настойліва пераконваеш — фіксуеш вольны край у адмысловым прыстасаванні, а затым, тримаючи рукамі за бакі, вельмі павольна раскатваеш у процілеглы бок, стараючися па меры магчымасці выпростраўца пакаробленыя месцы. І сувой не адразу — паступова — але паддаецца. Увогуле, кнігі маюць шмат супольнага з жанчынамі...

Манускрыпт гэты сёньня прынес адзін «зідатчы», як у аддзеле называюць людзе, што здаюць у Нацыяналку старыя кніжкі. Сувой перадалі табе на экспртызу, бо ты вядзеш тут калекцыю рукапісаў, — толькі ў аддзеле рэдкай кнігі ты змог знайсці ўжытак для сваіх ведаў, назыбранных за доўгія гады жыцця на чужыне і штудыяў у замежных вучэльніях. Канешне, і тут ёсьць свае мінусы — кітапту сёньняшняга дзяжурства па чытальні, — калі замест таго, каб самому пранікаць у загадкі дарагіх твайму сэрпу рукапісаў, ты мусіш прости выдаваць іх іншым ды сачыць за парадкам, з рэчнасцю назіраючы, як улюблёнай табою працай займаюцца прышлія дасылчыкі. Зы іншага боку, ты маеш пэўныя перавагі: напрыклад, пасля заканчэння працы бібліятэкі, выправіўши чытачоў, сам можаш сядзець хоць да раницы, наўёрстваючы тое, што ўпусціў удзень. Увогуле, ты задаволены гэтай працай: хоць і ня маеш вялікага заробку, затое робіш справу, якая табе цікавая і даўалае занурванца ў глыбіні нязвестаных кніжных таямніц...

Вось нарэшце табе ўдалося разгарнуць

Лаўрэн Юрага

літаратар. Жыве ў Менску.

першы аркуш рукапісу, і ўжо бачнае дробнае шво, якім злучаныя між сабой кавалкі пэргаміну. Тэкст занатаваны квадратным гэбрайскім пісьмом, і таму манускрыпт папярэдне атрыбутаваны як Тора, то бок біблейская Пяцікніжжа — бо гэта, бадай, адзіная жыдоўская кніга ў форме сувою, якую сёньня можна сустрэць у беларускіх кнігасховах.

Але ты заўсёды марыў зрабіць адкрыццё, знайсці нешта такое, што да пябё ніхто не бачыў і не знаходзіў. А раптам гэта яно? У кожным разе, для канчатковай атрыбуцыі неабходна зрабіць пробу тэксту. Ты дастаеш з паліцы слоўнікі, бярэш у руку лупу і, прыгадаваючы вучанья шмат гадоў таму ў далёкім каталіцкім універсытэце гэбрайскія літараты і слова, спрабуеш чытаць...

Праз дзьве ці тры гадзіны працы (а час ляціць незадаўажна!) ужо зразумела, што перад табой ляжыць зусім ня Тора. Натуральна, ты ня можаш цытаваць даслоўна, перыкопа па перыкопе, тэкст Кнігі Роду іш, скажам, Другазаконня, але ўсё ж дастаткова добра памятаеш агульны зымест іх, каб сумнівацца: такога фрагмэнту няма — дык ня можа быць — у Пяцікніжжы. Ты маеш дачыненне з яскравым узорам нейкага эзатэрычнага рукапісу. Аўтар яго апісвае систэму ўладкавання сусьвету, гіерархію сілаў съятла і цемры, а таксама іншых стварэнняў, якія існуюць самі па сабе, па-за цемрай і съятлом. Ён піша пра іх моц і здольнасці, пра спосабы і заклёні, з дапамогай якіх можна здаброволіць адных,

процістаяць другім або падначаліць і змусіць сабе служыць трэціх. Ты далёка ня ўсё разумееш, бо чытаньне так захоплівае, што ня хочацца яго перабіваць, сягаючы па кожны незнамы выраз у слоўнік, дый і ня ўсё ў слоўніку ёсьць.

Ты ня знаеш гэтага твору і, здаецца, ніколі пра яго не чытаў, але, зрэшты, ты — не гэбраіст, а ўсё на съвеце ведаць немагчыма. З іншага боку, ты нават не пепракананы, іці ёсьць у съвеце спіцыяліст, які мог бы даць тут рады, бо эзатэрычныя веды таму так і называюцца, што яны таемныя: яны перадаваліся зазвычай вусна і толькі ў нешматлікім коле выбранных вучняў, а запісаліся ў выключчных выпадках.

Ты чытаеш далей. Аўтар быў няблага знаёмы са старажытнай філязофіяй: у адным месцы ты знаходзіш, як табе здаецца, наследаваныне Філёну Александрыйскуму, другое — назыдзіў! — нагадвае Пляtona. Ты ўжо ня ведаеш, што і думаць! Каб у гэбрайскім трактате знайсці водгульле нэапляtonаўскіх ідэй?! Можа, гэта сучасная падробка?! Але як вызначыць? Пэргамін — не папера: на ім не бывае вадзяных знакаў, якія можна знайсці на беларускіх рукапісах, таму і час яго зьяўлення пралічыць фактычна немагчыма. Нічога ня дасыць тут і палеаграфія, бо гэбраі — надзвычай кансерватыўная нацыя, а, у прыватнасці, гэты від пісма ўжывае тყы самыя абрэсы літараў на працягу стагодзьдзяў, калі ня тысячагодзьдзяў!

У галаву прыходзіць дурная думка:

ЗДЫМКІ ГОДУ

Моладзь пратэстуе супраць пераводу выкладаньня гісторыі і географіі Беларусі на расейскую мову.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

бадай, адзіны спосаб вызначыць аўтэнтычнасць рукапісу — паспрабаваць ажыццяўіць які-небудзь з апісаных у ім заклёнай! У іншы раз ты б адразу адкінуў яе як вар'яцкую, але на двары глыбокая ноч, ты сядзіш у коле съятла пасярод цёмнага пакою, і ўсё, што ўдзень несумненна падалося б вар'яцтвам, зараз наўывае матэрыяльнасць.

Думка не пакідае, ты ня можаш яе адпрэчыць. А сапраўды: чаму не? І так жа нічога не адбудзеца. Крыху павагаўшыся, дастаеш з шуфляды кройду, што засцялася пасылья нядуўнай лекцыі перад студэнтамі, пераварочваеш лямпу так, каб яна асьвятляла ня стол, а падлогу, і нядбалымі рухамі пачынаеш рысаваць пэнтаграму.

Выбраўшы найпаўнейшай адчытанане месца ў кнізе, ты перапісваеш на кавалак паперы формулу заклёну — каб ня зьбіцца ў патрэбны момант, і кіруеш да крэйдавага рисунку на падлозе. Твой голас дрыжыць, калі, стаўшы ў патрэбным месцы, ты спрабуеш агучыць запісаное. Нічога не адбываецца — вядома ж! Другі раз ты паўтараеш тыя слова ўжо больш упэўнена, а трэці — нават выразна. Натуральная, нічога! Ты ўжо зьбіраешся вярнуцца да стала, каб скласыць рэчы ды рушыць дадому, бо сёньня ўжо яўна нічога не прыдумаеш — але раптам разумееш: не, штосьці-такі здарылася! Безумоўна,

не выбухнула полымя і не пайшоў слупам дым, як часам паказываюць у фільмах; не правалілася падлога і не адкрылася іншае вымярэнне. Проста змрок, што напаўняе чытальню, раптам пачаў нібы съякацца да цэнтра пэнтаграмы і зьбірацца там у неакрэсленай формы цёмны сумёт.

Значыць, зъдзейснілася! Рукапіс сапраўды арыгінальны — а табе дадзены шанс, якога ты чакаў ўсё жыццё! Радасыць замгляе вочы, ты забываешся на ўсё — нават на смугу змроку, зъ якой пачынае выматэрыйлізоўвацца непшта, аддалена падобнае да чалавека. І калі раптам пакой расьсвечваецца наднатуральным сяйвом, а невядомая істота, набыўшы больш ці менш пастаянную форму, пытается, чаго ж ты жадаеш — ты проста губляешся: як?! Япча нечага жадаць?! Дык ты ўжо маеш тое, што заўсёды лічыў нязбытнай марай! Чаго можна пасылья гэтага яшчэ хацець?!

Але ты чалавек выхаваны, і табе здаецца нянетлівым, а нават непрыстойным, выклікаць дзмана зь невядома якіх долячынъ толькі дзеля таго, каб потым проста скажаць, што ён непатрэбны. Гэтак нядобра! Ты стаіш у задуменіі; позірк лена слизгае па асьветленых дзвосных сяйвом сталах, сценах, падлозе... Ты ў які ўжо раз з сумам канстатуеш бядотны стан найбуйнейшай бібліятэкі краіны, на

якую ў міністэрства ніколі няма грошай — і раптам цябе прас্তывяліе!..

* * *

На тваё аграмаднае зъдзіўленыне, чамусыці ніхто ва ўсёй краіне не ўразіўся, што ўрад, раней цалкам абыякавы да праблемаў культуры, раптам праявіў проста-такі нездаровае запікаўленыне справамі Нацыяналкі, а нават распачаў добраахвотна-прымусовы збор ахвяраваньняў на ўзнясеньне новага будынку для яе. Разыўшлося меркаваныне, што гэта чарговая піяр-акцыя ўлады, а пра нейкія надпрыродныя карані гэтае звязы ніхто і падумаць ня мог. Ты б, напэўна, застаўся задаволены сваёй ідэяй, каб не вярэдзіла стрэмка ў душы: ты ж каталік, і, калі эўфарыя прайшла, згадаў, што за свае падарункі д'ябал (а ўсё, што не ад Бога — тое ад д'ябла!) заўсёды выстаўляе стакроць большы раҳунак. Першы званок ужо празьвінеў: падчас пераезду бібліятэкі ў новы будынак цябе звольнілі з працы, бо НББ цяпер — «рэжымны аб'ект», і ты з сваім апазыцыйным мінультым там не да месца. Цяпер застаецца толькі маліцца Пану Богу, каб на табе ўсё скончылася, а на саму Бібліятэку не абринуліся нейкія іншыя — больш страшныя — наступствы твайго недарэчна выказанага жаданья.

2006 г.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

АЛЯКСЕЙ БАЦЮКОЎ

Злодзей, забойца, кішэнінік і рабаўнік,

або Мой радавод да
невядомага калена

Бацька гіне ў пажары. А перад гэтым бацька будзе хаціну на са-
мым ускрайку Расон, тварам у лес, крывым нажом гародзіка ў самую
пушчу. Пяць крокоў — і балота, гадзю-
ка на камені і хрыпеньне вепрука ў бя-
рэзыніку. Журавіны ў ботах. Ваўчыны
съяды на сънезе — узбоч парніка, па
двары, па тазіках і па нашай съцежцы ў
прыбіральню. Узімку, за месец да свай-
го вяртання ў наш магілёўскі дом,
бацька гарыць. А перад гэтым ён будзе
ў Расонах цагельню. А перад гэтым ён
матляеца па Віцебшчыне, каб уладка-
ваца і прывезыць туды сям'ю. А перад
гэтым ён інжынэрам у Магілёве, але
Чарнобыль, і перабудова, і ўсё панесла-
ся. Днём на працы, а вечарам мама з
бацькам кляпаюць курткі-вятроўкі, во-
зяць іх у Воршу на базар. У выніку каля-
ровы тэлевізар і новая съценка. А перад
гэтым бацька ў вечных камандзіроўках.
І з адной камандзіроўкі ён прывозіць
мне першы ў горадзе скейт. А перад гэ-
тым ён пачынае піць і курыць. А перад
гэтым ён ірве свае дзьвесіце пяцьдзясят
грамат за лыжы і лыжныя палкі, выці-
раочки сълезы бясъсільнай злосыці ў
інтэрнаце. А прад гэтым ён — студэнт у
Ленінградзе, кандыдат на месца ў саюз-
най зборнай. А перад гэтым ён — пер-
шы, і другі, і трэці ў вобласці, у рэспуб-

ліцы, у горадзе. А перад гэтым яго баць-
ка, а мой дзед, сядзіць у турме, і таму
мой бацька рве свае дзьвесіце пяцьдзясят
грамат за першыя, і другія, і трэція
месцы, бо на стале ў чалавека наступа-
раць выпіска з асабістай справы, а ў гэ-
тай выпіске бацькаў бацька, а мой дзед
— злодзей-рэцэдывіст. А перад гэтым
мой бацька самы старшы ў сям'і. Восем
нарадзілася, пяцёра выжылі. Мой баць-
ка старшы. Яго запісалі іншым годам,
то бок годам, калі яго бацька, а мой дзед
даўно быў на вайне. Але гэта няважна.
Свайго дня нараджэньня ён ня ведаў,
ведаў толькі, што ў вайну. А перад гэ-
тым бацькаў бацька, а мой дзед страліе-
ў людзей. Акупацыя, а ён атаман банды
на Аршаншчыне і ходзіць зь пісталетам.
На танцах ён паказвае з кулака вы-
сунуты наперад вялікі палец, і хлопцы
перад ім разыходзяцца. На танцах ён су-
стракае Манно і бярэ яе жыць. Іх пер-
шыя троє дзяцей памруць малымі, а
гаспадара возьмуць у салдаты і вернуць
з простай нагой. А ў гэтых самы час да-
лёка-далёка на Палесьсі Чырвоная ар-
мія таксама вызваляе людзей ад акупа-
цыі, і ў салдаты, у польскае войска бя-
руць матулінага бацьку. Ад партызанаў
ёն хаваўся на гарышчы ў стрыечнай ся-
стры, бо партызаны былі бандытамі і
прымушалі страліць у людзей. Матулін
бацька, а мой дзед, не любіў зброю і
войну, а любіў людзей і Бога. І жыцьцё.
Таму ён баяўся вайны, як баяцца забі-
ваць, таму ён цешыўся, што не трапляў
у бай, пакуль ён у іх не трапляў, а калі
трапляў і страліў, дык ня цэліўся. І ў
той раз, калі ён вартаваў на вышыцы і па-
бачыў, як паўзе да іхнага лягеру чала-
век, ён спачатку крычаў яму, а толькі
потым стрэліў, але таксама ня цэліўся.
Стрэліў, бо той чалавек працягваў
паўзыці да іхнага лягеру. Але ня цэліўся.
Але чалавек перастаў паўзыці і застаўся
ляжаць. І матулін бацька, а мой дзед,
усю ноч стаяў на вышыцы і крычаў гэта-
му чалавеку, каб ён поўз адсюль, а чала-
век ляжаў і ня поўз. А матулін бацька, а
мой дзед, усю ночь стаяў і глядзеў, як ля-
жыць на сънезе чалавек, якога ён забіў.
А перад гэтым за многа-многа кілямэт-
раў ад Палесься, на Аршаншчыне, ся-
м'я бацьковага бацька, а мойго дзеда,
крадзе ўсё ва ўсіх, бо яны злодзеі. А пе-
ред гэтым бацькаў дзед, а мой прадзед
харкае крывёю, бо ў яго разьбітыя твар і
выбітыя зубы, і ўсё цела спаласаванае
бізуном і ланцугамі. Ён выжыве, а пам-
рэ ад алькаголю ў савецкай краіне. А
перад гэтым бацькаў дзед, а мой пра-
дзед, крадзе ў нямецкага афіцэра сядло.
А перад гэтым ён з братам крадзе з хля-

ва ў немцаў карову, якой надзяваоць на
капыты лапці задам наперад, каб атры-
маліся съяды, нібыта нехта ўвайшоў, а
не нібыта кагосьці вывелі. А перад гэ-
тым бацькаў дзед, а мой прадзед, злод-
зеі і забойца. Ён б'е свайго сына, а
бацьковага бацькі, а мойго дзеда брата,
насымерць, бо ў таго цыганы крадуць
коней, перад гэтым скрадзеных бацька-
вым дзедам, а маім прадзедам. А перад
гэтым бацькаў дзед, а мой прадзед на
ймя Макар нараджае сабе невядома
якое па ліку дзіця, якога ён называе Лё-
шам, але па папарце гэта Васіль, бо
папярэдні дзіцёнак, названы Васілём,
памірае шчэ да Лёшы, і хто там будзе
афармляць новыя дакумэнты, калі зас-
таліся старыя. І гэты чалавек становіцца
бацьковым бацькам, а маім дзедам. А
перад гэтым бацькаў дзед, а мой пра-
дзед, нараджаецца Бацюковым у вёсцы
Татарск, а гэта значыць, што яго баць-
ка, а мой прапрадзед, злодзеі, і ён будзе
злодзеем, і сын яго будзе злодзеем. Бо ў
вёсцы Татарск усе Бацюковы злодзеі, а
усе Журавы забойцы, а усе Бабровы
кішэнінікі, а усе Жаваронкі рабаўнікі.
Бо перад гэтым прыехаў на месца, дзе
цяпер стаіць вёска Татарск пад Воршай,
пан, і прывёз з сабой чатырох сваіх чалавек,
злодзея, забойцу, кішэнініка і
рабаўніка, і сказаў ім: вось вам зямля,
вось вам людзі наўкола, тут жывіце і тут
спаміж гэтых людзей нараджайце па-
добных сабе. І сталі жыць злодзеі, забо-
йца, кішэнінік і рабаўнік спаміж гэ-
тых людзей. І было ў іх шмат жонак, і
забівалі яны людзей, і рабавалі іх, і абл-
радалі, як татарва ненаедная. І ненаві-
дзелі і баяліся гэтых людзей, як татарву
ненаедную баяліся, і ніхто не сяліўся
побач зь імі, і зараслы ваколіцы той
вёскі, дзе жылі злодзеі, забойца, кішэнінік
ды рабаўнік, лясамі непраз-
лазнымі, балотамі глыбокімі ды пуш-
чамі цёмнымі, а толькі ў пушчах гэтых
хадзілі злодзеі, забойца, кішэнінік ды
рабаўнік і шукалі людзей, і знаходзілі іх,
і былі вельмі рады іх знаходзіць, і на-
раджаліся ад гэтага людзі, і рабілася ба-
гатаю вёску Татарск. А што было перад
гэтым, ведае толькі Бог літасцівы, чыя
воля вечная ды чыстая, а чый розум
усюдзісны і чый позірк бачыць заўсё-
ды нас і нашыя ўчынкі, і нашыя слова,
і нашыя думкі, і нікога больш акрамя
Бога. Ўсёмагутнага няма ў нашым съве-
це і па-за ім. А чыёю думкаю была дум-
ка пра чалавека, і чалавек стаў, і чалавек
разышоўся па зямлі, і началася ўсё тое,
без чаго ніколі нічога б ня зынкла і ня
скончылася. А толькі праўда адна заста-
лася зывінець і насицца над безданью.

Аляксей Бацюкоў

выйкладчык філозофії, пісьменнік.
Жыве ў Магілёве.

МІКОЛА РАБЧУК

Наша ўэстсайдзкая гісторыя

Y свой час адзін украінскі ўрадовец праславіўся тым, што запаліў цыгару ў дарагой нью-йоркскай рэстарацыі. А калі да яго падышло чарнаскуры афіцыянту і ветліва сказаў: «Выбачаюся, сэр, у нас не палаць», — урадовец звычыльм купецкім жэстам дастаў пачку баксаў і адваліў афіцыянту сотню. Кшталту: бяры, чувак, і «чашы». Чувак нават не зірнуў на працягнутыя баксы, толькі япчэ болей выпрастаўся і сказаў ужо зусім мэталічным голасам: «Sorry, sir. It's not Russia. It's America.» («Прабачце, сэр. Гэта не Расея. Гэта Амерыка.»)

Мне вельмі шкада, што гэты ўрадовец

Мікола Рабчук

філёзаф, палітоляг, пісьменнік.
Жыве ў Кіеве.

сунуў сваю жлобскую сотню афіцыянту, а не, скажам, паліцыянту. Бо тады б ён, хутчэй за ўсё, праседзеў колькі дзён, альбо нават і месяцаў, у каталажцы, ажно пакуль яго адтуль не вызваліла б якая-небудзь партыя амэрыканскіх рэгіёнаў. І Украіна хапя б трохі адпачыла ад ягонай дзяржаватворчай дзеянасці.

Гэты ж ўрадовец вярнуўся дахаты і ўсім расказаў, як ён на любіць Амэрыку, НАТО і наагул увесь гэты Захад, дзе нас, аказваецца, ніхто не чакае. Нават з сумленна накрадзенымі, дакладней, заробленымі баксамі. Іншай реч — Расея, АЭП і, зразумела, вялікая расейская мова і культура, безъ якой нам усім — ну ніяк. Ну, ціпа: хана.

А япчэ ў прыступе шчырасыці ён распавёў, як яму перапікаджае хахляцкая мова, і асабліва купка хахляцкамоўнай інтэлігенцыі, што баламуціць народ нейкімі бязглаздымі патрабаваннямі нейкіх бязглаздых правоў для нейкай бязглаздай «мовы». Ну, ціпа: хочуць глядзець фільмы на гэтай сваёй «мове». Альбо чытаць кніжкі. Ці слухаць лекцыі ў баўніверсітэтах. Ці, вабічэ, блін, хочуць, каб япчэ і ўрадоўцы размаўлялі зь імі на гэтай мове!

І гэта прытым, што сам народ нічога такога насамрэч ня хоча. Ён, у адрозненіні ад купкі буржуазных нацыяналістуў, ведае сваё сапраўднае, інтэрнацыянальнае месца на бураковых плянтацыях і страйцельна-аддзелачных і сымеццяў-борачных працах і ведае, што артхаўзныя фільмы і іншую настаяшчу культу-

ру нашыя ўрадоўцы прывязуць яму з настаяшчай культурнай сталіцы гораду Масквы.

Купка хахляцкамоўных інтэлігентаў, ясна, адразу ж узняла гвалт, кінулася пісаць пратэсты і нават апэляваць да сумлення (ну, я фігею!) згаданага ўрадоўца. Замест таго, каб падзякаваць за шчырасыць расейскамоўнаму белому, які нарэшце сказаў украінскамоўным інграм усю належную ім праўду.

Хоць сюжэт, у прынцыпе, можа мец і іншы працяг.

Нядыўна ў Франкfurце на вакзале я пабачыў двух тыпаў у характэрных скуронках і з характэрнымі стрыжкамі — рыхтык якія-небудзь ахойнікі альбо кіроўцы нашай артхаўзнай «эліты» з той самай шарыкаўской нахрапістасцю і саўковым «інтэрнацыяналізмам». Яны дзёрліся да касы без чаргі, выкрываючы штосяці накшталт: «Нам очань нада! Мы апаздываляем!» І пакуль разгубленыя немцы ў чарзе ціха наракалі, не адважваючыся, відаць, уголос звярнуцца да сумлення ўсходніх братоў па розуме, смуглівая касірка — ці то турчанка, ці, можа, арабка — дэмантратрыўна зачыніла агенца перад мордамі «нашых» і прамовіла сакрамэнтальную для кожнага постсайку фразу: «Das ist nicht Russland. Das ist Deutschland!» («Гэта не Расея. Гэта Нямеччына!»)

Савок, як правіла, не разумее замежных моваў. Але інтанацилю — «хáвае».

**З украінскай мовы пераклала
Вольга Данішэвіч**

ЗДЫМКІ ГОДУ

«Памаранчавая» ва Украіне ня здолелі ўтварыць урад. На фота: дэпутаты блёку Юліі Цімашэнкі пакінулі парламент, патрабуючы датэрміновых выбараў.

Прэзыдэнт
Вэнесуэлы
зь візитам у

ЮЛІЯ ДАНІШЕВІЧ

АЛЕКС ЭПШТЕЙН

Апошні сон Борхэса

**Гадзінікавы кашмар
Юнг**

За выняткам аднаго сказу, пазначана ясным і дакладным словам «рэчайснасьць», амаль нічога з таго, аб чым тут будзе распаведзена, і заваду не было тым такім далёкім летам 1926 г., калі Карл Юнг, псыхааналітык, падарыў сваёй палюбоўніцы презэнт: наручны гадзіннік без хвіліннай стрэлкі. Юнг папрасіў палюбоўніцу, каб яна надзявалася яго на ват у сyne, бо такі гадзіннік, сказаў ён, вымірае час каханья.

Праз колькі дзён палюбоўніца Юнга сутыкнулася з жонкай Юнга, калі тая стаяла на адным з цюрыскіх бульвараў перад вітрынай крамы магіяльных прыладаў. Жанчыны, якія ўжо пасыпелі пазнаёміцца на адной вечарыне, ветліва павіталіся за руку. Палюбоўніца Юнга не змагла не заўважыць, што на сваім прыдалоніні спадарыня Юнг мела гадзіннік, на якім адсутнічала гадзінікавая стрэлка. Гэтае спатканье, безумоўна, наклала свой адбітак на рэчайснасьць, якая, як вядома, бляднейшая за свой уласны цень. Ва ўсялякім разе, у адным са сноў Юнга дзівле жанчыны да таго ж пыталі адна адну, колькі цяпер часу.

**Кароткая казка
пра Месяц 1944 г.**

У 1941 г. на вячэры ў Токіё савецкі

Алекс Эпштейн

нар. у 1971 г. у Леніградзе. У восем гадоў пераехаў у Ізраіль. Жыве ў Ерусаліме. Піша прозу.

шпіён Рыхард Зорге надраўся як сълед і распавёў прадстаўнікам вярхушкі імпэраторскага войска, у якіх гасыціваў, што з пэўных крыніц (надзеінасьць якіх не выклікае сумнёву!) яму вядома, што турысты, якім выпадкова надарылася трапіць у Вырай, атрымліваюць люстэрка. Люстэрка — двухбаковы. З аднаго боку яно адлюстроўвае твар чалавека, такім, якім ён быў імгненне назад. У гэтым няма нічога незвычайнага: як вядома, хуткасць съявитла (і позірку) пастаянная. На адваротным баку люстэрка таксама адбіваєща той жа твар. Аднак гэты дадатковы адбітак на дробку сэкунды выпераджае ўсмешку, якая распльываеца на твары чалавека. Такі сакрэт шчасцьця ў Вырай: у ім няма цяпершчыны.

Праз два гады падчас адзінага дазволенага яму шпацыру ў турэмным дворыку Рыхард Зорге ўзыняў вочы ў чыстае як ніколі неба Японіі. Ён у апошні раз шукаў найвялікшую шпёнку — Поўню.

Каханка ўкладальніка Вялікай савецкай энцыкляпэдыі барока:

1

У маіх руках здымак Аркадзя Міхайлівіча, укладальніка Вялікай савецкай энцыкляпэдыі барока, сфатографаванага акурат у той самы момант, калі пачалася гэтая гісторыя. Да таго ж, я здолеў знайсці адзін аркуш энцыкляпэдыі, якую ні хвіліны не вагаючыся Аркадзь Міхайлівіч прысьвяціў жанчыне, чыё імя Роза. Але гэта ўжо тэма для іншага аповеду.

2

Вось, у веку дваццаті чатырох год, у горадзе, што паводле колькасці мастоў саступае адно Вэнэцыі, гэта, вядома ж, Санкт-Пецярбург, які знаходзіцца на адлегласці ўсяго толькі трох гадзін лёту ад рэгіёнаў, дзе ільга назіраць паўночнае звязаныне, у адну зь белых начэй, што наведваюць гэты горад летній парою, за пісъмовым сталом сядзіць Аркадзь Міхайлівіч, ды ўвесе гэты час усе стрэлкі на гадзінніках з'вернутыя да раб, ды ўсю ноч навылёт, ні на хвілю не спыняючыся, ён дадае ўсё новыя і новыя артыкулы да сваёй энцыкляпэдыі.

«У Вялікай савецкай энцыкляпэдыі барока, выданыне 1956 г., у слоўнікам артыкуле «атрамант», без усякай сувязі з тэкстам, які ідзе пасля, або з тэкстам, які ідзе раней, можна прачытаць наступны сказ: «Лінія гарызонту выабражэнья ёсьць съціслым азначэннем выабражэння».

Паводле той жа энцыкляпэдыі, Ёган Сабастыян Бах нарадзіўся ў 1685 г., вайна за незалежнасць Ізраілю ўспачалася праз імпэрыялісту, колькасць пляёсткаў на венчыку ружы заўсёды роўная лічбе з шэрагу Фібаначы, Леанарда да Вінчы быў ляўшун, а Пікаса — не, у Бэльгіі, як высывітляеща, жывуць мільёны людзей, у Ёгана Гутэнберга, вынаходніка друку, быў акурат досыць чытэльны почырк, чаго ня скажаш пра Люі Брайля, які, апрача іншага, вынайшаў для съялпых таксама сымбалі для абазначэння нотаў, у Марса, найбліжэйшай да Зямлі плянэты, зусім няма спадарожнікаў, а я зь першага позірку закахаўся ў цябе».

Апошні сон Борхэса

1984-ты, аднак сярэдзіна чэрвеня, ды Хорхэ Люіс Борхэс, аргентынскі пісьменнік, канеае. Ён сыніць свой апошні сон. У сyne ён — маленькі хлопчык ды стаіць перад клеткай з тыграмі. Тыгры съяпіць. Дзъверы клеткі адчыненыя. Хлопчык уваходзіць у клетку. Адзін з тыграў (блакітныя вочы) прачынаеца і ўстае зь лежня. Хлопчык падаеца назад і валицца на сыпіну. Лежачы, Борхэс намагаеца няголосна палічыць удары пульсу. Ён даходзіць да сямі і тут бясконцасць — адна і адзінай мята альхімічнага рамяства, якое часам называюць «пазэзія», а часам «золатам тыграў», ці часам праста «вячыстасцю» — зблібае яго зь ліку. Ён (то бок Борхэс-хлопчыка, які ператвараеца ў слодычны сон пра Борхэса-хлопчыка, што, як зачараўаны, стаіць перад клеткай з паснулымі тыграрамі) пачынае з пачатку. Сямігадовы хлопчык уваходзіць у клетку. Адзін з тыграў прачынаеца. Борхэс няголосна лічыць... І гэтак далей. У канцы сну зграбная жывёла кладзе пярэднюю лапу на грудзі хлопчыка. «Ну, нарэшце сустрэліся», — кажа Борхэс. Блакітнавокі тыгр схіляеца над тварам старога Борхэса і языком злы́зае ягоныя сылёзы.

**З габрэйскага пераклау Павал
Касцюковіч**

МАРЫЯ ВАЙЦЯШОНACK

Кавярня «Стары Менск»

Што да мяне, то я тут на вуліцах пераступаю нават цені, і ня толькі цені людзей, але і гарадзкіх дрэў. І раптам, сустрэўшыся на скрыжаваньні, Вольга запрашае нас з Франкай у

Марыя Вайцяшонак
пісьменьніца, жыве ў Менску.

кавярню. Я з торбамі, накупляла прагавіта, трапіўши ў супэрмаркет, быццам ізноў вярнуся ў вёску, адкуль толькі ўчора прыехала (дзярэ́тны адпачынак, усё лета гадавала там дзіця). І наагул, мы з Франкай скрэзь вясковыя, мы ня ходзім па рэстаранах-кавярнях, ня маєм такой звычкі. Мы ж зь ёй, атрымаўши калісці «вид на жительство», не здавалі іспыт на менскі лад жыцця. Пераскокаю ўнутраную мяжу, згаджаюся, Франка цягнецца за мной.

Сяджу ў кавярні, раз-пораз краюю нагой торбы пад столом, ці яны яшчэ тут. Франка, бачу, насупраць драньзвее, застыгла, акругляе свае біблейскія очы, потым дастае з валізкі шклянныя дзіцячыя пасеркі, зробленыя трэцяй — меншай дачкой, і, як ахоўны амулет, чапляе сабе на шыю, маўляў, уратуй нас Божа ад гэтай распusty, ня дай увайсці ў вялікі кошт. Я ведаю сіны тубыльскі ваяёнічы характар, і мяне гэта забаўляе, вызваляе ад

нязвыкласці стану, я съмялей разглядаюся, бы вылезшы з канапель.

Кавярня маленькая, на сценках выяви старых дамкоў, яны выцягваюцца пад столь, аб'ядноўваючыся ў мяне над галавой пад агульной страхой, расчыняюцца съляпяя вокны, адтуль вее варывам, печывам, кавай. Шыльды з надпісамі: аптэка доктара Жаўкуна, майстэрня гравёра Жаркевіча, незнамыя прозвішчы гаспадароў мінуўшчыны магічна заступаюць очы, і я нарэшце забываюся пра свае торбы, з асалодай выпростаю ногі, бы толькі што зълезла з фурманкі, прывязаўши ля кавярні каня. Я ў гасціях у старога гораду, як у старога чалавека, пра якога нічога ня ведаю, а ўжо сяджу за ягоным столом, ужо ў мяне пытаюцца, што мне згатаваць, чым частаваць. «Можна ў вас паліць? Не?» — пытаюся. Тады я запальваю сьвечку на стале, каб бачыць жывыя водбліскі ў вачох Вольгі і Франкі, як у вокнах насупраць, бо ўжо съямынела. Заўажаю

ЗДЫМКІ ГОДУ

Купальле на Полаччыне.
22 чэрвеня.

каля ўваходу плецены куфэрак, у ім цёлпрыя пледы-апінанкі на той выпадак, калі каму-небудзь з нас стане зімна. Покрываем нябескім ахінў спакой, той рэдкі спакой, калі на-ведваешся да старых людзей, якія ўжо анікуды не съпяшаюцца.

Я толькі тут і зразумела, што ў гэтага сучаснага горада яшчэ жывая даўніна, жывыя ня толькі ягоныя дзяды.

Наведнікаў пакуль што мала. Маладзенькая гаспадыня сядзела за свабодным столом і засяроджана, пільнуючыся ўзору, рабіла нешта на прутках. Вочка за вочкa, і я сяджу, як маладая котка, укрыпаўшыся, скінуўшы на падлогу клубок. Той клубок несканчоны, коціца аж да млына волата Мянеска, які перамолваў на сваіх журнах ня зерне, а каменьне. Ад яго і пачаўся радавод Менску? Нешта спрабую ўспомніць, тое, чаго і ня ведала, Вольга старанна разбірае маю крыпаніну, распавядзе пра іншыя міты ўзынікнення гораду, яна гараджанка, замаўляе каву яшчэ і яшчэ, перагортвае падзеі і зьявы назад, бліжэй да нашага часу. Вось ужо мы ўсе разам у дому Ваньковічаў, спускаемся ў каменныя лёхі пад падлогу, знаходзім белую мармурцовую статую, але хто яна, ня ведае нават сама Вольга. У катэдры стаім каля капліцы зь целам святога Фэліцыяна, рыцара і пакутніка, на съценах касцёлу цені Пятра I, Мазепы, цара Мікалая II, яны сюды наведваліся калісьці. Мікалай выдаўся маленькім, як па мне, дык проста сабе царок. У Свята-Духаўскім саборы нас абступаюць ма-нашкі. Яны хрысьціянка, не пазнаю-чы ў нас жывых людзей — мы аб-сыпаныя пылам стагодзьдзяў. Што, напачатку гэта быў касцёл кляштара бэрнардзінак?! Перад намі ў кавярні ўжо варушица стол, бы ў час съпіртызму. Матка найсьвент-ша! Мы з Франкай хаваем вочы, мы нічога гэтага ня ведаєм — мы ня вывучылі ўрок і не здамо іспытаў. Я пачынаю разумець, што нас з Франкай цікавіць толькі горад сёньняшні: гарачая вада, крамы, мы ня можам яшчэ нацешыцца вы-годзьдзем, для нас спыніўся час. Спыніўся гадзіннік у горадзе, калі я прыхала, мне ўсё даспадобы, мне мусова патрэбна толькі тое, што

бачу, тое і спажываю, съпяшаюся спажыць. Мы съвяткуем сваю перамогу, што ўдалося абсталявацца ў горадзе, для нас кожны дзень — съвята. Мы напінаемся, апранаўшыся з раніцы ў вячэрнія строі, размалёўваем твары, калываемся на абцасах каленъкамі наперад, пятамі назад, са скуркі вымыкаемся, мяркуючы, што менавіта так мы здоле-ем быць падобнымі да гараджанак. Але што дзіваваць? Калі ў мяне іншы раз нехта пытаецца: як я дас-талася да гораду? дзе жыла? з кім? — я бунтуюся, я маўчу, бо не памя-таю нават сваёй асабістай «даўні-ны», не памятаю тых гадоў, тых знакаў.

Я бегла, як гончая: ці мне палацы, ці памыйныя ямы, мне трэба было кожны дзень дабегчы да ночы, да прытулку — дзіверы ў горадзе для мяне былі зачыненныя. Бегла па доўгіх калідорах інтэрнатаў, шукала прытулак на прыватных кватэрах, жывучы недзе за шафай, каб пат-рапаць хация гаспадарам, съціснуцца, съцішыцца. Губляла свой сълед, свой нюх, спала на вадастокавых люках, яны не замярзаюць. Я сабака, узрост якога — адзін год за сем чалавечых гадоў.

Нас лёгка распазнаць. Некаторым вяскоўцам хутка ўжыўляецца «штучны» кляпан у сэрца, і яно лёг-ка б'ещца ў гарадзкім рытме. Маё сэрца адрыне, ня прыме. Мая кватэра на восьмым паверсе, грубастае маё карэнъне ветрае, ня можа зама-цевацца ў глебе. Іншы раз выдаецца, што я ў горадзе як на заробках: нажыўшы ўсё тут, забяру заробле-нае і зъеду назад дамоў.

Што з нас дзіваваць?..

Вольга дапівала каторы ўжо кубак. За наш столік села старая жанчына. Каракулевая шапачка, кара-кулевы паўбурносік, ня тое што ўсё старое на ёй, даўнейшым строем, а лепей было б сказаць, зъляжалася ў шапе — захаваліся вострыя пле-чыкі вешака, заламаныя складкі на крысе. Рухі няпэўныя, бы яе нехта ўзяў за руку і вадзіў сілком. Вольга раптам ажыўлася, страсянула кучарамі, чыста белая пані з каменных лёхаў пад мурам Ваньковічаў, Вольга адразу зразумела: жанчына прыйшла... прыйшла на паверку зь сёньняшнімі гараджанамі. Вольга загаварыла пра нешта нязначае:

надвор'е, смак кавы, які цяпер ме-сяц, які год, якое стагодзьдзе, пра тое, што надавала аддуху пасыль на-ших «вандроўак», — як пераслала настольнік. Мы бавілі час, мы ад-чуялі ягоную асалоду пад языком.

Нарэшце разумею: кавярня — гэта маленькі асабісты тэатар; кавярня — гэта вылюждзьдзе, кавярня «Стары Менск» — гэта маленькая госьці ў вялікага гораду. І калі сюды ты зайдзешся адна, да цябе падсядзе старая жанчына, і ты ня будзеш ад-чуваць адзіноты...

У гораду ня съцёртыя з твару ўспаміны.

Мы разывітаіся са старой, як з прыяцелькай. Вядома, яна яшчэ за-сталася, вядома, што ёй тут побач — яна з таго будынку, што на съя-не кавярні, дзе аптэка пана Жаўку-на.

Ідзэм па вуліцы, якія харошыя ма-шыны, думаю сабе, бы пра коней. Вольга прапануе пагуляць, але мы з Франкай съпяшаемся дамоў. Я ня ўмей гуляць па горадзе: да непры-стойнасці зазіраю ў очы кожнаму стрэчнаму, бунтуюся, не пазнаючы ані ў кім сваіх аднавіскоўцаў. Мы разывітаемся. Вольга пайшла на свой прыпынак. Мы з Франкай ста-ялі, глядзелі ёй усьлед, і яшчэ раз, і яшчэ абарочваліся, іducы ў свой бок. Вольга не азірнулася. Мы спы-ніліся, быццам баяліся згубіць яе ў натоўпе і хацелі хоць крыху затры-маць каля сябе, пабыць разам даў-жэй. Яна не азірнулася — такіх поў-ны горад, такіх, як мы. Глядзелі ўсьлед, як праз плот, вечны плот. Мы, прыежджая, нарэшце ўпершы-ню пазналі гаспадыню гораду і даў-меліся, што свае хатулі яшчэ і не развязвалі, зъняўшы з плячэй: мы толькі вельмі съпяшаліся ўскочыць, ушчаміцца ў дзіверы, як бежанкі. Мы быццам яшчэ і не сустракаліся з Вольгай, нідзе і ніколі, і гэта стрэча будзе магчымая празь якіх то гадоў майго жыцця ў горадзе, калі мы адчуем, што прыехалі сюды назаў-сёды.

Азірніся на нас, Вольга, мы пры-везылі з сабой тое, пра што і самі за-быліся, прыехаўшы: мы прывезылі... Мову, Мову лясоў, палёў, зямлі. Мы прывезылі валачобныя калядныя песьні... Мы маем падараваць гора-ду найкаштоўнейшы скарб...

Азірніся, Вольга...

СЯРГЕЙ АСТРАВЕЦ

Царская гарэлка

— Ну што, кабінэт міністраў? Прызнавайцеся: што, дзе, колькі і з кім! «Ах, дзе быў я ўчара, не знайсці днём з агнём, толькі помню, што съены с абоямі...» Чыстасярдзечнае прызнаньне палегчыць вашую віну, давайце.

— Да што там успамінаць, таварыш прэм'ер, у роце брыдка.

— Давайце расказвайце, не ламайтесь. Бачу: усе адзначылі съята як мае быць, пераўзышлі норму. Ты, Іван Іваныч, на гадваеш мне парсюка — вачэй не відно. Толькі не крыдуй, я сам шклянку раслу выпіў, але ў роце памыйка, антыпаліцай не памагае. А ў цябе, таварыш міністар унутраных органаў, твар колеру перамарожанай ялавічыны, прабач.

— Гэта ён у мяне такі не назаўжды,

Сяргей Астравец

пісьменык, журналіст. Жыве ў Горадні.

панядзелковае апавяданье

гэта часовая зъява. За што съяты не люблю, дык гэта што жонка не дзе палячыцца потым. Яна ў мяне як старшина. Так і жыве згодна з антыпітной кампаніяй.

— А я проста не могу спыніцца, чарку за чаркай. Гэта страх застаўся пасля антыгарэлачнага ўказу, што ня хопіць. Сындром такі, мне доктар гаварыў.

— Тады заўжды не хапала, змрочныя часы. П'еш і страх бярэ. З закускай таксама быў асартымэнт: капуста марская ды груца салдацкая ў слоіках, хлеб, праўда, прадаваўся, паглінка. Але які толк ад закускі, калі няма чаго выпіць? Прафанація.

— Так, цяжкія часы, ліхалецце. «Учора газавая камора, сёньня...» Перажылінейк, ператрываюці. Памятаю крамы: дзъверы не адчыняюцца пасля перапынку, такі натоўп сабраўся, усім трэба

Разбіць, бутэльку? А ведаеш, колькі ў яе ўкладзена працы? Пасяяць трэба, зжаць, змaloць...

бутэльку. Адгулы бралі, выхадныя, каб дастаяцца. А калі ты на службе — проста бяда, «кленска жывёлова», як некаторыя кажуць. Сам туды ня сунесцесься, дык затопчуць, калі што. Прасіць — не папросіш, бутэльку «на нос», у адны рукі. А

з чорнага ходу таксама ня выйсьце, вельмі праверкі лютавалі, народны контроль у дзеяньні. Майго знаёмага застукалі — праз заднія дзъверы ўзяў пляшку — карупцыя! Гадкоў пяць адбараўшні. А ў яго нехта памёр ці нарадзіўся, бутэлька патрэбна была — пытаньне жыцця і съмерці!

— А як успомню жаніцьбу без гарэлкі, таварыства барацьбы супраць выпіўкі, жах бяр! Што мы — хворыя?

— Страшна ўспомніць, як у жудасным сyne ўсё. А такі быў выпадак: адзін запісаўся туды, прабіўся наверх, а потым засыпелі на гарачым: самадзейнасцю займаўся — на аналіз гарэлку браў, і так у кожнай краме. Карапей, таксама карупцыя, трасца яе.

— Вось я прызыччаўся ўсё рабіць, як ударнік на барабанах: працаўаць дык працаўаць, баліваць дык баліваць, не сачкаваць ніколі. Не люблю халяўшчыкаў, мужык ты, ці не? Не сядай за стол, калі ня можаш па-людзку выпіць. Правільна я гавару?

— У нас у арміі казалі: ня хочаш — навучым, ня можаш — прымусім. Ці наадварот. Карапей, школа жыцця, паскораны курс, два ўрокі.

— А тосты на вяселлы без гарэлкі — ганьба, пародыя! Вакханалія, як казаў наш маёр Клішч.

— Гэта праўда. Жадаю маладым доўгіх год жыцця і за моцнае здароўе выпіваю шклянку чаю. Адкуль яно будзе мочынам? Вар'яцкі дом, Навінкі, дык годзе!

— Альбо бярозавага сачку, бярозкі плакалі па такой жаніцьбе!

ЗДЫМКІ
ГОДУ

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

— А я аднойчы трапіў — квас кулялі, але кіслы, што мазгі працінала.

— Па-ўсякаму здаралася: у нашай пярвічцы адным дазволілі зь півам адзначыць, замест, так сказаць, шампанскага налівалі, праўда, таксама кісьляціна. Як раней: не пасыпелі піва давезыць, яно ўжо ніякае. Асабліва ў съпёку. Пабоўтаеш: каламутны асадак ўзынімаецца. Ды яшчэ дрэнь якая-небудзь плавае. Аднойчы муху бачыў, такую ліловую.

— Колькі муха вып’е? Не шкадуй!

— Ды што мухі, часам гамолкі якіясыць ў гэным піве знайдзе. Адно слова: жыгульёускае.

— А цяпер для некаторых выпускаюць з такой назовай. Настальгія!

— Ды я ж чую, што на яго ліцэнзія троуба, забаранілі жыгульёускі, лапу наклалі.

— Што там каламутъ вашая, я аднойчы гляджу й вачам сваім ня веру: шматок газеты плавае са здымкам. Прыйгледзеўся: Леанід Ільіч у піве боўтаецца і глядзіць на мяне па-гэнсекаўску. А я: што глядзіш, цалавацца ня буду, я табе не Карвалан!

— Вой, хлопцы: пры Сталіне за такое што было б! Сякір-башка!

— А я памятаю дужа любіў, як той сипяваў: «Зін, а твой грузін зусім хлябаў бензін!»

— Бэнзіну яшчэ не хапала... Галава, як булава, праста бухэнвальдзі набат.

— У мяне таксама, як чыгунная балванка, якой па танках. Ці гэтая куля, катары съцены...

— А ў мяне гуду галаве, як рэйкі, калі цягнік на падыходзе.

— Гэта што, у мяне нібы гнай балванкай па вежы, а мы, я ўнутры. Як царзвону на галаве гудзе.

— А я ў авіяцый служыў. Як запусціць рухавік — галава, як у гарматы ядро — вось-вось лопнє, разылицца.

— Ня трэба мяшаць, за сталом трэба быць адналибам, не рабіць молатаўскуга кактэйло. Ты сабе ўяві: каб пасыяя п’яні зьліць з усіх кілішкай ды бутэлек рэшткі і выпіць? Вось ты тое ж самае добраахвотна рабіш, а потым зьдзіліяесь вячэрняму звону на ранішнім пасяджэнні, калі пытаныні трэба вырашыць дзяржаўнай важнасці. А ў цібе ў горле, як ва ўніз.

— Тэрмадравы напойчык! Як у тым кіне Віцын: перцу з імберцам туды, усякай трасці, абрус прапаліў, а сусед кульнуў і анігадкі — далей закусыць!

— А я люблю, каб ня толькі хлеб-соль, а каб чарка на падносе, па-царску.

— А ў нас ваксу на хлеб намазвалі, на салдацкую цаглінку, ён напітаецца, потым ваксу на боты і лусту жуаць.

— Не брашы.

— Далярбог. Хочацца ж кайф злавіць.

— Я таксама пра такое чую, але за ца-

ром Гарохам.

— Казік, ды ты сам уяви — што за дрэнь гэта, рыгаць будзеш ад аднаго віду, ад паноху.

— Не, праўда, вось у нас сяржант Уласенка ва ўмывальніку на маіх вачах глынуў шыпру, і пена з роту, як у вярблода, быццам шампуню насырбаўся.

— Вакса, адэкалён, ужо лепши накурыцца да адурэння. Дым выйшаў і ўсё, а гэта ператравіць трэба. Паскудзтва!

— Як прыпрэ, не такое звязі ці вып’еш, людзі муміё жутоць, какашкі птушынныя, экскрэмэнты. Горных арлоў ці каго.

— Казлоў горных, я там служыў, ведаю, сам прывозіў бацькам лячыцца і на продаж.

— Ведаеце: гэта праўда, што вып’еш халеру, калі прымусяць. Нават не канкрэтна хтосьці, абставіны.

— А я пра какашкі анэктод успомніў.

— Мы пра выпіўку, закуску, што ж імі — зядзець бакштанку будзеш, ха-ха?

— Успаміналі пра гэнае муміё, а я пра мядзьведжкія.

— Што пра мядзьведжкія: еў ты іх, ці што?

— Здурнеў? Я анэктод толькі.

— Ладна, хай расказвае, а то мы толькі пра перапой. Ды пра што ў цібе там: пра кругляшкі ад бурага мішкі? З акадэміі смаргонскай? Што ён там вывучаў? Затэхніку? Як з кароў малако здабываць?

— Ды анэктод, можна сказаць, дзіцячы. Савецкі яшчэ, з барадой.

— Савецкае мы любім, давай!

— Карапей, знайшоў заяц у лесе дубальтоўку, і давай усіх сустрочных прымушаць есьці з кучы, там лось пакінуў.

— А гаварыў — мядзьведзь.

— Ну, пераблытаў крыху. Карапей, ідзе мядзьведзь, заяц: еж, мішка. Мядзьведзь — ня буду. Заяц — лічу да трох: раз, два, тры, асечка! Зноў — асечка! Трэйці раз — асечка! Заяц дубальтоўку ўбок: ну, калі ты, мішанька, ня хочаш, тады я сам зъем.

— Съмешна, але невясёла.

— Ну, я ж казаў, што савецкі, папярэджваў.

— Ды нармальны анэктод, дасыціны.

— Пасыяя першай не закусваюць! Ці памятаеце кіно? Пасыяя другой таксама і пасыяя трэцій... Каб цаглінку ў барак прынесці галодным таварышам. Прыйшоў і вырубіўся. Герой. А той фрыц: русольдат отшэнь крэпкі! Патрыятычнае кіно.

— А памятаеце «Апэрацыю „Ы“? Рэзьбіць, бутэлку? А ты ведаеш, колькі ўсе ўкладзена працы? Пасяяць трэба, зжаць, змалоць і гэта далей...

— А як пшэскі нас хацелі на гарэлцы распрануць, разъдзець, разбуць і тварам у

гразь?! Хітрыя, халера! Пшэск-пшэск: патэнт іхні больш старажытны! З часоў Леха і Чэха. А мы — лапухі! Прыішлося ў ААН звяртацца, каб даказаць, што гэта нашае спрадвеку слова, а па-іхняму будзе «гожалка»! Яны нашае слова скралі, мы так Бутрасу Галі і патлумачылі.

— Пся крэў! Войска польскае Бэрлін брала, а радзенка памагала... Вот сукі!

— Ня сукі, а курвы. Бл... па-іхняму.

— Курвы! Але кіндо пра сабаку і танкісту ўсе любілі.

— Танк наш!

— А кіно іхняе. Ты што — не любіў Марысю, не падабалася яна табе? Не хапеў ляснину?

— Скажаш, я яшчэ піянэрам быў, у штоніках.

— А яны выпіць таксама малойцы, гулякі! Вудка-вудка!

— На халаву і адрыцыны не адмовісься...

— Ды што там Марысія... Калі марыць, дык піць француское шампанское, выпісцака сок з каралевы!

— З брытанскай, з гэтай карготы?

— Бываюць і маднейшыя. Караблевы прыгажосяці. Я быў у журы аднойчы: самы цымус дзяўчонкі!

— А я, браткі, у гэдээры служыў. За плотам: ні гарэлкі, ні баб, як на зоне.

— Скажаш, а за Палірным пасам кішка танка? Па вяроўцы ў срачнік хадзілі, каб не згубіцца, а там ломам экскрэмэнты... Каб месца сабе расчысьціць. Такія Казльбекі! Да першай крамы кіляметраў дзівесьце, а можа цэлую тышчу, не памятаю. Да Амэрыкі бліжэй. А гэныя тунгусы самі ня п’юць і на продаж ня гоняць. Проста жудасна! Затое «Голас Амэрыкі» чысьцоткі быў.

— А ў нас на К-150 перш кожны павінен быў поўны слоік марской вады выпіць, і каб не званітавала, а то на бераг сипішніць. На сорак пяць сутак пагрузісься: сапраўды ні баб, ні звалненіння. Праўда, вінцо давалі, ня толькі афіцэрам.

— Ну, а я шнапіс, допэль-корн, вялікую бутэлку дахаты вёз, гэх! Не даехала, выпілі ў цягніку з кімсыць, ня памятаю нават з кім, нехта выпадковы трапіўся пад руку. А я ёй ганарыўся, шляшкай, думаў усіх зьдзівіць. Захаваў для самагонкі. Такая — у форме тэлевышкі на Александэрпляц, прыгожая, як Эйфэлева вежа.

— Знаеце, я на падводнай лодцы, здаецца, русалку ляснину быў, каб злавіў. Мы, дарэчы, стараліся на гаршчок не хадзіці. Уяўляеце, калі там і так паветра не хапае, а трэба яшчэ баявую задачу выконваць.

— Так і трымалі ў сабе?

— А што зробіш.

— Але ж служба! Лепей ужо ў срачнік па вяроўцы...

На двары Каляды –
Усе дзеткі рады:
Гэй, дзядуля Мікалай,
Падарункі нам давай!

Засыпаем мы калядкі –
Атрымае чакалядкі.

Хутка будзе Новы Год –
Зладзім файны карагод!

Капітан Таняка®

БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ РАДЫЁ «ПАЛЁНІЯ»

КАICA

Шахматны год у Беларусі

Застой у шахматным жыццю сышоў колькі гадоў таму, і ў 2006 г. падзеяў не бракавала. Часам гульцам нават выпадаў выбор: ці то дагулаваць першую лігу ў Менску, ці то скакаць на тэмпатурнік у Асіповічы.

Праланчы чытагам «Каіса» ўласны позірк на вынікі шахматнага году. Запрашаю інтарасантай высуваць альтэрнатыўныя вэрсіі, пагатоў Фэдэрацыя шахмат (у адрозненінне ад шашачнай) рэдка «паглядам акідае шлях».

Шахматыст году: Сяргей Жыгалка, 17-гадовы юнак на толькі стаў гросмайстрам, але і выйграў Чэмпіянат Эўропы (U-18), у т.л. па хуткіх шахматах і па блізу. Заслугоўваючы ўхвалы і выступ Вячаслава Дыдышикі на першынстве краіны (10 з 13), і даўнюю Аляксандры Шаровай у Вышэйшай лізе (7,5 з 11), Юр'я Ціханава на Сусветнай алімпіядзе ў Турыне (4 з 6).

Трэнэр году: Раман Фядосенка з Мазыра. Гэты малады чалавек, адкрывальнік таленту Лены Таравай, прывёў дачку Рагнеду да перамогі ў першынстве Беларусі сярод дзяўчаката да 8 гадоў. Не яго віна, што Рагнеда не паехала на батумскі Чэмпіянат съвету ў кастрычніку — у разгар канфлікту Грузіі з Расеяй.

Судзьдзяя году: Зымцер Лыбін. Міжнародны арбітар удала «разруліў» вышэйшую лігу Чэмпіянату Беларусі ў сакавіку і «інаутамаркет-сўпен»-2 у ліпені.

Клуб году: бясспречна, менская «Вясьнянка», суполка, што 4-ы раз запар выйграла нацыянальны чэмпіянат. Пажарні Леанід Школьнікаў (старшыня) і гросмайстар Сяргей Азараў склаўшася з віце-чэмпіёнам краіны Аляксеем Фёдаравым.

На першынстве Эўропы (кастрычнік, Аўстрый) каманда зачапілася за 6-е месца з 56 — беспрэдэнты вынікі.

Выдаець году: Вадзім Жылко з Луніца. Паэт-гісторык малымі сіламі цягне кампазытарскі бюлетэнь «Альбіно», а ў 2006 г. падрыхтаваў 6 нумароў дадатку «Альбіно-плюс» размайтумі артыкуламі для аматараў літаратуры і прафычнай гульні. Дарэчы, ён — адзіны беларус, які шмат гадоў выступае экспертом у конкурсах маскоўскага часопісу «64».

Шахматны сайт году: brestchess.narod.ru. Берасцейцы, не перагружаючы наведнікаў інфармацыяй, пастаўляюць даступны і дасыцінны зъмест: асабліва падкупілі «Шахматы для чайника». На жаль, цэнтральны рэсурс bychess.info у 2006 г. крыйху збавіў абараты, а «Жаночыя шахматы» ўговогу зачыніліся.

Страты годы: Памерлі Ратмір Холмай і Давід Бранштэйн, гросмайстры, якія не нарадзіліся ў Беларусі, але дўгя жылі тут, упрымлі на яе шахматы ляндшафт.

Ну і... **бурубалка году:** Неадбытыя клубны чэмпіянаты краіны сярод жанчын, пра які згадвалася ў «НН» № 45, 2006.

Вольф Рубінчык
rubinczyk@yahoo.com

Як бы вы згулялі?

В. Волчак, А. Сымановіч, 2006.
Мат за 2 хады.

newheuehеаеheapteo, oru Peacapea
8 7 6 5 4 3 2 1
8 7 6 5 4 3 2 1
3 4 5 6 7 8 9 10
Makpk Baccthi (Ykpplihi) Bpehpihy
Tch5? фg5!, hi! 1. e5? фg6! CyA3ApBa
A4Kaa; 1. Kf5! He Pauea hi! .

ТЭАТРЫ

опэра

Цэнтральны Дом афіэраў
4 (чц) — «Піэр Гэн»
6 (сб) — «Князь Ігар»

Купалаўскі тэатар

29 (пт) — «Дзіўная місіс Севідж»
3 (ср) — «Каханыне ў стылі барока»
4 (чц) — «Паўлінка»
5 (пт) — «Кім»
6 (сб) — «Дзіўная місіс Севідж»
ранішня спектаклі

3 (ср) — «Сынежная каралева»

4 (чц), 5 (пт) — «Паўлінка»

6 (сб) — «Афрыка»

малая сцэна

5 (пт) — «Востраў Сахалін»

ранішня спектаклі

29 (пт) — «Афрыка»

30 (сб) — «Сынежная каралева»

Тэатар беларускай драматургії

29 (пт) — «Нязваны госьць»

Тэатар юнага гледача

28 (чц) — 30 (сб), 2 (аўт) —
6 (сб) — «Спадарыня Мяцеліца»

ФЭСТЫВАЛЬ

Калядныя вечары на Залатой Горцы

Менскі касцёл Святога Роха запрашае на музычныя імпрэзы.

28 (чц) сінежня — пяночкі жаночы камэрны хор Інстытуту права-знаўства «Элегія» і камэрны хор Дому культуры ЗАТ «Пінскдрэў» «Покліч». У праграме: беларускія калядныя канты, творы А.Ласа, Н.Гадэ, М.Равенскага.

29 (пт) сінежня — вечар арганнай музыкі. Зайграюць студэнты дацэнта

Акадэміі музыкі Ўладзімера Неўда-ха. У праграме: І.С.Бах, Дз.Букстэхудэ, Л.Бёльман, А.Гільман.

30 (сб) сінежня — канцэрт камэрнай музыкі.

9 (аўт) сінежня — канцэрт арган-най музыкі. Грае Ксенія Пагарэлая, ляўрэатка міжнародных конкурсаў.

Пачатак канцэртаў у 20.00.
Уход за свабодны. Ахвяраваныні вітаюцца.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Адмарожанае кіно

Марозка (Морозко)

Расея (СССР), 1964, каляровы, 84 хв.

Рэжысэр: Аляксандар Роў**Ролі выконваюць:**

Аляксандар Хвыля, Натальля Сядых, Эдуард Ізотаў, Іна Чурыкава, Георгі Міляр, Павал Паўленка.

Жанр: Дзіцячы фільм-казка па сцэнару Мікалая Эрдмана і Міхаіла Волпіна**Адзнака:** 8,5 (з 10)

Жыла-была добрая дзяўчынка Насьця. Злая мачыха не любіла падчарку — і ўсяляк яе зводзіла. Аднойчы яна выправіла дзяўчыну замярзаць у зімовы лес. А яшчэ жыў у тых краёх хлопец Іван — вялікі выхаваляк, за што й быў ператвораны ў мядзьведзя. Дапамог героям дзед Мароз. А злая мачыха і яе дачка былі пакараныя.

Старая міная казка савецкага кіначараўніка Аляксандра Роў. І адмысловыя эфекты зараз іншыя, і кампьютары дадаюць сваё,

але дзіцячы фільм не губляе свайго наіву й съвесці.

Асабліві шык карціны — гратэсковая ролі выбітных актораў. Іна Чурыкава — у ролі тупой, злой і сквапнай дачкі, Георгі Міляр (Бэла Лугошы, Барыс Карлаф, Лон Чэйні і Робэрт Энглунд у адной асобе) — з найлепшай Бабай Ягой за сваю кар'еру.

Амэрыканцы былі шакаваныя «Марозкам». Яны пісалі, што гэта «глючны наркаманскі фільм, які нельга паказваць дзецям», дзікунская казка са злым грыбам, які жыве ў хаце на лапах — і шызоідны кашмар не для ўсіх.

Але ававязкова пакажыць яго сваім дзецям.

Фільм почасту паказваюць па тэлевізіі. Але пад Новы год дзеці могуць паглядзець стужку на вялікіх экранах. 30 сіння — у «Піянеры» а 10.20, 31 сіння — у «Доме кіно» ў 12.00.

Андрэй Расінскі

КІНО НА DVD

ТУТ ПАЛЯЦЬ (Filter Cigarettes)

Камэдыя, ЗША, 2005, рэж. Джэйсан Рэйтман

У ролях: Аарон Экхарт, Марыя Бэла, Камэрон Брайт

Нік Нэйлар — віцэ-прэзыдэнт Акадэміі тытуно. Ён абараняе паленьне на тэлевізіі і ў газетах. Але ў цынічнага героя ёсьць сын, які ня церпіць маны...

Менск, Кісялёва, 12, 643-21-08

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 30 сіння

АНТ, 09.05

«Зыгзаг удачы» (Зигзаг удачы)

Расея, 1968, чорна-белы, 88 хв.

Рэжысэр: Эльдар Разанав**Ролі выконваюць:** Яўген Лявонаў,

Валянціна Талызіна, Яўген

Еўсцігненеў, Георгі Буркоў, Зінові

Герт

Сатырычнае камэдыя

Малады фатограф выйграе па аблігацый вялікія гроши. На працы — скандал, бо аблігація ўптоўкі была купленая за складкі касы ўзаема-дапамогі, старшынём якой быў герой. Толькі Новы год зымірый калегаў. Карціна не настолькі знакамітая, як іншыя творы Разанава, але па-свойму паказальная.

БТ, 12.10

«Гэта вясёлая плянэта» (Эта вясёлая планета)

Расея — Беларусь, 1973, каляровы, 94 хв.

Рэжысэры: Юры Саакаў, Юры Цывяткоў**Ролі выконваюць:** Савелі Крамараў, Леанід Кураўлёў, Кацярына Васільева
Камэдыя-музычнае кінасъмецьце

Абсалютна дурацкая, халтурная і мілая гісторыя пра тое, як іншаплянэтнікі трапілі на сустрэчу Новага году. Склады і канкурэнцыю карнавальным маскам яны не змаглі, але зразумелі, што такое зямны гумар (для тых, хто яго знойдзе). «Іншаплянэтнікі» з колам ад ровару над галавой — гэта штосьці...

Карціна — толькі для стальных аматараў трэшу.

АНТ, 23.40

«Цырульнік» (The Barber)

Канада — Вялікабрытанія, 2001, каляровы, 94 хв.

Рэжысэр: Майл Бафара**Ролі выконваюць:** Малькольм

Макдауэл, Джэрэмі Рэчфард, Гарвін Сэнфард.

Жанр: Псыхапаталагічны трымецьнік

На ўсім жа на съвяты радавацца... Аляска. Палярная зіма. У мястечку адбываюцца дзіўныя забойствы маладых жанчынаў. І толькі чалавек зь лязом у руках ведае, дзе шукаць злачынцу...

Карціна была названая адной зь лепшых не-залежных стужак 2001 г.

Нядзеля, 31 сіння

Стандартнае мэню навагодніх фільмаў:

«Карнавальная ночь» (БТ, 12.10)

«Чараўнікі» (СТВ, 13.35)

«Іронія лёсу, альбо Лёгкі дух» («Лад», 20.35)

І навагодні звароты ... па БТ, АНТ, СТВ, Ладу, і нават па НТВ.

Мо ну яго, той тэлевізар?

Андрэй Расінскі

...беларусы жылі ү казцы:

**Воўк і сямёра
казълянтаў**

КВІТАНЦІЯ АПЛАТИ ЗА ПАСЛУГІ Ж.К.Г.	
КАІЕНТ: КАЗА	
АДРАС: ХАТКА Ў ЛЕСЕ	
ФОРМА ПАСЛУГІ	КОШТ. (1 У.А = 1 КАЗЪЛЯН)
1. ВАДА	1
2. СВЯТАС	2
3. ГАЗ	2
4. ВЫВАЗ СЪМЕЦЬІЯ	1
5. ДАМАФОН	1
РАЗАМ: 7	
НА ЎСІХ ПЫТАННЯХ ЗВЯРТАЙЧЕСЯ ДА КІРАҮНІКА ХЭС: 0928050188 (Воўк)	

Папялушка:

— Загадваю ўсім
дзяўчынам каралеўства
прымерыць гэтую
крышталёвую пантофлю.
Трэба высьветліць
крыніцу імпарту
безакцызнага абытку.

Сінежная каралева:

— Таварышы беларускія
памежнікі, яшчэ раз кажу:
я злая чараўніца, а не
сэнёра Джуста, а там —
Кай, а ня Віка Мароз.

Калядны нумар «НН»

Сем калядных апавяданьняў
на сем калядных вечароў.

Аляксандар Апон. Год съвінні.
Старонка 30.

Лаўрэн Юрага. Манускрыпт.
Старонка 34.

Аляксей Бацюкоў. Злодзей,
забойца, кішэнік і рабаўнік.
Старонка 36.

Мікола Рабчук. Наша ўэстсайдзкая
гісторыя. Старонка 37.

Алекс Эпштайн. Апошні сон
Борхеса. Старонка 38.

Марыя Вайцяшонак. Кавярня
«Стары Менск». Старонка 39.

Сяргей Астравец. Царская гарэлка.
Старонка 41.

Наступны нумар «Нашай Нівы»
выйдзе 12 студзеня 2007 году.

Вясёлых Вам съвятаў, дарагія
чытачы!

А ты падпішыся!

**Каб
рэгулярна
атрымліваць
«Нашу
Ніву»,**
проста
паведаміце ў
Рэдакцыю
свой адпас.
Адначасова
Рэдакцыя
зьвяртаеца з
просьбай
ахвяраваць на
выданне.
Дэталі —
старонка 46.

Беларускі супэрмэн
Бульбман.
Комікс Лявона
Вольскага. Старонка 29.

ЖАРТЫ

Якія прагнозы на навагоднюю
ноч?
Ад 75 да 200 даляраў за куба-
мэтар.

— Хто пастукаецца ў кожную
беларускую хату ў Новы год?
Усё залежыць ад выніку бела-
руск-расейскіх перамоў. У ад-
нім выпадку — Дзед Мароз са
Сынягуркай, у іншым — Дзед Газ-
пром з марозам.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Віншую беларусаў з Раством Хрысто-
вым і новым годам! Шчасця і дабрабыту
Вам! Рыгоравіч

Віншую ўсіх з 2007 годам! Хай у гэтым
годзе агонь выкрайе дзею кожнага! Б.Г.

КНІГІ

Прапаную книгі: І.Насовіч «Слойнік
беларускай мовы» факс. 1870, Ластоўскі
«Беларуска(крыўскі)-расейскі слойнік»
факс. 1924, «Энцыклапедыя гісторыі Бе-
ларусі» т.1, 2, 5, «Беларускі кнігазбор»:
Гётэ, Баршчэўскі, Каліноўскі, Філіматы і
Філіярэты ды іншае, гісторыя этнографіі,
архітэктура. Т.т.: 753-70-05

МУЗЫКА

Новыя альбомы Віктара Шалкевіча
«Гарадзенец прыязмліўся ў Менску»,
«Чырвоным па белым», «Мяццовы час»,
Сяржук Сокалаў Воюш, Данчык «Мы
ящчэ сустрэннемся», книга «222 альбомы
беларускага року і ня толькі» і інш.
Лістападзе на resni2006@tut.by, а таксама
зьвяртаіцесь да незалежных распаўсюд-
нікаў.

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Шукаем агентаў. Усе агенты і павінны зрабіць ка-
нешне расчёт перад Новым годам за праданыя нума-
ры «Нашай Нівы» і гроши, не чакаючы новага нума-
ру, прыслыць у кантору «Нашай Нівы». Дзеля таго,
што Рэдакцыя хоча пабольшыць нумары «Нашай
Нівы», чародны нумар выйдзе пасля Новага году.
Прыпамінаем падпісчыкам, што пара прысылаце гро-
ши за «Нашу Ніву» на 1907 год. Па мястэчках, гар-
дах і вёсках шукаем агентаў. **Рэдакцыя.**

«НН» №7. 1906

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

фотарэдактар Арцём Лява

галоўныя рэдактары Андрэй Скурко

мастакі рэдактары Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Мяццовы фонд выданья газеты «Наша ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2,6 друк. арк. Друкарня РУП «Выведавецца «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарбы, 79. Рэдакцыя не наісе адказнасць за зъвест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасведчанне аб рэгістрацыі парыяднічага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыйдyczны адрас: 220030, г. Менск, вул. Калектарная, 20а-112. Р/р 30152/2000012 у МГД ААТ «Белінвестбанко», Менск, код 764.

Наклад 2621. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 27.12.2006.

Замова № 7198.

Рэдакцыйны адрас: Калектарная, 20а-112.